

Konfliktimineraalit osana yritysten due diligence -raportointia

Vaikuttavan lainsäädännön taustat sekä raportoinnin mahdollisuudet tulevalle

Outi Karjalainen

Tekijä(t) Outi Karjalainen	
Koulutusohjelma Liiketalouden koulutusohjelma	
Opinnäytetyön nimi Konfliktimineraalit osana yritysten due diligence -raportointia. Vaikuttavan lainsäädännön taustat sekä raportoinnin mahdollisuudet tulevalle.	Sivu- ja liitesivumäärä 93+8
<p>Euroopan unionin laajuinen laki konfliktimineraaleista astuu voimaan 1.1.2021. Lain tarkoituksena on hankaloittaa neljän mineraaliin: tinan, tantaalin, volframin sekä kullan myyntiä osana aseellisia konflikteja sekä muita ihmisoikeusloukkauksia. Näistä mineraaleista käytetään usein lyhennettä 3TG niiden englanninkielisten sanapariensa vuoksi (tin, tantalum, tungsten, gold).</p> <p>Konfliktimineraalit ovat erityisen alttiita rikolliselle väärinkäytölle niiden kansainvälisen kauppa-arvon vuoksi. Monet yksityisellekin kuluttajalle tutut tuotteet, esimerkiksi puhelimet ja autot, käyttävät valmistuksessaan näitä mineraaleja. Kasvanut kysyntä louhintaan onkin epävaikassa olosuhteissa johtanut mineraaleista saatavien rahavirtojen väärinkäyttöön, kuten aseellisten joukkojen tukemiseen, pakkotyöhön, rahanpesuun sekä korruptioon.</p> <p>Tässä opinnäytetyössä on pyritty löytämään konfliktimineraalien paikka yritysten nykyisessä vastuullisuusraportoinnissa. Ohjenuorana ovat kansainvälisen lainsäädännön lisäksi eri järjestöjen ohjeistukset sekä varsinaiset due diligence -raportit, joihin työn tutkimuksellinen osuus painottuu. Tarkoituksena on arvioida etenkin lainsäädännön vaikuttavuutta yrityksiin, yritysten toimintaa lainsäädännön puitteissa ja lopulta tämän kaiken vaikuttavuutta itse konfliktimaihin.</p> <p>Varsinainen tutkinnallinen osuus keskittyy yritysten tuottamiin konfliktimineraalien due diligence -raportteihin, joiden kohderyhmäksi ovat valikoituneet tulostusalan yritysten konfliktimineraaliraportit. Tutkimuksen tavoitteena ei ole ollut asettaa näitä raportteja paremmuusjärjestykseen, vaan avata niiden kautta lainsäädännön tuottamia raameja, alan monimuotoista toimintaympäristöä sekä mahdollisuuksia kehittää toimintaa alati kehittyvää lainsäädäntöä sekä vastuullista tahtotilaa silmällä pitäen.</p>	
Asiasanat Vastuullinen liiketoiminta, sidosryhmät, raportointi	

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimusmenetelmät	1
1.2	Opinnäytetyön rakenne	4
2	Mineraalit osana konfliktialueita.....	6
2.1	Katsaus mineraalituotantoon kansainvälisessä kaupassa	7
2.2	Konfliktimineraalit – 3TG	9
2.2.1	Kulta.....	10
2.2.2	Volframi.....	11
2.2.3	Tantaali	12
2.2.4	Tina.....	12
2.3	Mineraalien tuotantoketjut	13
2.4	Toimialan sidosryhmät	18
2.5	Konfliktialueet ja korkean riskin alueet	20
2.5.1	Afrikan suurten järvien alue	22
2.5.2	Resurssien kirous: mineraalirikkaiden maiden hidas talouskehitys	30
3	Konfliktimineraalien lainsäädäntö ja järjestöjen ohjeistukset.....	32
3.1	Ihmisoikeuksien sekä vastuullisen liiketoiminnan kehitys lainsäädännössä ja kansainvälisissä ohjeistuksissa	33
3.2	EU 2017/821, 1.1.2021	39
3.2.1	Lain kehitys	41
3.2.2	Lainsäädännön haasteet ja kritiikki.....	42
3.3	Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act 2010	43
3.3.1	Lain kehitys	45
3.3.2	Lainsäädännön haasteet, kritiikki ja saavutetut tulokset	46
3.4	OECD:n ohjeistus konfliktimineraaleista.....	48
3.5	Muut konfliktimineraalien ohjeistukset ja alan järjestöt	49
4	Due diligence -raporttien rakenne sekä käytännön haasteet	56
4.1	Dodd-Frank lainsäädännön velvoitukset due diligence -prosesseihin.....	57
4.2	Raportoinnin käyttöönoton kustannukset.....	58
4.3	Raportoinnin haasteet ja katsaus tulevaan.....	59
4.3.1	Yritysten vastuut ja suurimmat haasteet raportoinnissa.....	61
4.3.2	Tulevaisuuden näkökulmia.....	62
5	Työn tutkimusote ja käytetyt menetelmät.....	64
6	Tulostusalan konfliktimineraalien due diligence -raportit.....	66
6.1	Yrityskatsaukset, yritysten julkistamat raportit	66
6.1.1	Canon Inc.....	66
6.1.2	HP Inc. (Hewlett-Packard Company).....	68
6.1.3	Konica Minolta, Inc.....	69

6.1.4 Ricoh Company Ltd.....	70
6.1.5 Xerox Corporation.....	71
6.2 Yritysraporttien vertailu	73
6.3 Tutkimustulokset	79
7 Pohdinta.....	82
7.1 Konfliktimineraalien nykytilan ja tulevaisuuden arviointi.....	82
7.2 Yritysraportteille annetut kehitysehdotukset	85
7.3 Suoritetun tutkimuksen arviointi	89
7.4 Kehittämissuhteet jatkotutkimuksille	92
7.5 Opinnäytetyöprosessin ja oman osaamisen arviointi	93
Lähteet	94
Liitteet.....	114
Liite 1. Käsite- sekä lyhenneluettelo	114
Liite 2. EU:n konfliktimineraalien kynnysarvot, CN-nimikkeet sekä Suomen Tullin vuosien 01/2019 sekä 01/2020 tuontiarvot	120
Liite 3. Konfliktimaiden vertailutaulukko (HDI-indeksi, riskiarviot, hallinnollinen vakaus, yms.)	122

1 Johdanto

Euroopan unionin laajuinen laki konfliktimineraaleista astuu voimaan 1.1.2021. Lain tarkoituksena on hankaloittaa neljän mineraaliin: tinan, tantaalin, volframin sekä kullan myyntiä osana aseellisia konflikteja sekä muita ihmisoikeusloukkauksia. Näistä mineraaleista käytetään usein lyhennettä 3TG niiden englanninkielisten sanapariensa vuoksi (*tin, tantalum, tungsten, gold*).

Konfliktimineraalit ovat erityisen alttiita rikolliselle väärinkäytölle niiden kansainvälisen kauppaa-arvon vuoksi. Monet yksityisellekin kuluttajalle tutut tuotteet, esimerkiksi puhelimet ja autot, käyttävät valmistuksessaan näitä mineraaleja. Kasvanut kysyntä louhintaan onkin epävakaisissa olosuhteissa johtanut väärinkäyttöihin, kuten aseellisten joukkojen tukemiseen, pakkotyöhön, rahanpesuun sekä korruptioon.

Tässä opinnäytetyössä on pyritty löytämään konfliktimineraalien paikka yritysten vastuullisuusraportoinnissa. Ohjenuorana ovat kansainvälisen lainsäädännön lisäksi eri järjestöjen ohjeistukset sekä varsinaiset due diligence -raportit, joihin työn tutkimuksellinen osuus painottuu. Tarkoituksena on arvioida etenkin lainsäädännön osuutta yritysten vastuullisuuden selvittämisessä, yritysten toimintaa lainsäädännön puitteissa sekä lopulta peilata toiminnan vaikuttavuutta konfliktimaissa ja lain alkuperäisten tavoitteiden osalta.

Työn varsinainen tutkinnallinen osuus keskittyy yritysten tuottamiin konfliktimineraalien due diligence -raportteihin, joiden kohderyhmäksi ovat valikoituneet kansainvälisten tulostusalan yritysten konfliktimineraaliraportit. Tutkimuksen tavoitteena ei ole ollut asettaa näitä raportteja paremmuusjärjestykseen, vaan avata niiden kautta lainsäädännön tuottamia raameja, alan monimuotoista toimintaympäristöä sekä mahdollisuuksia kehittää toimintaa alati muuttuvaa lainsäädäntöä sekä yritysten vastuullista tahtotilaa silmällä pitäen.

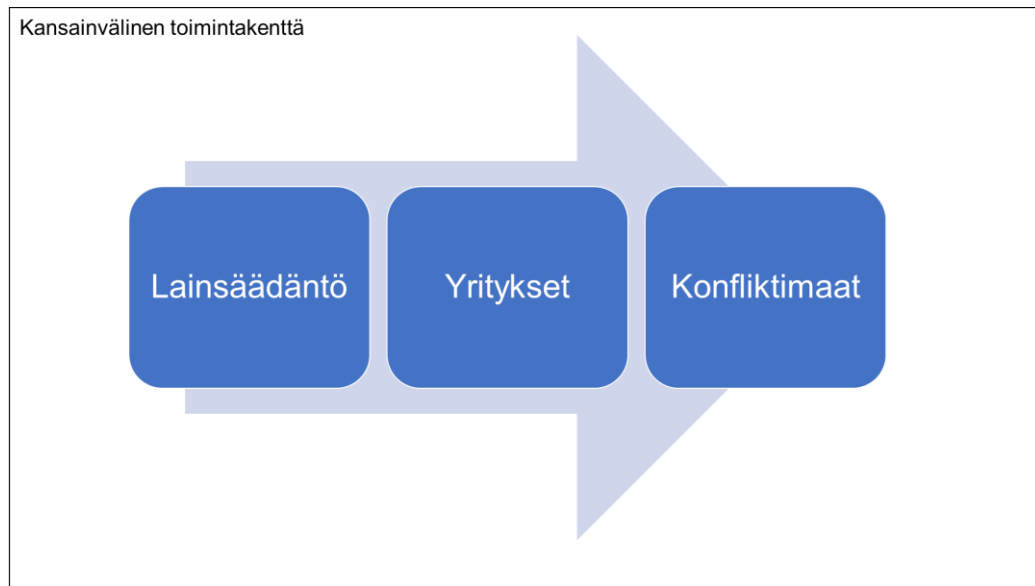
1.1 Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyön tarkoituksena on avata konfliktimineraaleja käsitteenä, siihen liittyvää lainsäädäntöä sekä säädännön osuutta kansainväliseen yritys vastuullisuuteen. Tarkastelussa ovat etenkin yritysten tuottamat due diligence -raportit, joihin työn tutkinnallinen osuus keskittyy. Tutkimuksen pääkysymykseksi onkin valittu: *Miten konfliktimineraaliraportoinnilla voidaan kehittää yritysten vastuullisuusraportointia kokonaisuutena?*

Tutkimuksessa on verrattu tulostusalan viittä suurta yritystä, jotka tuottavat nykyisin joko lainsäädännön tai muiden ehtojen nimissä konfliktimineraalien raportointia sekä viestintää. Tätä viestintää on verrattu keskenään ja vertailun pohjalta niistä on nostettu ylös yhteisiä

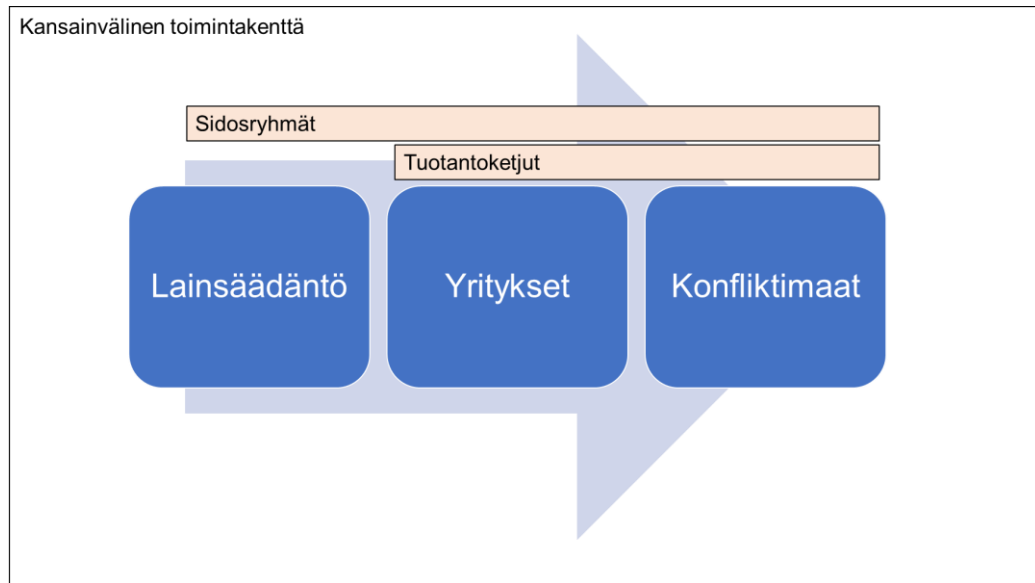
teemoja. Näiden teemojen pohjalta on lopulta tuotettu pohdinnallisessa osassa kehitysehdotuksia.

Niin tutkimusaihe kuin tutkimusongelman rajausta on valikoitu itsenäisesti ja oman kiinnostukseni pohjalta. Työn teoreettinen runko on päädytty jakamaan kolmen tarkasteluryhmän alle: lainsäädäntöön, yrityksiin sekä konfliktimaihin (kuva 1). Tarkoituksena on tuoda esille etenkin nykyisen lainsäädännön vaikuttavuutta yrityksiin, yritysten toimintaa lainsäädännön puitteissa ja lopulta tämän kaiken vaikuttavuutta itse konfliktimaissa.



Kuva 1 Tutkimuksen kolme pääryhmää.

Edelliseen jakoon ovat lisäksi liitettävissä toiminnalle oleelliset sidosryhmät sekä tuotannolliset toimintaketjut (kuva 2). Etenkin sidosryhmäasettelu kulkee työssä kokonaisvaltaisena aihealueena. Viimeinen asettelu (kuva 3), jakaa näiden toimijoiden ympärille kysymysasettelua sekä työn tutkimuskohteen, eli due diligence raporttien, sijoittamisen lainsäädännön sekä yritystoiminnan välille.



Kuva 2 Sidosryhmien ja tuotantoketjujen osuus toiminnan tarkastelussa.

Työn taustalle on asetettu kysymyksiä, joiden tarkoituksena on kohdentaa teoriaa sekä selvittää niiden pohjalta syntyvää raamia konfliktimineraalien paikasta niin yritysten raportoinnissa kuin kansainvälisellä toimikentällä yleensä. Kysymyksiksi on valikoitu edellä mainituin tarkasteluryhmittäin:

Lainsäädäntö:

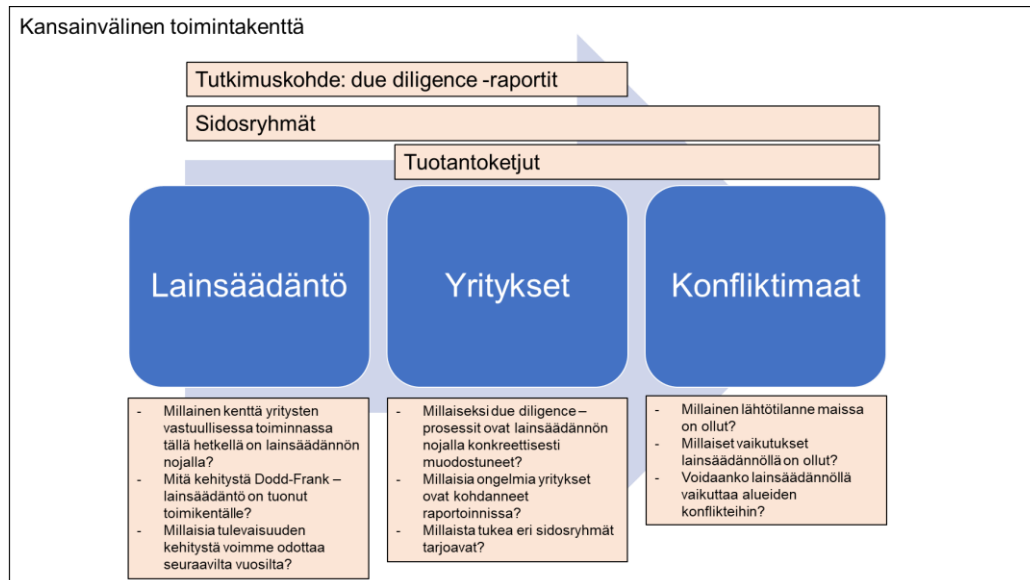
- Millainen kenttä yritysten vastuullisessa toiminnassa tällä hetkellä on lainsäädännön nojalla?
- Mitä kehitystä Dodd-Frank –lainsäädäntö on tuonut toimikentälle?
- Millaisia tulevaisuuden kehitystä voimme odottaa seuraavilta vuosilta?

Yritykset:

- Millaiseksi due diligence –prosessit ovat lainsäädännön nojalla konkreettisesti muodostuneet?
- Millaisia ongelmia yritykset ovat kohdanneet raportoinnissa?
- Millaista tukea eri sidosryhmät tarjoavat?

Konfliktimaat:

- Millainen lähtötilanne maissa on ollut?
- Millaiset vaikutukset lainsäädännöllä on ollut?
- Voidaanko lainsäädännöllä vaikuttaa alueiden konflikteihin?



Kuva 3 Työn kokonaisrakenne sekä kysymystenasettelu.

Työn lähteinä on käytetty pääpainotteisesti konfliktimineraaleihin liittyvää lainsäädäntöä, eri järjestöjen ohjeistuksia, alan artikkeleita sekä aiheeseen liittyvää uutisointia. Konfliktimineraaleihin keskittyvää, painettua kirjallisuutta on olemassa toistaiseksi niukasti. Työhön on kuitenkin nivottu muutama kirjallinen lähde niissä kohdissa, joissa ne ovat tarjonneet näkökulmaa esimerkiksi yritysvastuullisuuden muutokseen globaalissa maailmassa. Varsinainen due diligence -raporttien tarkastelu, vertailu sekä arviointi on suoritettu tulosalan yritysten julkaisemien raporttien pohjalta.

Työhön liitettävä käsitteistö on laaja, joten sen avaamiseen on hyödynnetty opinnäytetyön liitettä yksi (Käsite – sekä lyhenneluettelo). Käsitteistössä on avattu niin työssä käytettyä terminologiaa kuin siinä esitettyjä järjestöjä sekä muita alan sidosryhmiä.

1.2 Opinnäytetyön rakenne

Kokonaisuutena tämä opinnäytetyö koostuu seitsemästä pääluvusta. Johdanto aloittaa työn ja tämän jälkeen luvut kaksi, kolme sekä neljä keskittyvät työn tietopohjaan. Luvuissa viisi sekä kuusi käydään läpi tutkimustyötä, siinä käytettyjä menetelmiä sekä varsinaisia raportteja sekä niiden vertailua sekä saatuja tuloksia. Luku seitsemän päättää työn tuomalla yhteen lopputulokset: tutkimuksen arvioinnin, kehitysehdotukset sekä oman oppimisen arvioinnin.

Rakennetta tarkemmin avattuna, luvussa kaksi käydään läpi mineraalialan kehitys, sen merkitys EU:n taloudelle, alan sidosryhmät sekä tuotantoketjut. Tarkastelua jatketaan tämän jälkeen konfliktimineraaleilla, niiden taloudellisella merkityksellä sekä varsinaisen konfliktialueiden määrittelemisellä. Luku kolme on pitää sisällään konfliktimineraalien lain-

säädännön sekä alan ohjeistukset eri kansalais- ja toimialajärjestöjen toimesta. Luku neljä tuo aiheen lähemmäs due diligence -raportteja tarkastelemalla niiden rakennevaatimuksia, budjetointia, koettuja haasteita sekä tulevaisuuden kehityskohteita.

Luvussa viisi avataan työn tutkimusotteet sekä käytetyt menetelmät. Luku kuusi sisältää tutkimusmateriaalian: yritysten konfliktimineraaliraporttien sisällön, sisällön vertailun sekä vertailun pohjalta saatuja tuloksia.

Luku seitsemän on varattu opinnäytetyön tulosten pohdinnalle ja yrityksille annetuille kehitysehdotuksille. Luvussa tarkastellaan lisäksi toteutetun tutkimuksen pohdintaa, tulosten pätevyyttä sekä siinä arvioidaan konfliktimineraalien nykytilaa ja tulevaisuutta kokonaisuutena. Viimeisenä osuutena käydään lopulta läpi kehitysehdotuksia tulevaisuuden tutkimustyölle sekä oman oppimisen arviointia.

Taulukko 1 Peittomatriisi

Alaongelma	Teoreettinen viitekehys	Tulokset
Millainen kenttä yritysten vastuullisessa toiminnassa tällä hetkellä on lainsäädännön nojalla?	3.1, 3.2, 3.3	3.1, 3.2, 3.3
Mitä kehitystä Dodd-Frank –lainsäädäntö on tuonut toimikentälle?	3.3	3.3, 4.3
Millaisia tulevaisuuden kehitystä voimme odottaa seuraavilta vuosilta?	4.3.2	4.3.2, 7
Millaiseksi due diligence –prosessit ovat lainsäädännön nojalla konkreettisesti muodostuneet?	3.2, 3.3, 4	4
Millaisia ongelmia yritykset ovat kohdanneet raportoinnissa?	4.3.1	4.3.1, 6, 7
Millaista tukea eri sidosryhmät tarjoavat?	2.4, 3	6, 7
Millainen lähtötilanne maissa on ollut?	2.5	2.5
Millaiset vaikutukset lainsäädännöllä on ollut?	3	3, 7
Voidaanko lainsäädännöllä vaikuttaa alueiden konflikteihin?	3.3.2	3.3.2, 7

2 Mineraalit osana konfliktialueita

1990-luvulta lähtien maailmassa on käyty läpi ainakin 18 konfliktia, jotka ovat olleet raaka-ainesidonnaisia. Lisäksi laskelmien mukaan jopa 40 prosenttia valtioiden sisäisistä konflikteista on liitettävissä raaka-aineisiin. Nämä konfliktit ovat lisäksi usein pitkäkestoisia, sillä niillä on taipumus syttyä uudelleen viiden vuoden sisällä päättymisestään. (UNEP 2009, 7-8, 30.)

Konfliktilla tarkoitetaan tässä yhteydessä tilanteita, joissa eri ryhmien väliset erimielisyydet ovat ajaneet ne käyttämään väkivaltaa joko sodan tai muiden aseellisten levottomuuksien merkeissä. YK:n (*Yhdistyneet kansakunnat*) mukaan väestökasvun tuomien haasteiden mukana myös näiden konfliktien syttymisriskit ovat kasvussa. Riskit ovat suuremmat niissä valtioissa, joissa maiden vienti on rajoittunut vain muutaman raaka-aineeseen. Haasteiksi ovat nousseet talouksien erikoistamisen kysymykset sekä raaka-ainehintojen alttius ailahteluun kansainvälisessä kaupassa. Riskialttiit maat ajautuvatkin ajan kanssa hallinnollisista ongelmista myös helposti sisäisen korruption kasvuun. (UNEP 2009, 7-8, 11, 30.)

Mineraaliala on myös itsessään herkkä eri riskeille. Tämä johtuu raaka-aineen rajallisesta luonteesta sekä sen epätasaisista, maantieteellisistä keskittymistä. Alan hinnoittelut ovat lisäksi herkkiä poliittisten päätösten ja kaupallisen kysynnän muutoksille. Mineraalirikkaista Afrikan maista on osittain kansainvälisesti käytetty nimitystä LIC -maat (*low-income countries*), eli alhaisen tulotason maat, joiden taloudellinen kehitys on sidottu paljolti niissä esiintyviin raaka-aineisiin. Viime vuosina keskustelua on käyty näiden valtioiden sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen sekä pysyvän muutoksen mahdollistamisesta. Kysymyksiä on herätelty maista löytyvien raaka-aineiden hallinnoinnista sekä ulkopuolisen investoinnin sitouttamisessa paikallisen toiminnan kehittämiseen. (Aubynn T. 2017, 1.; IRP 2020c, 7.)

Raaka-aineet eivät myöskään ainoastaan välillisesti aiheuta konflikteja, ne myös pitkittävät niitä taloudellisen arvonsa vuoksi. Esimerkiksi Angolassa käytiin sotaa vuosina 1975-2002 öljyn sekä timanttien vuoksi. Kongon demokraattisessa tasavallassa vuosien 1996-2008 välillä vallinneet väkivaltaisuuksivat olivat osittain niin timanttien, kullan, kuparin kuin koboltin aiheuttamia. Kongon tasavallassa vuodesta 1997 alkaneet levottomuudet ovat olleet puolestaan öljyyn liitettäviä väkivaltaisuuksia. (UNEP 2009, 11.)

Konfliktit ovat nousseet esille myös Euroopan komission raaka-aineiden tiedonannossa, jossa luonnonvarat valtioiden tulolähteinä voidaan nähdä konfliktien kiihdyttäjinä. Ongelmia lisäävät komission mukaan asianmukaisten tietojen puutteet, neuvotteluvaikeudet, hallinnolliset haasteet sekä riskit ympäristö- sekä ihmisoikeusrikkomusten osalta. Riskien

lieventämiseksi komissio on asettanut maille tavoitteita muun muassa kaivossopimusten sekä tulovirtojen avoimuudelle, verotusjärjestelmän kehittämiseksi, paikallisen infrastruktuurin parantamiselle ja kokonaisvaltaisen kehityspolitiikan luomiselle. (Euroopan komission tiedonanto raaka-aineista 2008.)

Mineraalit ovat kuitenkin pohjimmiltaan mahdollisuus valtioiden taloudelliseen kasvuun. Hallinnollisten rakenteiden puuttuessa ja liian nopean muutostahdin vuoksi konfliktit saattavat kuitenkin jatkua tai alkaa uudestaan. Rakenteita tulisikin tukea elinehtojen parantamisen, ympäristövahinkojen korjaamisen sekä teknisen kehityksen merkeissä. Tärkeää olisi myös ylläpitää eri ryhmien välistä dialogia sekä yhteistyötä. YK:n tekemien laskelmien mukaan kuitenkin vain alle neljännes rauhanneuvotteluista ottaa keskusteluihin mukaan raaka-aineiden hallinnoinnin suunnitelmat. (UNEP 2009, 19, 30.)

Seuraavissa kappaleissa käydään läpi mineraalialaa toimintakenttänä sen tuotantorakennetta sekä alan keskeisiä sidosryhmiä. Keskiössä ovat lisäksi itse konfliktimineraalit sekä Dodd-Frank -lainsäädännössä konfliktimaiksi luetut Afrikan suurten järvien valtiot. Taustaa pyritään antamaan etenkin valtioiden nykyiselle rakenteelle sekä pohtimaan resurssien merkitystä niiden talouskasvun kehittämiseksi.

2.1 Katsaus mineraalituotantoon kansainvälisessä kaupassa

Mineraalit kuuluvat maapallon uusiutumattomiin luonnonlähteisiin ja niiden raakamuotoihin liitetään louhinnan sekä kaivamisen työskentelytavat. Mineraalit jaetaan SITC-luokituksen mukaisesti rautaan ja teräkseen (luokka 67), muihin metalleihin (luokka 68) sekä kullan ei-monetaariseen käyttöluokitteluun (luokka 97). (Davis, G.A. 2009, 1; Tulli 2020b)

Kansainvälisesti mineraalien vienti kasvoi 4,1 prosenttia vuosien 1950-2003 välillä. Mineraalien tuotanto kasvoi samana aikana kuitenkin vain 2,7 prosenttia, joka on merkki tuotannon erikoistumisesta eri valtioiden kehittyvissä talouksissa. Mineraalien myynti kasvoi vuosien 1965-2005 välillä 23 miljardista dollarista 671 miljardiin dollariin. Näinä vuosikymmeninä kasvuun ovat vaikuttaneet niin alan logistiikan kehittyminen, kustannusten halpeneminen kuin kansainvälisten kauppajojen murros. (Davis, G.A. 2009, 3)

Mineraalien tuotantomaiksi on perinteisesti katsottu kehittyvät LCI-maat, joille on tyyppinomaista keskittyminen eri mineraalien vientiin muiden raaka-aineiden ohella. Tätä vasten kehittyneemmät maat ovat yleensä erikoistuneempia teollisuustuotannon vientiin. Mineraalien tuotantoa ohjaa luonnollisesti kuitenkin niiden maantieteellinen sijainti. Tästä syystä onkin esitetty, että mineraalien kaivamisen keskittyminen kehittyviin maihin olisi arvioitavissa maiden teollisen rajallisuuden, paikallisen kysynnän, talouden skaalaetujen

sekä vallitsevien poliittisten tilanteiden näkökulmista. Tätä syy-yhteyttä on tutkittu taloustieteessä *resurssien kirous* -nimisen termin puitteissa. Termi kuvastaa niitä raaka-aineita, esimerkiksi mineraaleja, vevviä maita, joissa on nähtävissä normaalia suuremmat tulot asukkaita kohden, mutta kokonaistalouden normaalia hitaampi kasvuvauhti. (Aubynn, T. 2017, 1-3; Davis, G.A. 2009, 4-7, 13.)

Kehittyneet maat ovat viimeisinä vuosikymmeninä tulleet entistä riippuvaisemmiksi raakamateriaalien tuonnista. Samaan aikaan nopeasti kehittyvät maat, kuten Kiina ja Intia, ovat asettaneet korkeampia vientimaksuja niille raakamateriaaleille, joissa myös niiden kotimainen kysyntä on kasvanut. Esimerkiksi volframia tuotetaan Kiinassa paljon keskiteysti. Euroopan komissio onkin ottanut raaka-aineiden kaupalle asettavien esteiden ratkomisen yhdeksi päätavoitteekseen vuonna 2008 sovitun raaka-aine aloitteensa pohjalta. Vientimaksujen lisäksi valtiot voivat asettaa myös rajoittavia toimia, kuten vientikiintiöitä, määrähinnoitteluita, kaksoishinnoittelujärjestelmiä sekä toimintaa rajoittavia sijoitussäännöstöjä. (Davis, G.A. 2009, 25; European Commission 2020b; Tiedonanto raaka-aineita koskevavasta aloitteesta – työllisyyden ja kasvun kannalta kriittisten tarpeiden täyttäminen {SEK (2008) 2741} KOM (2008) 699.)

Mineraalien saatavuuden takaaminen on haasteellista johtuen niiden merkityksestä eri maiden tuotannolle, niiden rajallisesta saatavuudesta sekä varantojen keskittymisestä vain tietyille alueille. Nämä rajallisuudet heikentävät kilpailumahdollisuuksia sekä tuottavat jatkotuotannolle usein hinnannousua. Esimerkiksi Euroopassa vallitsi vuonna 2008 tantaalin toimituskriisi kasvaneen matkapuhelinvalmistuksen myötä. Tämä kysyntä kasvatti myös metallien hintoja kolminkertaiseksi vuosien 2002-2008 välillä. (Euroopan komission tiedonanto raaka-aineista 2008.)

EU:n komission vuoden 2008 aloite raaka-aineista pyrkiikin ratkaisemaan talousalueen herkkyyttä kriittisten raaka-aineiden saatavuuden suhteen. Tärkeiksi osatekijöiksi ovat nousseet niin mineraalien saatavuuden takaaminen kuin niiden kohtuullisen hinnoittelun ylläpitäminen. Kehitysvaihtoehtoja on tarjottu mineraalien tuotannollisen käytön tehostamisella sekä kierrätysketjujen parantamisella. (Euroopan komission tiedonanto raaka-aineista 2008.)

Mineraalien ja metallien kysyntä tulee arviointien mukaan kansainvälisesti kasvamaan nousevan keskiluokan, väestökasvun, urbanisaation sekä teknologian kehityksen myötä. Euroopan komission tulevat raaka-ainetavoitteet keskittyvätkin kansainvälisen yhteistyön lisäämiseen. Samalla olennaiseksi kehityskohteeksi on noussut yritysten yhteiskuntavastuullisen toimintakentän kehittäminen. (Euroopan komission tiedonanto raaka-aineista 2008; IRP 2020b, 1.)

2.2 Konfliktimineraalit – 3TG

Konfliktimineraalit on seuraavissa kappaleissa jaettu koostumaan kullasta, volframista, tantaalista sekä tinasta – kuten ne on EU:n tulevassa lainsäädännössä huomioitu. Yhdysvaltojen vuoden 2010 Dodd-Frank lainsäädäntö jakaa mineraalit vastaavasti kultaan, koltaniin (kolumbiitti-tantaliitti), kasseriittiin (tina) sekä volframiittiin (volframi). Huomioitakoon kuitenkin, että Yhdysvaltojen lainsäädäntö määrittelee laajemmin konfliktimineraaliksi myös ne mineraalit, jotka jollain tavalla taloudellisesti hyödyntävät Kongon ja sen lähialueiden konflikteja. (Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act. Title XV, 1502 (d, 4 A-B).)

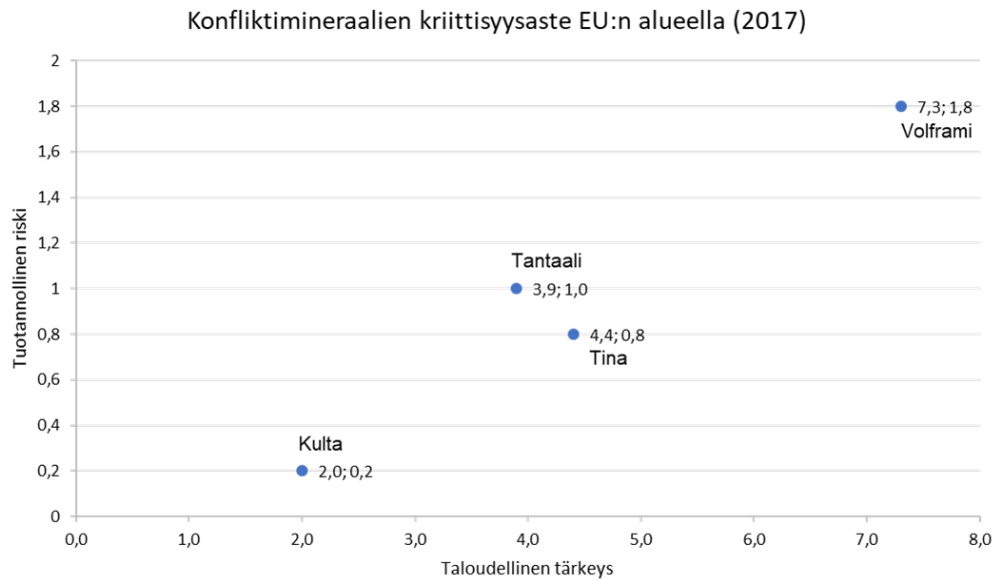
Euroopan komissio arvioi yllä mainituista mineraaleista talousalueelle kriittisiksi raaka-aineiksi tantaalin sekä volframin. Kulta ja tina on puolestaan laskettu osaksi ei-kriittisiä mineraaleja. Kriittisyystasot on laskettu mineraalien tuottaman taloudellisen tärkeyden sekä saatavuusriskin suhteesta. Kyseinen listaus elää jatkuvasti – muun muassa tantaali oli nostettu vuoden 2014 ei-kriittisistä raakamateriaaleista vuonna 2017 kriittiseksi raaka-aineeksi. (European Commission 2017c, 13; European Commission 2020c.)

Ulkoministeriön tekemän arvioinnin mukaan konfliktimineraalien tuonti Suomeen oli vielä vuonna 2013 vähäistä. Tuolloin määritellyistä mineraaleista suuria määriä tuotiin maahan vain kullan, tinan sekä tinatankojen, -profiilien ja -lankojen osalta. Ministeriön arvio perustui yli miljoonan euron ylittäviin tuontimääriin. Nykyinen tuontimäärä sekä EU:n tarkempi kuvaus konfliktimineraaleista on löydettävissä liitteestä kaksi (EU:n konfliktimineraalien kynnysarvot, CN-nimikkeet sekä Suomen Tullin vuosien 01/2019 sekä 01/2020 tuontiarvot). (Ulkoasiainministeriö 2014, 5.)

Vuosien 2019 sekä 2020 perusteella suomalaiset yritykset tulevat asettumaan tulevan lainsäädännön kynnysarvojen rajoituksiin tinatankojen, -profiilien, -langan, muiden tinataroiden, volframijauheen, muokkaamattoman volframin sekä volframitankojen, ym. osalta. Osa EU:n kynnysarvoista ilmoitetaan kuitenkin vasta myöhemmässä vaiheessa vuoden 2020 aikana. Arvot ovat lisäksi yrityskohtaisia, jolloin raja-arvot tulee huomioida kunakin toimittajan kohdalla erikseen. (Liite 2, EU:n konfliktimineraalien kynnysarvot, CN-nimikkeet sekä Suomen Tullin vuosien 01/2019 sekä 01/2020 tuontiarvot.)

Alla olevaan kuvaan on merkitty konfliktimineraalien kriittisyysaste EU:n vuoden 2017 tietojen perusteella. Kuvasta näemme mineraalien tuotannollisen riskin eli saatavuusriskin sekä arvioidun tärkeyden EU:n taloudelle. Volframi on nostettu listalla korkeimmaksi, sillä sen osuus elektroniikkateollisuudesta on suuri ja sen tuotanto on vahvasti keskittynyt Kii-

naan. Tantaalin tuotanto verrattain myös vain muutamaan maahan keskittynyttä. Tina merkitys puolestaan hipoo nykyisin kriittisyyden rajaa.



Kuva 4 Konfliktimineraalien kriittisyysaste EU:n talousalueella. Kaavion pohjana on käytetty EU:n kriittisten raaka-aineiden tiedonantoa vuodelta 2017 (European Commission 2017c, 34-35.)

2.2.1 Kulta

Kulta (engl. *gold*), tunnetaan kemialliselta lyhenteeltään Au. Sen kansainväliset listaus-tunnisteet ovat EC-numero: 231-165-9 sekä CAS-numero: 7440-57-5 (ECHA 2020a).

Kultaa joko valmistetaan tai maahantuodaan EU:n talousalueelle 100-1000 tonnia vuodessa. Kullan suurimmat tuottajamaat olivat vuonna 2011 Kiina (14 prosenttia maailman tuotannosta) Australia (10 %) sekä Yhdysvallat (9 %). Konfliktimineraalimaista Tansania tuottaa maailman kullasta yhteensä kaksi prosenttia. Suurimmat kullan varannot löytyvät Australiassa, Etelä-Afrikassa sekä Venäjällä. Aikaisempina vuosina EU:n alueelle on tuotu kultaa monesta eri maasta, eniten Etelä- Afrikasta. Nämä tuontiluvut ovat vaihdelleet 20-50 prosenttiosuuksien välillä. (ECHA 2020a; European Commission 2014, 30-31.)

Kullan korkein hintapiikki oli vuonna 2012. Vuoteen 2019 mennessä markkinahinta on tästä kuitenkin laskenut, joskin kasvua oli nähtävissä 10 prosenttia vuoteen 2018 verrattuna. Kullan kaivaminen kasvoi vuoden 2019 aikana etenkin Australiassa, Kiinassa sekä Indonesiassa. Kansainvälinen käyttö puolestaan väheni 5 prosenttia koruallalla sekä kalli-koissa ja kultaharkoissa noin 20 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna. (USGS 2020a, 70-71.)

Kullan käyttötarkoitukset ovat monipuoliset, pitäen sisällään kemikaalit (laboratoriot, parfyymit), elektroniikan, ajoneuvot, kosmetiikan, metallituotteet sekä muut kulutus- sekä tuotannolliset laitteet. Suurin osa kullan käytöstä raakamateriaalina on kuitenkin sidottu korutuotantoon, jonne sitä päätyy lopulta yli 80 prosenttia kokonaistuotannosta. Koska kulta on arvokasta sen alhaisten esiintymismäärien vuoksi, kierrätetään sitä usein uudelleen. Arvioiden mukaan noin kolmannes tällä hetkellä käytössä olevasta kullasta on kierrätettyä. Esimerkiksi Yhdysvalloissa kultaa kierrätettiin vuonna 2019 lähes 130 tonnin edestä. Luku vastaa 87 prosenttia kullan kokonaiskäytöstä. (ECHA 2020a; European Commission 2014, 32-33; USGS 2020a, 70.)

Kullan korvaaminen tuotteissa onnistuu usein vain sen käyttöä vähentämällä – esimerkiksi lisäämällä kultaa eri metallien päällysteeksi. Kultaa voidaan kuitenkin korvata osittain palladiumilla, platinalla sekä hopealla. (USGS 2020a, 71.)

2.2.2 Volframi

Volframi (engl. *tungsten*) on kemialliselta lyhenteeltään W. Mineraalin EC-numero on 231-143-9 ja CAS-numero 7440-33-7 (ECHA 2020d).

Mineraali on helposti syttyvää ja aiheuttaa vakavia ärsytysreaktioita iholle ja silmille. Euroopan talousalueelle tuonti- ja tuottomäärät ovat 10000-100000 tonnia vuodessa. Volframin suurin tuotantomaa maailmanlaajuisesti on Kiina (84%). Muut suuremmat tuotanto-keskittymät ovat Kanadassa, Kazakstanissa sekä Venäjällä. Eurooppaan volframia tuodaan eniten Venäjältä (50%). Vuonna 2011 EU oli 73 prosenttisesti riippuvainen volframin maahantuonnista. Samalla volframin kierrätys kattoi 37 prosenttia markkinoiden tuotannosta. (ECHA 2020d; European Commission 2011, 21-22; European Commission 2020c; USGS 2020a, 178-179.)

Arvioiden mukaan volframin kysyntä tulee laskemaan kansainvälisen talouden hidastumisen myötä. Suurin pudotus kysynnässä on tähän mennessä ollut vuonna 2015. Mineraalin pääkäyttö on metallien yhdisteenä, laboratorioiden kemikaalien lisänä, erilaisissa tuotannollisissa koneissa sekä kulkuneuvoissa. Kuluttajille tutuin volframia sisältävä tuote on hehkulamppu. Volframia on hankala korvata tuotteissa suoraan. Sen määrää voidaan kuitenkin laskea lisäämällä tuotteisiin muita metalleja. (ECHA 2020d; OECD 2020, 1; USGS 2020a, 178-179.)

USGS:n tekemän raportoinnin pohjalta volframin tuotantoketjujen prosessointi on keskitynyt vahvasti Kiinaan. Raportissa tutkittujen 50 jalostus- ja sulattamoyrityksen tiedoista ei

kuitenkaan saatu tarkkaa selvyyttä siitä, tuleeko osa niiden käyttämästä volframista konfliktialueilta. (Bermúdez-Lugo O. 2014, 2-4.)

2.2.3 Tantaali

Tantaali (engl. *tantalum*) on lyhenteeltään Ta. Sen EC-numero on 231-135-5 ja CAS-numero: 7440-25-7 (ECHA 2020c).

Tantaali on helposti syttyvää ja ärsyttää puhtaassa muodossaan henkitorvea, ihoa sekä silmiä. Sitä tuotetaan ja tuodaan Euroopan talousalueelle 100-1000 tonnia vuodessa. Maailmanlaajuisesti tantaalia tuottaa eniten Ruanda (31%). Tantaalivarantoja on löydetty myös Australiasta, Brasiliasta, Kanadasta sekä Etiopiasta. Kongon tasavalta tuottaa kansainvälisestä tantaalista 10 prosenttia. Yhteensä Kongo ja Ruanda tuottivatkin 60 prosenttia kaivetusta tantaalista vuonna 2019. EU:n talousalueelle tantaalia tuodaan kuitenkin eniten Nigeriasta (43%). Vuonna 2011 EU oli 100 prosenttisesti riippuvainen tantaalin tuonnista. Mineraalin kierrätysprosentti oli samana vuonna vain vähäiset neljä prosenttia. (ECHA 2020c; European Commission 2011, 21-22; European Commission 2014, 101; European Commission 2020c; USGS 2020a, 164-165.)

Tantaalin hinnanvaihtelu ailahteli vuoden 2019 aikana, laskien 26 prosenttia vuoden 2018 luvuista. Tämä hintojen lasku johtui samana vuonna Australiasta löytyneiden, suurten tantaaliesiintymien vuoksi. (USGS 2020a, 164-165.)

Tantaalia käytetään eri metallien yhdisteenä sekä laboratoriossa käytettävissä kemikaaleissa. Elektronisissa laitteissa tantaalia on monessa kuluttajille tutuissa tuotteissa, esimerkiksi tietokoneiden, puhelimien, kameroiden, lamppujen, jääkaappien sekä palohälyttimien osina. Tantaalin ensimmäinen käyttöpiikki alkoikin 1980-luvulla elektroniikkalaitteiden yleistyessä kuluttajien keskuudessa. (ECHA 2020c; European Commission 2014, 101; OECD 2020, 1.)

Tantaalia prosessoi vuonna 2014 yli 30 yritystä. USGS:n tekemien tutkimusten mukaan näillä yrityksillä ei vielä tuolloin ollut varteenotettavaa dataa käytetyn tantaalin alkuperästä eikä siitä, olivatko mineraalit lähtöisin konfliktialueilta. Lähes puolet näistä tehtaista oli sijoittunut Kiinaan. (Papp J.F., 2014, 2-4.)

2.2.4 Tina

Tina (engl. *tin*), on yhdistenimikkeeltään Sn. Sen tunnistet ovat kansainvälisessä listauksessa EC-numero 231-141-8 sekä CAS-numero: 7440-31-5 (ECHA 2020b).

Euroopan talousalueelle tinaa tuodaan ja tuotetaan vuosittain 10000-100000 tonnia. Maailmanlaajuisesti tinan tuotanto on keskittynyt viiteen maahan, joista suurin tuottaja on Kiina (43%, 2014). Tinan suurimmat varannot sijaitsevat eteläisessä Afrikassa, Aasiassa, Australiassa, Boliviassa, Brasiliassa, Indonesiassa sekä Venäjällä. (ECHA 2020b; European Commission 2014, 108; USGS 2020a, 172-173.)

Kansainvälisen tina-alanjärjestön (*International Tin Association*) mukaan Afrikan valtiot ovat viime vuosina muuttaneet tinan louhintaa perinteisistä ASM-tyyppisistä kaivannoista kohti laajempia LSM-yrityksiä. Tämän ansiosta mantereen tuotanto on tuplaantunut vuosien 2015-2020 välillä. Järjestö on lisäksi arvioinut, että mantereen tinavarannot kestäisivät näillä näkymin nykyistä 40 vuoden arviota kauemmin. (International Tin Association 2020a, 11.)

Yleisesti niin kuluttajien kuin yritysten käytössä, tinaa on löydettävissä muun muassa haasteissa, maaleissa, metallien päällyksineissä ja eri alojen, kuten terveydenhuollon ja rakennusteollisuuden tuotteissa. Tinan tärkeimpiä käyttökohteita ovat eri juotokset. Kuluttajille tinaa löytyy esimerkiksi kannettavista tietokoneista. Tinaa voidaan korvata muilla metalleilla, riippuen käyttökohteesta, kuten aluminiumilla ja kuparilla. Lisäksi tinan kierrätys on mahdollista. (ECHA 2020b; European Commission 2014, 109; OECD 2020, 1; USGS 2020a, 172-173.)

Suurin osa USGS:n tutkimista tinan prosessointitehtaista oli Indonesiassa. Tutkimuksen pohjalta tehdyn raportin mukaan näissä tehtaissa käytetyn tinan alkuperästä ei ollut varmuutta. Osa tehtaista käytti kuitenkin ainoastaan kierrätettyä tinaa, jolloin niitä ei laskettu raporttiin mukaan. Indonesiassa sijaitsee myös paljon pienempiä, käsityöpohjaisia tinan prosessointiyrityksiä. (Andersson C., 2017, 2-4.)

2.3 Mineraalien tuotantoketjut

Konfliktimineraalien tuotantoketjut ovat sidottuja vallitseviin olosuhteisiinsa, mineraalien alkuperämaihin, tuotantoketjujen pituuteen sekä varsinaisiin tuotettaviin tuotteisiin sekä palveluihin. Yksikään tuotantoketju ei siis ole samanlainen. Jotta toimintaketjua voitaisiin kuitenkin avata tarkastelua varten paremmin, on tässä kappaleessa tehty ketjusta pelkistetty versio.

Kansainväliset ohjeistukset sekä artikkelit jakavat toimintaa usein *upstream*- sekä *downstream*-toimijoihin. Osassa materiaalissa puhutaan myös *middlestream*-toimittajista. Tässä työssä tarkoitus on kuitenkin keskittyä avaamaan tuotantoketjujen alku- sekä loppupäättä.

Upstream sekä downstream -toimijoiden jako tapahtuukin mineraalien sulattamoiden sekä jalostamoiden jälkeen. Tämä on olennaista konfliktimineraalien lainsäädännön jaon ymmärtämiseksi sekä yritysten vastuullisuusketjujen määrittelemiseksi.

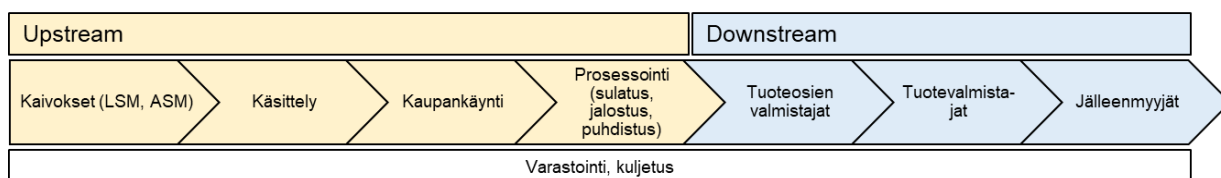
OECD (*Organisation for Economic Co-operation and Development*) on jakanut mineraalien tuotantoketjut kattamaan muun muassa louhinnan, kuljetuksen, käsittelyn, vaihdannan, prosessoinnin (sulattamisen sekä jalostamisen), metallien seostamisen, tuotteiden valmistuksen sekä lopputuotteiden myyntikanavat. Järjestö jakaa downstream -puolelle tuotteiden osien valmistajat, tuotevalmistajat (tuotekokoajat) sekä tuotteiden alkuperäiset valmistajat (OEM, engl. *original equipment manufacturers*) sekä jälleenmyyjät. Kullan osalta ketjuun voidaan lisätä myös mineraalien puhdistamot. (OECD 2016, 14, 33, 70.)

Tukes (*Turvallisuus- ja kemikaalivirasto*) on jakanut ketjua mineraalien louhintaan, kuljetukseen, käsittelyyn, kaupankäyntiin, prosessointiin, sulattamiseen, jalostukseen, sekoittamiseen, valmistukseen sekä myyntiin. Kiinan kauppaministeriön alainen toimielin CCCMC (*China Chamber of Commerce of Metals Minerals & Chemical Importers & Exporters*) on ohjeistuksessaan liittänyt ketjuun lisäksi mineraalien alueelliseen havainnointiin liittyvän tutkimustyön sekä prosessointiin liitettävän varastoinnin. (CCCMC 2015, 10; Tukes 2020.)

Amnesty International jakaa tuotantoketjut karkeistetusti kattamaan kaivokset, vaihtokauppakeskukset, sulattamot/jalostamot, tuotteiden osien tuottajat, tuotteiden kokoajat sekä kuluttajabrändin. Alun tuotantopuoli on painottunut järjestön mukaan Afrikkaan, tuotteiden osien valmistus puolestaan Aasiaan, ja loppukauppa Aasiaan, Yhdysvaltoihin sekä Eurooppaan. (Amnesty International 2017, 37.)

Tuotantoketjun alkuun voimme YK:n mukaan lisätä myös alkuperämaata kuvastavan tilanteen: valtioiden toiminnalliset olosuhteet sekä maaperäiset resurssit. Järjestö jakaa ketjuun mukaan myös kierrätyksen. (IRP 2020c, 54.)

Alle on kuvattu pelkistetty toimintaketjun kaavio näiden annettujen rakenteiden kautta. Upstream -puolelle on valikoitu: kaivokset (LSM, ASM), mineraalien käsittely, kaupankäynti sekä prosessointi (sulatus, jalostus, puhdistus). Downstream -puolella ovat tuoteosien valmistajat, tuotevalmistajat sekä jälleenmyyjät. Varastointi ja kuljetus on merkitty kestäämään koko tuotantoketjun ajan.



Kuva 5 Mineraalien pelkistetty tuotantoketju.

EU painottaa konfliktimineraalien lainsäädännössään upstream -toimijoiden due diligence -velvollisuuksia. Lainsäädännön perimmäisenä ajatuksena on, että tuotantoketjun alkupään due diligence -työ jalkautuisi lopulta koko loppuketjun hyödynnettäväksi. Tätä vasten Yhdysvaltojen Dodd-Frank -lainsäädäntö kattaa vastuun jatkumaan koko tuotantoketjun toimijoiden kesken ja vastuullisuus on annettu varsinaisesti valmiiden tuotteiden tuottajille. Tarkemmin aiheesta on luettavissa lakiosaa koskevassa kappaleessa kolme.

Voimme kuitenkin huomioida konfliktimineraalien suurimpien riskien liittyvän etenkin upstream -toimijoihin. Mikäli mineraalit voidaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa todentaa vakuudella konfliktivapaiksi, ovat ne sitä myös niitä seuraavan tuotantoketjun loppuosan ajan.

Kaivokset: LSM

Tuotantoketju alkaa kaivoksilta. Niitä ovat paikallisesti joko LSM tai ASM -toimijat. LSM (*large scale miners*) on lyhenne suurista kaivostoimintayrityksistä. Niiden auditointi on usein helpommin suoritettavissa ja yritysten toimintaa on helpompi hallinnoida. Osa yrityksistä on kansainvälisesti toimivia, osa paikallisesti keskittyneitä ja ainakin osittain valtiomisteisia. (OECD 2016, 35).

Kaivokset: ASM

ASM (*artisanal and small-scale mining*) -puolen kaivokset, eli käsiteellinen ja pienimuotoinen kaivostoiminta, aiheuttaa useimmiten päänsäiväprosessien auditoinnin ja tiedon selvittämisen näkökulmasta. ASM-lähtöiset mineraalit on usein kaivettu keskimääräisesti 4-10 työntekijän voimin. Määrä voi kuitenkin vaihdella muutamasta kymmenestä työntekijästä muutamaan sataan, jolloin puhutaan järjestäytyneemmästä, pienimuotoisesta kaivostoiminnasta. Vastaavassa toiminnassa voi olla mukana myös mekaanista laitteistoa. Pienimmässä muodossaan ASM-toiminta on kuitenkin puhtaasti ruumiillista työtä. (OECD 2016, 65.)

Toimiala tuottaa elannon monelle miljoonalla ihmiselle – joidenkin arvioiden mukaan jopa 100 miljoonalle ihmiselle maailmanlaajuisesti ja noin 80 eri valtion sisällä. Arvioiden mukaan 15-20 prosenttia kansainvälisistä mineraaleista ja metalleista on kaivettu ASM-

pohjaisella työllä. Kyseinen kaivostoiminta on lähtöisin usein tilanteista, jossa alkuperämaiden perinteinen maatalouskeskeisyys on ajanut hiipueessaan väestön etsimään muita vaihtoehtoisia elinkeinoja. Tutkimusten mukaan myös taloudelliset kriisit voivat ajaa työntekijöitä kohti ASM-tuotantoa. Vaikka ala on osittain laillista, on se sitä useammin laitonta. Kaivosalueet ovat usein myös kausiluonteisia ja lyhytaikaisia, mikä vaikeuttaa niistä saatavan tiedon saantia. (EITI 2020h; Euroopan komission tiedonanto raaka-aineista 2008; IRP 2020c, 84.; The World Bank 2013.)

Alaa varjostaa myös lapsityövoiman käyttö ja kytkökset aseellisiin konflikteihin sekä korruptioon. Esimerkiksi Kongon demokraattisessa tasavallassa on arvioitu noin 500 000 – 2 000 000 ihmisen työskentelevän ASM-kaivosten parissa. Vuonna 2012 näiltä kaivoksilta kaivetut mineraalit ajautuivat kahdeksan miljoonan dollarin edestä salakuljetuksen pariin. (EITI 2020h.)

OECD:n ohjeistus konfliktimineraaleista pitää sisällään erilliset ohjeet ASM -kaivosten toiminnan kehittämiseen. Ohjeistuksen mukaan kaikkien sidosryhmien tulisi tukea näiden toimijoiden laillista sekä hallinnointia tukevaa toimintaa. Parhaimpiin tuloksiin tullaan järjestön mukaan pääsemään luomalla vankat, läpinäkyvät sekä varmistettavissa olevat tuotantoketjut kaivoksilta markkinoille ja mahdollistamalla yritysten due diligence -prosessien jalkauttaminen aina ASM -sektorille asti. (OECD 2020, 2.)

Mineraalien käsittely ja kaupankäynti

Mineraalien käsittely sekä kaupankäynti ovat usein alkuperämaassa tapahtuvia prosesseja, joissa mineraalit myydään jatkoprosessoitavaksi joko paikallisille toimijoille tai ulkomaille. Haasteita tähän vaiheeseen tuovat etenkin mineraalien varastointi ja kuljetus, jotka ovat herkkiä salakuljetukselle, väärennetyille asiakirjoille sekä asiakirjojen varkauksille.

Prosessien kehittämiseen on luotu uusia keinoja käsitellä dataa, kuten digitaalisten auditoitijärjestelmien käyttöönotolla eri yritysten sekä järjestöjen toimesta, esimerkiksi Burundissa, Ruandassa sekä Ugandassa. (Reuters 2019.)

Prosessointi (sulatus, jalostus, puhdistus)

Mineraalien sulatus, jalostus sekä kullan osalta puhdistus tapahtuvat useimmiten Aasiassa. Prosessin aikana mineraaleista muodostetaan lopulta metalleja. USGS:n tekemien tutkimusten mukaan tinan prosessointi on keskittynyt vahvasti Indonesiaan ja niin tantaalialia kuin volframia prosessoidaan eniten Kiinassa. (Andersson C., 2017, 2-4; Bermúdez-Lugo O. 2014, 2-4; Papp J.F., 2014, 2-4.)

Haasteita yritysten due diligence -prosesseille aiheuttaa luotettavan tiedon löytyminen etenkin näiltä toimijoilta. Monet prosessointiyritykset toimivat monessa eri valtiossa samanaikaisesti. Mineraalien kierrätys tuottaa omaa päänsäilyänsä auditointien osalta ja osa tuotantolaitoksista on hyvinkin pieniä – osa jopa käsityöpohjaisia. Myöskään monet toimijat eivät ole ainakaan vuoteen 2014 mennessä tuottaneet tarpeeksi luotettavaa tietokantaa niiden käyttämien mineraalien alkuperämaista. (Andersson C., 2017, 2-4; Bermúdez-Lugo O. 2014, 2-4; Papp J.F., 2014, 2-4.)

Tämä tuotantoketjun vaihe on erityisessä merkityksessä EU:n konfliktimineraalilainsäädännön osalta. Lainsäädäntö painottaa upstream -puolen toimintaa osana due diligence -prosesseja ja mineraalien prosessointi- sekä jalostusyritykset ovat lain nojalla vastuussa käyttämiensä raaka-aineiden alkuperämaan selvittämisestä. Tuleva lainsäädäntö pakottaakin unionin talousalueelle mineraaleja tuovat yritykset selvittämään mineraalien mahdolliset konfliktikytkökset tässä tuotantoketjun vaiheessa. Lain alaisuudessa tulee olemaan epäsuorasti olemaan noin 500 kansainvälistä sulattamoa sekä jalostamoa. (European Commission 2017a.)

Sulattamot ja jalostamot ovat osittain sopineet OECD:n konfliktimineraaliohjeistuksen noudattamisesta. Alaan vaikuttaa tämän lisäksi myös muiden alan järjestöjen ohjeistukset, kuten RMI:n (*Responsible Minerals Initiative*) sekä CCCMC:n ohjeistukset. Tutkimusten mukaan kattavimmat raportointitulokset eri toimijoiden keskuudesta näyttäisivät saavuttavan ne toimijat, jotka seuraavat etenkin kultaan liittyviä auditointiprosesseja, kuten LBMA:n (*London Bullion Market Association*) kullaan auditointiprosesseja. (Bayer C.N., LeSueur C., Hudson J.H., 2018, 2-3.)

Tuoteosien valmistajat

Tuoteosien valmistajat hyödyntävät prosessoinnin jälkeiset metallit osana tuoteosien valmistamista. Valmistajat ovat downstream -puolen ensimmäinen askel kohti valmista tuotetta ja kuluttajaa. Kuten aikaisemmin mainittiin, on esimerkiksi Amnesty Internationalin mukaan tuotteiden valmistus sekä tuotantoketjun downstream -puoli painottunut vahvasti Aasiaan, Yhdysvaltoihin sekä Eurooppaan. (Amnesty International 2017, 46.)

Tuotevalmistajat

Tuotevalmistajat kokoavat tuoteosista tuotteita jälleenmyyntiä varten. Tämä vaihe voi kattaa niin kolmansien osapuolien tuotteet kuin varsinaisten bränditalojen valmistamat tuotteet. Huomioitavaa on, että vaikka EU:n lainsäädäntö jakaa konfliktimineraalien vastuut päättymään upstream -toimijoiden vaiheeseen, on Dodd-Frank -lainsäädäntö jakanut vastuun jatkumaan aina tuotevalmistajiin asti.

Jälleenmyyjät

Valmiit tuotteet myydään jälleenmyyjien toimesta suoraan kuluttajille. Tässä välissä tuotteilla voi kuitenkin olla erillisiä välimatkoja jälleenmyyjältä toiselle. Loppujen lopuksi eri tuotantoketjuilla onkin suuri määrä eri välimatkoja ennen tuotteiden päätymistä kuluttajien ostoskoriin.

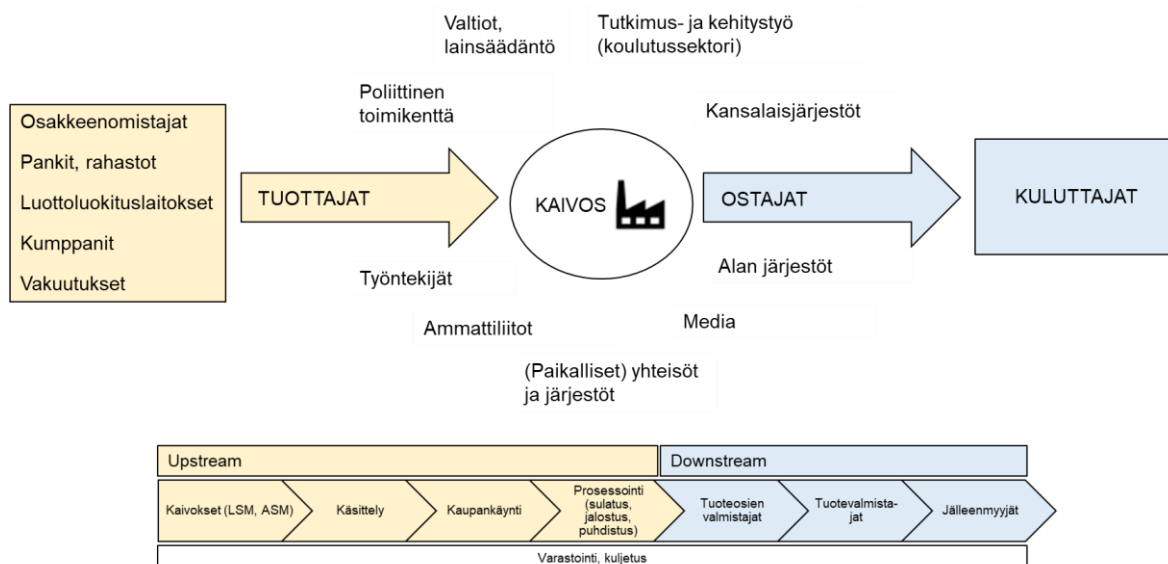
2.4 Toimialan sidosryhmät

Mineraalialan varsinaisen tuoteketjun lisäksi toiminnan taustalla vaikuttavat myös eri tuottajien sidosryhmät. Esimerkkiryhmiä on lisätty myöhemmin löytyvään kuvaan havainnollistavasti etenkin kaivosalan näkökulmasta. Kuten mineraalialan tuotantoketjussa, myös alan sidosryhmien arviointi on tilanneriippuvaista ja muovaantuu yksittäisten yritysten ja toimintaketjujen vuorovaikutuksessa.

Sidosryhmät voidaan määritellä niin henkilöiksi kuin ryhmiksi, joihin yritys vaikuttaa etenkin ryhmien erillisten etujen näkökulmasta. Olennaista toimijoiden välillä on molemminpuolinen viestintä. Jotta etujen ajaminen ja yhteinen toiminta olisi mahdollisimman tehokasta, tulisi yhteistyön olla luonteeltaan vilpittöntä, osallistavaa ja pitkäjänteistä. Yritysten tulisi myös kommunikoida eri sidosryhmiensä välillä suurten päätösten tekemistä, jotta eri mielipiteiden ja näkemysten jakaminen onnistuisi eri sidosryhmiä osallistavasti. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2019, 19, 48-49.)

Mineraalien kaivostoiminnan sidosryhmiksi on YK:n mukaan luettu niin tuottajia kuin kuluttajia. Varsinaisten kaivosten lisäksi toimintaan kuuluvat viranomaistahot, poliittiset päättäjät, kolmannen sektorin toimijat, eri järjestöt sekä yhteisöt, koulutussektori, media, ammatitiliitot sekä esimerkiksi mineraalikaivoksen varsinaiset työntekijät. Näiden lisäksi toimintaan nivoutuvat osakkeenomistajat, rahoittajat, pankit, muut yrityskumppanit sekä tuottajat. (UN Environment Program 2020.)

OECD:n mitoittamat sidosryhmät ovat mineraalialan tuotantoketjuyritysten lisäksi valtiot, kansainväliset yhteisöt sekä kansalaisyhteiskunnan paikalliset toimijat. Järjestön mukaan lainsäädännön sekä muun ohjeistuksen määrittelemiseksi olisi oleellista jalkauttaa toimintaa jokaiselle sidosryhmälle. Myös YK:n raportit tukevat tällaista monisidonnasta sidosryhmäajattelua. Eri järjestöjen toimesta sitä kutsutaankin usein *multi-stakeholder group* (MSG) -näkökulmaksi. Tämän toiminnan tarkoitus on yhdistää eri mineraalialan toimijoita, aina valtioista järjestöihin ja yrityksiin, avustaa tiedon koonnista ja järjestää eri ryhmille kehittävää dialogia. (EITI 2020i; OECD 2020, 2; UN Environment Program 2020.)



Kuva 6 Mineraalialan sidosryhmät muokattuna IRP:n kaavion pohjasta (IRP 2020c, 38). Sidosryhmät on nivottu osaksi myös aikaisempaa mineraalien tuotantoketjua.

Tuotantoketjujen toimijoiden vaikuttavuutta voidaan arvioida yritysten näkökulmista joko korkeaksi, keskiuureksi tai matalaksi. Korkeissa vaikuttavuussuhteissa yrityksellä on suora kontrolli esimerkiksi alihankkijan toimintaan. Toimintaan voivat kuulua pitkäaikaiset työsuhteet tai ostavan yrityksen huomattava markkina-asema. Alihankkijoiden toimintaan voidaan näissä suhteissa vaikuttaa esimerkiksi sopimuksen osilla, joissa toimintaa ohjataan kohti haluttuja päämääriä tai panostamalla alihankkijaa sen omistaman työvoiman kouluttamiseen sekä hallinnollisten toimien kehittämiseen. (OECD 2017, 38.)

Keskisuurissa vaikuttavuussuhteissa yritys saattaa ylläpitää lyhytkestoisia toimintasuhteita alihankkijaan. Toimijoilla ei välttämättä ole laisinkaan keskinäisiä sopimuksia. Näissä tapauksissa yritysten tulisi vaatia due diligence -prosesseja sen tuotantoketjun linkkeinä toimivilta yrityksiltä ja tukea esimerkiksi valtioiden toimintaa paikallisten ja kansainvälisten riskien lieventämiseksi. Matalissa vaikuttavuussuhteissa yritysten välinen kuilu on liian suuri toimintaketjujen pitkien välien vuoksi. Tällöin yritysten tulisi keskittyä tiettyihin kontrollikohtiin, kuten jalostamoihin ja sulattamoihin ja tukea upstream -toimintaa näistä toimijoista käsin. (OECD 2017, 38.)

Tässä työssä sidosryhmien painoarvo on tuotteiden valmistajissa sekä valtioiden lainsäädännössä sekä eri kansalaisjärjestöissä että alan järjestöissä. Due diligence -prosessin luonteen vuoksi tarkastelu on kuitenkin painottunut tuotantoketjunäkökulmaan, joka yllä olevassa kuvassa painottuu tuottaja-ostaja-kuluttaja -janalle.

Lainsäädännöllinen näkökulma sekä eri järjestöjen toiminta on keskittynyt tämän työn lukuun kolme. Konfliktimaiden poliittista kenttää käydään läpi tarkemmin seuraavissa alakappaleissa. Yritysten näkökulma nousee esille puolestaan luvussa neljä, kun tarkastelussa ovat lain velvoittamat due diligence -raportit.

Ajatus tarkastelussa on sama kuin johdannossa avattu kysymystenasettelu: eri toiminnat tukevat toisiaan jatkumossa, jossa lainsäädäntö sekä ohjeistukset ohjaavat yritysten toimintaa paikallisten konfliktialueiden väkivaltaisuuksien lieventämiseksi. Sidosryhmät ohjaavat yritysten toimintaa esimerkiksi kuluttajien, osakkeenomistajien sekä median näkökulmasta. Kasvanut vastuullisuustietoisuuden kasvu ajaakin yrityksiä pohtimaan uudenlaisen yritys vastuuta. Tässä toimikentässä myös järjestöt sekä yhteisöt ovat oleellisessa osassa toiminnan seuraamisessa sekä tietoisuuden lisäämisestä niin paikallisella kuin kansainvälisellä tasolla (OECD 2020, 2).

2.5 Konfliktialueet ja korkean riskin alueet

Aseelliset konfliktit sisältävät EU:n konfliktimineraalilain mukaan niin alueellisia väkivaltaisuuksia kuin muita ihmishenkeen kohdistuvia riskejä. Olennaista on näiden riskien humanitaarisoikeudellinen näkökulma. Konfliktien osapuolina voivat olla niin valtiot, kapinallisyhmittä kuin eri sisällissotien osapuolet. Konflikteiksi lainsäädännössä kuitenkin lasketaan valtioiden sisäisiä häiriöitä ja hetkittäisiä rauhattomuustilanteita, kuten mellakoita tai yksittäisiä väkivaltatapauksia. (EU 2018/1149, liite 1)

Geneven sopimus vuodelta 1949 jakaa konfliktialueet joko kansainvälisiin aseellisiin konflikteihin (*IAC, International Armed Conflict*) tai ei-kansainvälisiin aseellisiin konflikteihin (*NIAC, Non-International Armed Conflict*). Kansainvälisissä konflikteissa taistelevina osapuolina ovat kaksi tai useampi valtio; ei-kansainvälisissä konflikteissa osapuolet ovat joko valtio ja ei-valtiollinen ryhmittymä tai kaksi ei-valtiollista ryhmittymää. Konflikteiksi lasketaan myös tilanteet, joissa toinen ryhmä ei tunnusta vallitsevaa väkivaltaista tilannetta tai tilanteita, joissa toinen osapuoli ei ole käyttänyt aseellista vastarintaa yhteenotoista huolimatta. Geneven sopimuksen mukaan konfliktien tulee täyttää tietyt yhteenoton laadun ja määrän rajapyykit. Rajoja ovat esimerkiksi laajempi kollektiivinen vastarinta ja armeijan käyttämät väliintulot. Oleellista on, että taistelevien ryhmittymien laatu on aseellista ja jollakin tasolla hallittua. (ICRD 2008; 1,3.)

OECD määrittelee puolestaan konfliktialueet ja korkean riskin alueet puolestaan niiksi paikoiksi, joissa on havaittavissa aseellista konfliktia, laajalle levinnyttä väkivaltaisuutta tai muuta ihmishenkeen kohdistuvaa riskiä. Alueilla on lisäksi usein ihmisoikeusrikkomuksia sekä kansainvälisen lainsäädännön loukkauksia. Yhteisön ohjeistus konfliktimineraalien

tuotantoketjuille on tehty yhteistyössä yhdentoista Afrikan suurten järvien läheisen valtion kanssa. Näihin kuuluvat: Angola, Burundi, Keski-Afrikan tasavalta, Kongon demokraattinen tasavalta, Kongon tasavalta, Kenia, Ruanda, Sudan, Tansania, Uganda ja Sambia. Seuraavan kappaleen alueet onkin jaettu näiden toimijoiden kesken (poissulkien Kenian). (OECD 2016, 3, 13.)

Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act on vuonna 2010 voimaan astunut Yhdysvaltojen lainsäädäntö, jossa luvun XV artikla 1502 koskee konfliktimineraaleja. Lain mukaan yritysten tulee ilmoittaa vuosittain ne mineraalit, jotka ovat käytössä niiden tuotantoketjussa, kun ne ovat lähtöisin Kongon demokraattisesta tasavallasta ja sitä ympäröivistä valtioista. (Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act. [Public Law 111–203]. [As Amended Through P.L. 115–174, Enacted May 24, 2018], Title XV, 1502 (a-p).)

EU:n asetuksessa (EU 2017/821) konfliktialueiksi katsotaan maat, joissa on riskejä sisällissodan, sodan jälkeisten konfliktien, heikon paikallisen hallinnon tai kansainvälisten lakien rikkomusten, kuten ihmisoikeusrikkomusten, vuoksi. Tällöin laissa puhutaan myös toimintakyvyttömistä valtioista. Tarkoituksena on, että Euroopan komissio tulee julkaisemaan asiantuntijoiden ylläpitämää listaa konfliktialueista sekä korkean riskin alueista ja päivittämään tätä listaa tasaisin väliajoin. Ajatuksena on myös, että lain alaisten yritysten tulisi noudattaa lakia myös sellaisilla konfliktialueilla, joita listalle ei ole merkitty. (European Commission 2017a; EU 2018/1149, kohta 3.)

Free the Slaves -järjestö (2011, 5) tuo esille Kongon demokraattiseen tasavaltaan kohdistuvassa raportissaan nyky maailman orjuuden eri ilmenemismuotoja. Niitä ovat konfliktihin muun muassa liitettävät lapsisotilaat, työhön kidnapattavat pakkotyöläiset, velkaorjuus sekä seksuaalinen pakotus ja väkivalta osana aseistettujen ryhmien toimintaa. Esimerkiksi lapsityövoimaa esiintyy lisäksi etenkin pienemmissä ASM-kaivoksissa. Kaivostyö onkin erittäin vaaralliseksi luokiteltavaa, tämän vuoksi ILO (*International Labour Organization*) onkin tämän vuoksi luokitellut kaivostyön sekä louhinnan yhdeksi pahimmista lapsityövoiman ilmenemismuodoista. Yleisestikin huonojen työolojen lisäksi esimerkiksi Kongon demokraattisessa tasavallassa on havaittu lapsityövoimaa, joka kytkeytyy velkaorjuuteen sekä ihmiskauppaan. Kongo onkin tehnyt lupauksia lakkauttaa alueella esiintyvän lapsityövoiman käytön vuoteen 2025 mennessä (Amnesty International 2017, 79; ILO 2019b, 2-3.).

2.5.1 Afrikan suurten järvien alue

Dodd-Frank -lainsäädäntö jakaa konfliktimineraalien tuotantomaa Kongon demokraattiseen tasavaltaan sekä sitä ympäröiviin alueisiin. Mineraalien alkuperämaat voidaankin jakaa tämän pohjalta seuraavan kymmenen valtion alle: Angola, Burundi, Etelä-Sudan, Keski-Afrikan tasavalta, Kongon demokraattinen tasavalta, Kongon tasavalta, Ruanda, Sambia, Tansania sekä Uganda. Alueen yhteiset tuotannot konfliktimineraaleista olivat vuonna 2015: 17 prosenttia tantaalista, 4 prosenttia tinasta, 3 prosenttia volframista ja 2 prosenttia kullasta (Reuters 2015a). Alueen valtioiden taustat sekä nykyinen tilanne hyvinkin erilaisia. Tämän vuoksi jokaista niistä tarkastellaan tässä kappaleessa vielä tarkemmin erikseen. Lisäksi liitteeseen kolme on lisätty maiden tilastotietoja muun muassa HDI:n (*Human Development Index*) näkökulmasta.

Saharan eteläpuoleisella alueella on IMF:n mukaan kuitenkin muutamia yhdistäviä riskitekijöitä. Niitä ovat muun muassa ilmaston aiheuttamat katastrofit sekä eri pandemiat, kuten vuonna 2019 alueella riehunut ebola. Alueen valtiot ovat myös taloudellisesti riippuvaisia kansainvälisen kaupan suhdanteista. Mikäli kansainvälisten kulutustuotteiden hintojen lasku jatkaa nykyistä trendiään, tulee se vaikuttamaan maiden vientiin kaikkien muiden alueiden, paitsi metallien hintojen osalta. (IMF 2019, 2-3)

Alueella on myös keskimääräistä inflaatiota, jonka arvellaan laskevan vuoteen 2020 mennessä 8,0 prosenttiin vuoden 2019 8,4 prosentista. Eri valtioiden välillä on mitattavissa eroavaisuuksia, mutta yleisellä tasolla maiden julkiset velat pysyvät korkealla myös jatkossa. Valtioissa on lisäksi nähtävissä 1990-luvulla alkaneen talouden kasvukauden hidastumista. Monessa maassa tämä tarkoittaa uusien hallinnollisten toimien aloittamispaikkaa. Toimet ovat oleellisia, jotta keskimääräisestä kasvusta päästäisiin nauttimaan hallitusti ja taloudellisia rakenteita kehittävin keinoin. (IMF 2019, 5-11.)

Liitteen kolme (Konfliktimaiden vertailutaulukko) avulla näemme hyvin erilaisista taustoista tulevia valtioita, jotka on listattu HDI:n mukaisesti parhaiten sijoittuneesta Kongon tasavalta matalimpaan eli Keski-Afrikan tasavaltaan. Alueiden vuoden 2022 BKT:n kasvunusteet ovat olleet hyviä – parhain ennuste on Ruandalla (8,0%). Keskimääräinen eliniänodote on maiden kesken 61 vuotta ja maiden väestö on kouluttautunut keskimäärin yhdeksän vuoden edestä. Alueen moniulotteinen köyhyys on suurta, kattaen väestöstä keskimäärin 61 prosenttia. Pahiten köyhyydestä kärsii Etelä-Sudan (91,9%) ja vähiten Kongon verrattain urbaanimpi väestö (24,3%). Työllisyysaste valtioissa (yli 15-vuotiaat) on lähes 70 prosenttia. Tätä vasten lapsityövoiman (7-15-vuotiaat työntekijät) esiintyminen on paikoittain suurta ja pahimmillaan Keski-Afrikan tasavallassa, jossa lapsista työskentelee jopa 30 prosenttia. Alueen heikompi infrastruktuuri tulee esille matalissa määrissä interne-

tin käyttäjiä. Parhaiten tässä kategoriassa sijoittuu Tansania, jossa väestöstä internettiä käyttää 25 prosenttia. (Liite 3, Konfliktimaiden vertailutaulukko.)

Euroopan komissio on katsonut vuoden 2020 alussa Afrikan talouskasvun pysyvän vakaana. Laskelmien mukaan kuusi afrikkalaista valtiota oli vuonna 2018 maailman nopeimmin kehittyvien joukossa. Kasvua tukevat muun muassa mantereiden sisäpoliittiset strategiat, joita ovat muun muassa Afrikan unionin Agenda 2063, Afrikan vapaakauppa-alueen kehittäminen, eri viisumivapautukset sekä paikallisten markkinoiden kasvattaminen digitaalisilla toimialoilla sekä lentoliikenteen osalta. Euroopan komission päivitettyssä Afrikka-strategiassa tärkeäksi osa-alueeksi on nostettu Afrikan kehittäminen etenkin Euroopan unionin sekä paikallisten valtioiden yhteistyön näkökulmasta. Strategian kehityskohteiksi ovat valikoituneet kestävä kehitys, digitaalisten sisämarkkinoiden kasvattaminen, yritysten investointien tehostaminen sekä rauhanturvakysymykset paikallisten hallintorakenteiden tukemisen myötä. (Yhteinen tiedonanto Euroopan parlamentille ja neuvostolle. Tavoitteena kokonaisvaltainen EU–Afrikka-strategia JOIN/2020/4, 1; Yle 2020a, 2020b.)

Vuonna 2009 Afrikan unionin komissio (*AUC, African Union Commission*) sekä Euroopan komissio suunnittelivat alueen mineraalien louhintapolitiikkaa Afrikan kaivostoiminnan visiolla (*African Mining Vision*). Visiolla on kolme pääaluetta: hallinto, investointi sekä geologinen tuntemus ja osaaminen. Euroopan komission ehdotus on ollut tukea muun muassa EITI -järjestön toimintaa kehittyvissä maissa, tukea muita alueella toimivia kansalaisyhteisöjä sekä järjestöjä, lisätä yritysten tuotantoketjujen läpinäkyvyyttä, lisätä tiedonkulkua ja raportointia sekä luoda EU-standardien käyttöönotolle ohjesääntöjä. Nykyinen prosessi on tällä hetkellä jalkautettu yli kahteenkymmeneen valtioon ja huomattavaa kehitystä on havaittu muun muassa Ghanassa, Keniassa ja Siera Leonessa. (European Commission 2011, 15-16; IRP 2020c, 41.)

Seuraavaan karttaan on merkitty Dodd-Frank -lainsäädännön mukaiset konfliktimineraali-alueet. Lainsäädännön keskiössä on ollut Kongon demokraattinen tasavalta, joskin myös sen lähialueet on nimetty konfliktimineraalien tuotantomaisiksi. Valtioita tullaan tarkastelemaan kartan jälkeen yksityiskohtaisemmin. Kartan värikoodit on annettu arvioitujen luotto-riskiluokitusten (Liite 3) perusteella.

Burundi

Burundin pääasiallinen toimeentulon lähde on maatalous, jonka alaisuudessa työskentelee lähes 80 prosenttia maan väestöstä. Alueen seuraavat poliittiset vaalit ovat toukuussa 2020 ja maa on nousemassa hitaasti ylös vuosien 2015-2016 aikana vallinneesta taantumasta. Suurin osa maan väestöstä elää köyhyydessä ja alueen ruokavarantojen puutteet ovat johtaneet usein kansainväliseen, humanitaariseen tukeen. (The World Bank 2020c.)

Burundi tuottaa konfliktimineraaleja, joskin niiden määrät ovat vähäisiä. Esimerkiksi vahvasti ASM-painotteinen kullantuotanto on pysynyt viimeiset vuodet keskimäärin 500 kilon tuotantoluvuissa. (USGS 2020b, 1-2.)

Etelä-Sudan

Etelä-Sudan erosi omaksi valtiokseen Sudanista vuonna 2011. Taustalla vaikuttivat pitkät aseelliset yhteenotot, jotka olivat alkaneet jo 1950-luvulla. Itsenäistymisen jälkeen alueella alkoivat kuitenkin ongelmat valtaapitävän presidentin sekä opposition välillä. Tämä johti seuraavan viiden vuoden sisällä monen miljoonan ihmisen kokemaan nälänhätään, paikallisen valuutan arvon romahtamiseen sekä laajoihin pakolaisvirtoihin. Maa on tällä hetkellä jatkuvassa humanitaarisessa kriisissä, jonka johdosta yli neljä miljoonaa ihmistä on joutunut jättämään kotinsa – heistä yli kaksi miljoonaa maan rajojen ulkopuolelle. (Enough Project 2020d, The World Bank 2020k.)

Etelä-Sudanin ensisijainen tavoite on tällä hetkellä poliittisen tilanteen vakauttaminen, joskin kehittävää löytyy myös köyhyyden ja nälänhädän kierteen katkaisemisessa. Taloudellisesti Etelä-Sudan on yksi maailman eniten öljyntuotannostaan riippuvaisia valtiota. Maassa sijaitsee kuitenkin jonkin verran kultaesiintymiä, joita erityisesti ASM-toimijat kaivavat. Tästä tuotannosta ei kuitenkaan ole virallisesti todennettuja lukuja. (The World Bank 2020k; USGS 2019, 1.)

Keski-Afrikan tasavalta

Keski-Afrikan tasavallassa vallitsee toistaiseksi jatkuvaa poliittista epävakautta, joka on lähtöisin vuonna 2013 alkaneesta vallankaappauksesta. Nämä epävakaudet ovat lisäksi osa pitkää jatkumoa, jonka juuret ovat 1960-luvulla. Vaikka vuoden 2016 vaalit antoivatkin toivoa tilanteen tasaantumisesta, on alue yhä eri rikosjärjestöjen hallinnassa ja tilanne on ajoittain eskaloitunut siviilien kokemaan väkivaltaan. Vuoden 2019 alussa Keski-Afrikan tasavalta sekä paikalliset aseistetut ryhmät allekirjoittivat Afrikan unionin tuella rauhansopimuksen. Maan seuraavat vaalit on ennakoitu järjestettäväksi vuosien 2020-2021 vaihteessa. (EITI 2020c, Enough Project 2020c, The World Bank 2020e.)

Köyhyyden lisäksi alueella on ollut niin sisäistä kuin ulkoista pakolaisuutta. Keski-Afrikan tasavalta on lisäksi yksi maailman huonoiten suoriutuvia maita inhimillisen kehitysindeksin listoilla muun muassa korkean lapsikuolleisuuden, alhaisen koulutustason sekä sukupuolten välisen tasa-arvon puutteiden johdosta. (The World Bank 2020e.)

Maan keskeisin vientituote on timantit, joskin maassa on kehittymättömpiä kaivauksia esimerkiksi tinan suhteen. Keski-Afrikan tasavalta on aikaisemmin ollut EITI:n jäsen, mutta vuonna 2008 alkanut jäsenyys on tällä hetkellä katkolla maassa vallitsevan poliittisen epävakauden vuoksi. (EITI 2020c.)

Kongon demokraattinen tasavalta

Kongon demokraattinen tasavalta on useimpien konfliktimineraaliraporttien keskiössä rikkaiden raaka-ainevarantojensa sekä jatkuvien, 1990-luvulla alkaneiden konfliktien seurauksena. Näiden sotilaallisten konfliktien seurauksena 5,4 miljoonaa ihmistä on menettänyt henkensä. Alueella on nykyisin laajalti esiintyvää korruptiota, joka ilmenee muun muassa valtion lahjuksina sekä mineraaleista kulkeutuvien varantojen katoamisena. Vuonna 2017 77 prosenttia maan väestöstä eli äärimmäisessä köyhyydessä. (Enough Project 2020a, The World Bank 2020g.)

Kongon liiketalouteen kohdistuvat riskit ovat erittäin korkeita kaikilla lasketuilla alueilla: taloudellisesti, yritysten toimintaympäristöjen näkökulmasta, poliittisesti sekä kaupallisesti. Alueella esiintyy rikkaita raaka-ainevarantoja, niin mineraalien, timanttien, metsän kuin öljyn osalta. Esimerkiksi YK pyrkii ylläpitämään alueen poliittista epävakautta hallinnassa rauhanturvajoukkojensa avustuksella. Nykyiset epävakaudet keskittyvät Kongon itäisiin osiin samalla, kun paikallinen hallinto istuu valtion länsipuolella. (Euler Hermes 2020g.)

Sisäisten konfliktien lisäksi Kongolla on ollut kahnauksia naapurimaidensa, esimerkiksi Ruandan, kanssa. Maan infrastruktuuri on toistaiseksi heikolla pohjalla aiheuttaen esimerkiksi alueella toimivien yritysten tuotantoketjujen taloudellisten kustannusten kasvua. Maan suurimmat vientikumppanit ovat Kiina (38 prosenttia kokonaisviennistä) sekä Sambia (24%). Kongo nousi vuodet 2015-2017 kestäneestä taantumasta vuonna 2018 ja vuosina 2005-2012 nähty talouskasvu on liitetty osaksi onnistunutta taistelua köyhyyttä vastaan. (Euler Hermes 2020g, The World Bank 2020g.)

Kongon alueelta löytyy arvioiden mukaan yli 1 000 erilaista mineraalia ja jalometallia. Konfliktimineraalien osalta Kongo tuotti 31870 kilogrammaa kultaa vuonna 2015. EITI:n kirjaamien lukujen mukaan tuotanto kasvoi edeltäneistä vuodesta nelinkertaisesti. Kongon kullan tuotanto oli vuonna 2017 37162 kiloa ja tämän määrän arvo oli 1,013 miljoonaa dollaria. Kongo tuotti vuonna 2019 10000 kiloa tinaa ja 740 kiloa tantaalia. Volframintuotanto

tanto oli vuonna 2016 79 kiloa. (EITI 2019b, 15; EITI 2020b; Extractives Hub 2020a; The World Bank 2020g; USGS 2020a, 165, 172-173.)

Dodd-Frank -lainsäädäntö muutti vuodesta 2010 yritysten tapaa hyödyntää alueelta tulevia mineraaleja. Lainsäädännön seurauksena etenkin itäinen Kongo koki parannuksia, mutta eri järjestöjen mukaan konfliktikulta sekä alueellisen kaivamisyhteisöjen tukirakenteet ovat edelleen maan kehittymisen päähaasteita. Kongon valtio päivitti mineraalialaa koskevan lainsäädäntönsä vuonna 2018 – korvaten näin vuonna 2002 laaditun, aikaisemman version. Uusi lainsäädäntö päivitti muun muassa tuottojen verotusta, valtion osuutta kaivosprojekteissa sekä rojaltimaksujen osuutta strategisesti tärkeistä mineraaleista. (EITI 2020b, Enough Project 2020a.)

Kongo aloitti EITI -standardien käyttöönoton vuonna 2007, joiden avulla maa on pyrkinyt kasvattamaan toimialan läpinäkyvyyttä. Maassa toimivia kaivosyrityksiä hallinnoi valtion ministeriö (*The Ministry of Mines*), joka ylläpitää muun muassa julkista datapankkia toimialan sopimuksista. Vuodesta 2007 lähtien laskelmat ovat osoittaneet, että Kongon valtion tulot ovat tasaisesti kasvaneet. Vuonna 2016 kaivosteollisuuden osuus oli 90 prosenttia maan vastaavan teollisuuden tuotoista ja ala kattoi 98,04 prosenttia Kongon viennistä vuonna 2016. Keskimääräisesti mineraaliala tuottaa Kongolle 18 prosenttia valtion tuloista, 18 prosenttia BKT:stä ja takaa toimeentulon kymmenesosalle väestöstä. (EITI 2020b.)

Kongon tasavalta

Kongon tasavallan korkeat liiketalouden riskit ovat etenkin taloudellisen, yritysten toimintaympäristöjen sekä rahoituksen osa-alueissa. Maan seuraavat poliittiset vaalit pidetään vuonna 2021, joskin politiikkaa värittävä tällä hetkellä yleinen epävakaus sekä vallan kasvava keskittyminen maata hallitsevaan presidenttiin. (Euler Hermes 2020c.)

Kongon väestö on suhteellisen urbaania: lähes 70 prosenttia maan väestöstä asuu kaupungeissa. Lisäksi maalla on hyvät raaka-ainevarannot öljyn, metsän ja mineraalien osalta. Kongon tasavallan talous on kuitenkin syvissä veloissa ja väestöön kohdistuu korkea työttömyyttä sekä köyhyyttä. Kuten monissa naapurimaissa, myös Kongo on keskittänyt teollisuuttaan vain muutaman raaka-aineen, kuten öljyn, varaan. Maan taloutta vaivaakin yhä öljyn hintojen kansainvälinen lasku. Kiina on maan suurimpia vientimaita 44 prosentin vientiosuudella. (Euler Hermes 2020c.)

Kongon tasavalta kaivaa timanttien lisäksi kultaa. Maa tuotti kultaa 100 kiloa vuonna 2016. Luku vastaa edellisiä vuosia, jolloin tuotanto on keskimääräisesti ollut 150 kiloa vuodessa (2012-2015). (EITI 2020d, Extractives Hub 2020g.)

Kongon tasavalta on ollut EITI:n jäsen vuodesta 2007. Prossien myötä osa raaka-aineryitysten sopimuksista on julkistettu – etenkin öljyn sekä kaasun tuotannon osalta. Työt raaka-ainealan kehittämiseksi jatkuvatkin hyvässä yhteistyössä eri järjestöjen kesken. (EITI 2020d.)

Ruanda

Ruandan yritys ympäristö on arvioiden mukaan yksi Afrikan parhaimmista: alueen talous on kasvanut nopeasti ja köyhyyden tasoa on merkittävästi pudotettu viimeisten vuosikymmenten aikana. Maan suurimpana konfliktina onkin tähän mennessä ollut vuonna 1994 maata repinyt kansanmurha. Menneisyyttään vasten maa pyrkii nykypäivänä kehittämään toimintaansa talouden avoimuuden ja vapaan kaupan kasvattamiseen. Maan nykyisinä riskeinä ovat nopean talouskasvun kasvun myötä esiintyvät rakenteelliset haasteet sekä naapurimaiden poliittinen epävakaus. Ruanda on viennillisesti eniten sidoksissa Arabiemiirikuntiin (27%) ja Kongon demokraattiseen tasavaltaan (18%). (Euler Hermes 2020f.)

Ruanda tuottaa konfliktimineraaleista kultaa, tinaa, tantaalia ja volframia. Kultaa maa kaivoi vuonna 2016 1980 kiloa – kaksinkertaistaen tuotantonsa edellisestä vuodesta. Ruanda tuotti vuonna 2019 370 kiloa tantaalia, 3000 kiloa tinaa sekä 1100 kiloa volframia. (Extractives Hub 2020d; USGS 2020a, 165, 172-173, 179.)

Sambia

Sambian talouskasvu on ollut vuosina 2004-2014 keskimäärin 7,4 prosenttia. Kasvava talous ei kuitenkaan ole edistänyt maan väestön tulorakennetta reilusti, vaan köyhyys on yksi Sambian jatkuvista, rakenteellisista haasteista. Maan seuraavat vaalit ovat vuonna 2021 ja niiden odotetaan sujuvan rauhallisesti alueen pidempään kestäneen poliittisen vakauden myötävirrassa. (The World Bank 2020o.)

Sambian kaivannaisteollisuus edustaa maan viennistä 73 prosenttia ja työllistää samalla muutaman prosentin maan väestöstä. Ala tuottaa valtiolle vuosittain 26 prosenttia tuloa sen kokonaistuotoista ja kattaa 10 prosenttia maan BKT:stä. Sambian mineraaliteollisuus on erikoistunut etenkin kupariin, mutta maassa kaivetaan tämän lisäksi kultaa, jonka tuotanto on vuosina 2012-2016 pysynyt lähellä 4500 kilon suuruusluokkaa. Vuoden 2017 kullan tuotanto oli 4565 kiloa ja sen arvo oli 183,31 miljoonaa dollaria. (EITI 2019a, 11; EITI 2020f, Extractives Hub 2020b.)

Maa on tehnyt paljon muutoksia mineraalilainsäädäntöönsä viimeisen kymmenen vuoden aikana. Uusien ohjeistusten myötä myös yritysten omistajarakenteeseen on pyritty tuomaan lisää läpinäkyvyyttä. (EITI 2020f.)

Tansania

Tansanian suurimmat liiketalouteen liittyvät riskit liittyvät maan talouden hallintaan. Maassa on kahdet vaalit vuoden 2020 aikana ja näiden odotetaan sujuvan rauhallisesti. Tansania on nauttinut viime vuodet tasaisesta talouskasvusta, joskin maan sisämarkkinat kaipaavat jatkuvia taloudellisia tukitoimia sekä ulkoisia investointeja. Maan väestöllä on alhainen tulotaso ja valtio taistelee jatkuvasti paikallista korruptiota vastaan. Tansanian suurimmat vientimaat ovat Intia (15%) sekä Sveitsi (14%). (Euler Hermes 2020e.)

Tansanian kaivostoiminta on jakautunut yhdeksän suuren kaivoksen kesken. Seitsemän näistä kaivoksesta on keskittynyt kullankaivuuseen. Kaiken kaikkiaan maan kaivannaisteollisuus kattaa 35 prosenttia maan viennistä, viisi prosenttia BKT:stä sekä yhden prosentin valtion tuloista. Kultaa maa tuotti vuosien 2012-2016 aikana keskimääräisesti 40000 kiloa vuodessa. Vuonna 2016 vastaava luku oli 45778 kiloa. Tinaa maassa kaivettiin vuonna 2016 yhteensä 138 kiloa. (EITI 2020e, Extractives Hub 2020e.)

Maan sisäisellä lainsäädännöllä kaivosteollisuutta on pyritty hallinnoimaan erilaisilla verotusjärjestelyillä sekä valtion liittämällä yritysomistusrakenteisiin. EITI:n standardien pohjalta maassa toimivien yritysten omistajarakenteeseen on myös tuotu paljon kaivattua läpinäkyvyyttä. (EITI 2020e.)

Uganda

Ugandan riskit ovat sen naapurimaita pienempiä – korkeimman riskitekijän ollessa maan rauhaton poliittinen liikehdintä. Maa odottaa seuraavia vaaleja vuodelle 2021 samalla, kun nykyinen hallinto on ottanut tehtäväkseen kehittää alueen korruption vastaista työtä. Haasteita kehitykselle tuottaa kuitenkin nykyisen presidentin, Yoweri Musevenin, lisääntyvä vallan haaliminen sekä naapurimaiden konfliktien säteily maan rajojen sisäpuolelle. (Euler Hermes 2020d.)

Viimeisten vuosien aikana Ugandan BKT:n on kasvanut tasaisesti. Nykyisellä, positiivisella talouskasvulla on kuitenkin mahdollisuus kääntyä kasvavaksi velaksi. Maan suurimmat kauppakumppanit ovat viennin osalta Kenia (20%) sekä Arabiemiirikunnat (14%). (Euler Hermes 2020d.)

Uganda tuottaa konfliktimineraaleista kultaa, tinaa sekä volframia. Kullan vuoden 2016 tuotantomäärä oli 11 kiloa, tinan 62 kiloa ja volframin 41 kiloa. (Extractives Hub 2020c.)

2.5.2 Resurssien kirous: mineraalirikkaiden maiden hidas talouskehitys

Rikkaat mineraalivarannot voivat parhaimmillaan edistää valtioiden talouskasvua, mutta niihin on liitettävissä myös riskejä. Näitä raaka-aineisiin liitettäviä, negatiivisia tekijöitä kutsutaan taloustieteen parissa *resurssien kiroukseksi*. Termiä käytetään tilanteissa, joissa maissa olevat raaka-ainevarannot näyttäisivät vaikuttavan niiden taloudelliseen kasvuun sekä kehitykseen hidastavana tekijänä. Teorian pätevydestä ei kuitenkaan ole päästy tutkijoiden keskuudessa yksimielisyyteen, vaan sitä on kritisoitu ajoittain liian suppeasta näkökulmasta sekä epäselvistä lopputuloksista. Raaka-aineresurssit ovatkin enimmäkseen maiden mahdollisuus saavuttaa ulkopuolista investointia sekä tukea paikallista talouskasvua. (Aubynn T. 2017, 2-3.)

Haglund D. (2011, 2-4) on raportissaan jakanut mineraaliriippuvaisiksi maiksi ne, joiden vienti koostuu yli 25 prosenttisesti mineraaleista. Mineraalit voivat olla joko polttoaineeksi soveltuvia (öljy, kaasu, hiili) tai ei-polttoaineeksi sopivia, kuten kulta ja kupari. Mineraaliriippuvaisten maiden osuus kasvoi raportin mukaan vuosien 1996-2010 aikana yli 30 prosenttia. Näistä maista puolet sijaitsee Afrikassa, jossa riippuvuus mineraaleista on myös kasvanut vuodesta 2005 lähtien. Maailman eniten mineraaliriippuvaisista maista Kongon demokraattinen tasavalta tuottaa mineraaleilla viennistään 80,9 prosenttia, Tansania vastaava luku on puolestaan 38,1 prosenttia ja Keski-Afrikan tasavallassa 39,1 prosenttia. Toiminnallisia haasteita luovat esimerkiksi mineraalien vaihtokaupan valuuttakurssierot sekä paikallisen hallinnon sekä toimialan rakenteelliset puutteet. Näitä haasteita voidaan kuitenkin minimoida tukemalla valtioiden hallinnollisia rakenteita, kehittämällä sidosryhmien yhteistyötä, tukemalla paikallista dialogia ja kehittämällä yritysten vastuullista toimintaa. (Haglund D., 2011, 4, 21-24; IRP 2020c, 70.)

Mineraalivarantojen suoriin tuloihin on liitettävissä kaksi kansainvälistä kasvutekijää. Ne ovat Davisin (2009, 14) mukaan ulkopuolelta tulevat vaikutteet raaka-aineiden ja mineraalien hinnankasvuun sekä kyseisen maan kotimaisen mineraalivarannon laajeneminen esimerkiksi uusien esiintymien löytymisen ja poliittisten arvojen muutosten myötä. Rikkaat mineraalivarannot voivat kuitenkin ajaa valtioita heikompaan poliittiseen asemaan huonosti hallinnoitujen mineraalituottojen myötä. Tuotot saattavat korruption yhteydessä ajautua valtaeliitin käsiin ja laajentaa taloudellisia eroja kaupunkien sekä maaseudun väestön välillä. Samalla maan valtarakenteet voivat muuttua ja lain noudattaminen heikentyä, väkivaltaisuudet lisääntyä ja rikollisten ryhmien valta kasvaa. (Davis, G.A. 2009, 19.)

Davisin (2009, 20) kokoamien tutkimustulosten perusteella on löydettävissä epäsuoraa korrelaatiota heikon inhimillisen kehitysindeksin (HDI:n), raaka-ainevarantojen sekä taloudellisen kehityksen välillä. Tulosten pätevydestä ei kuitenkaan ole vankkaa näyttöä. Alal-

la on myös tutkimuksia, joiden mukaan hyvin investoidut raaka-ainetuotot voivat kasvattaa HDI:tä, mikäli raaka-ainetuottoja sijoitetaan etenkin maiden koulutussektoriin. Koulutus-sektorin laajentamisen tulisi kuitenkin kehittyä paikallisen talouden kysynnän mukana. (Davis, G.A. 2009, 20-21).

Viennin takkuaminen ja hintojen ailahtelut voivat aiheuttaa ongelmia maiden mineraalituotannolle etenkin maissa, joissa muutamaan raaka-aineeseen keskittyminen on suurta. RBI (*resource-based industrialization*) on yksi vaihtoehto erikoistaa raaka-ainerikkaiden maiden tuotantoa. Tämä ei kuitenkaan ole johtanut usein haluttuihin tuloksiin ja onkin huonosti johdettuna mahdollinen riski talouden kasvulle. (Davis, G.A. 2009; 21-14.)

Alan järjestö EITI on herätellyt päättäjiä pohtimaan raaka-ainedataa myös tarkastelemalla paljonko valtiot pystyvät käyttämään saamistaan raaka-ainetuotoista yhtä asukastaan kohden. Jos vertaamme tuloksia konfliktimineraalimaiden kesken, huomaamme, että vaikka Kongon demokraattinen tasavallan valtion tuloista 24 prosenttia tulee raaka-aineista, jää valtiolle käytettäväksi näistä tuotoista vain 13 dollaria yhtä asukastaan kohden. Sambialla vastaavat luvut olivat 26 prosenttia ja 61 dollaria per asukas. Tansaniassa puolestaan 4 prosenttia sekä 5 dollaria per asukas. Mikäli vertaamme lukuja esimerkiksi Norjaan, huomaamme valtion 11 prosentin raaka-ainetuloista jäävän jaettavaksi 3 028 dollaria yhtä norjalaista kohden. Huomattava ero selittyy Norjan suurilla öljyvarannoilla sekä suhteellisen pienellä väestömäärällä. (EITI 2020g.)

EITI toivoisikin, että raaka-aineiden osuutta valtioiden BKT:stä voitaisiin alkaa tutkimaan myös vastaavien väestötutkimusten pohjalta. Tutkitun datan mukaan näyttäisi siltä, että rikkaat raaka-ainevarannot hyödyntäisivät etenkin valtioita, joissa väestö on suurimmillaan muutamassa miljoonassa. EITI:n vertailu auttaisi joka tapauksessa pohtimaan raaka-aineiden merkitystä uudella tavalla ja etsimään uusia keinoja resurssien kirouksen arvioimiseksi. (EITI 2020g.)

3 Konfliktimineraalien lainsäädäntö ja järjestöjen ohjeistukset

Vastuullinen liiketoiminta on kasvanut osaksi yritysten toimintakuvaa etenkin länsimaissa nousseen ekologisen vastuuajattelun myötä aina 1970-luvulta alkaen. Toimintaan on liitettävissä pitkäjänteinen ekologisten, sosiaalisten ja taloudellisten vaikutusten arviointi sekä niiden kehittäminen osana yrityksen liiketoimintaa. Oleellista on toiminnan ensisijainen tähtääminen vapaaehtoisuuteen sekä kokonaisvaltainen yritysten sidosryhmien hyödyntäminen. (Meriläinen, Tienari 2010, 39.)

Vastuullisuus on 70-luvulta lähtien laajentunut kattamaan yritysten toimintaketjuja. Samalla vaatimukset puuttua ketjun alkutuotannon ongelmakohtiin ovat kasvaneet ja yrityksiltä odotetaan entistä laajempaa valvontaa sekä vastuuta alihankkijoistaan. Haasteiksi onkin noussut kysymys siitä, missä vastuun raja yritysten ja valtioiden välillä sijaitsee. Kysymyksen ovat liitettävissä näkökulmat yritysten omasta vastuusta ja vallasta niin toiminnan kuin sen seuraamusten välillä. Yhteiskunnan tasolla voidaan puhua myös moraalisesta työnjaosta valtion sekä yritysten välillä. (Meriläinen, ym. 2010, 40-41, 74.)

Varsinaisia tuotantoketjuja ja toimintaa voidaan arvioida esimerkiksi tuotteiden elinkaariarviointien (*life-cycle assessment, LCA*) pohjalta. Arviot voivat auttaa yrityksiä kehittämään tuotteiden sosiaalisia ja ympäristöön liittyviä vaikutuksia. Arviointi keskittyy etenkin tuotteeseen sijoitettaviin osa-alueisiin (raaka-aineet, energian) sekä niistä syntyviin tuloksiin (jäte, valmiit tuotteet). Arviointeihin on liitetty myöhemmin myös ympäristökysymykset (E-LCA) sekä sosiaaliset osa-alueet (S-LCA), jotka ovat johdettavissa ISO-standarteista. (IRP 2020c, 148-149.)

Euroopan komissio jakaa vastuullisen liiketoiminnan kolmeen eri osa-alueeseen: sosiaaliin, taloudelliseen sekä ympäristölliseen näkökulmaan. Kestävän kehityksen suunnitelma Agenda 2030 sovittiin YK:n jäsenmaiden kesken vuonna 2015. Tämän sopimuksen sisältö on jalkautettu osaksi myös EU:n käytäntöjä. Unionin omien säännösten mukaisesti taloudellisen kasvun tulisi taata sosiaalinen oikeudenmukaisuus, ihmisoikeuksien kunnioittaminen sekä korkea tasoiset työnteko- sekä ympäristökriteerit. Näihin arvoihin kiteytyvät myös konfliktimineraaleihin liittyvät kysymykset. (European Commission 2020a, UN 2020.)

EU:n alueella vuonna 2021 voimaan astuva konfliktimineraaliasetus on osa kansainvälistä jatkumoa, joka on kehittynyt säätelemään ihmisoikeuksiin sekä yritys vastuullisuuteen liittyvää kehittämistä. Alan lainsäädäntö kehittyykin jatkuvasti: niin alan markkinat kuin yritysten sidosryhmät, etenkin kuluttajat sekä sijoittajat, asettavat enemmän painoarvoa vastuullisesti tuotetuille tuotteille sekä palveluille. (Lindroos, N. 2016, 5.)

Nykyinen kansainvälinen konfliktimineraalilainsäädäntö on keskittynyt Yhdysvaltojen Dodd-Frank -lainsäädännön kohtaan 1502 sekä EU:n uuteen asetukseen (EU 2017/821). Yritysvastuullisuutta sekä ihmisoikeuksia on kuitenkin määritelty noudatettavaksi myös eri valtioiden lainsäädännössä erikseen. Lisäksi noudatettavia periaatteita on laadittu etenkin kansalaisyhteisöjen, kuten OECD:n sekä YK:n, toimesta.

Seuraavissa kappaleissa tarkastellaan niin Dodd-Frank lainsäädäntöä kuin EU:n asetusta tarkemmin. Koska OECD:n ohjeistus konfliktimineraaleihin on pohjana monelle eri ohjeistukselle, on sille varattu oma kappaleensa. Lopuksi tarkastellaan eri järjestöjä, jotka toimivat näiden lakien lomassa ja kehittävät etenkin yritystason toimintaa entistä monipuolisemmiksi. Aloitamme kuitenkin tarkastelemalla sitä toimintakenttää, johon konfliktimineraalilainsäädäntö on nivoutunut.

3.1 Ihmisoikeuksien sekä vastuullisen liiketoiminnan kehitys lainsäädännössä ja kansainvälisissä ohjeistuksissa

Tehokkaasti toimiva lakijärjestelmä pitää sisällään tasapainon vastuullisuuden, jatkuvuuden sekä läpinäkyvyyden kesken. Vastuullisuutta painottavat kansainväliset lait tukeutuvatkin kahteen eri lähtökohtaan: ensiksi yksityisen sektorin taloudelliseen painostukseen, jossa kansainväliset lait välittyvät tuotantoketjuja pitkin alas kaikille toimijoille ja toiseksi julkisen tarkasteluun, jossa kuluttajien sekä sijoittajien painostus ajaa toimintaa kohti läpinäkyvää, kehittävää kokonaisuutta. (Aubynn T. 2017, 3; Phillips N., LeBaron G., Wallin S., 2018, 1.)

Vastaavassa lainsäädännössä sekä ohjeistuksessa on painotettu muutamaa peruselementtiä. Niitä ovat yritysten tuotantoketjujen kartoittaminen, riskien arviointi, toiminnan analysointi sekä sen kehittäminen ihmisoikeuksien näkökannalta. Toimintaan vaikuttavat niin kansalliset kuin kansainvälinen lainsäädäntö. Etenkin eri yhteistyöryhmät ja yhteisöt ovat ottaneet kantaa vastuullisen liiketoiminnan kehittämiseksi. (Maplecroft 2017b.)

Muun muassa G7 -valtiot ilmoittivat tahtonsa vuonna 2015 parantaa yritysten tuotantoketjujen läpinäkyvyyttä. Ryhmään kuuluvat Iso-Britannia, Italia, Japani, Kanada, Ranska sekä Yhdysvallat. Nämä valtiot antoivat vuotuisessa lausunnossaan ilmi halunsa kehittää kansainvälistä työllisyyttä sekä tukea ympäristöön ja sosiaalisiin haasteisiin liittyviä kysymyksiä. G7 -valtiot ilmoittivat tukensa myös YK:n yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia ohjaaviin periaatteisiin ja osoittivat halunsa edistää yksityisen sektorin ihmisoikeuksien due diligence -prosessien käyttöönottoa. (The White House 2015.)

G7 -valtiot antoivat kannustuksensa yritysten aktiiviselle due diligence -prosessien kehittämiselle, muun muassa erilaisten vapaaehtoisten ohjeistusten ja suunnitelmien kautta. Kehitystä toivottiin myös kuluttajille ja hankkijoille suunnatuissa työkaluissa, joista nämä ryhmät voisivat saada entistä paremmin tietoa sosiaalisesti ja ympäristöllisesti vastuullisesti tuotetuista tuotteista. (The White House 2015.)

Eri valtiot ovat lisäksi asettaneet vastuullisuuteen perustuvia, paikallisia lakejaan. Esimerkiksi Iso-Britannia laati vuonna 2015 lainsäädännön ihmiskaupan ja orjuuden vähentämiseksi (*Modern Slavery Act 2015*). Laki vaatii yrityksiä läpikäymään ja raportoimaan vuosittain, ettei niiden tuotantoketjuissa esiinny orjuutta tai ihmiskauppaa. Lakiin liittyvät due diligence -prosessien ylläpito, riskien arviointi, yritysten työntekijöiden koulutus sekä toiminnan tehokkuuden arviointi. Vastaava lainsäädäntö aloitettiin myös Australiassa vuonna 2018 (*Modern Slavery Act 2018*). (Australian Government 2018; Phillips ym. 2018, 6.)

Ihmisoikeuksiin liittyen eri orjuuden nykyaikaisiin muotoihin puuttuvat lainsäädännöt ja suositukset ovat olleet käytössä vakinaisesti jo 70-luvulta alkaen, jolloin esimerkiksi ILO (*International Labour Organization*) on puuttunut lapsityövoiman käyttöön. Nämä lait liittynevät osittain konfliktimineraalien hallintaan, sillä varsinkin ASM-toiminta on kytkeytynyt lapsityövoiman käyttöön ja konfliktimineraaleihin on liitetty muun muassa pakkotyön ja nykyaikaisen orjuuden esiintymistä. Lisäksi Kongon demokraattinen tasavalta ja monet sen naapurivaltioista ovat pidemmän aikaan osoittaneet korkeita lukuja lapsityövoiman käytöstä (Liite 3). (ILO 2020b.)

Kansainvälisesti tunnettua, orjuutta kitkevää lainsäädäntöä on muun muassa YK:n vuoden 2000 Palermon protokolla, joka on osa kansainväliseen ihmiskauppaan sekä organisoituun rikollisuuteen puuttuvaa lainsäädäntöä (*Victims of Trafficking and Violence Protection Act of 2000; United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto*). Aiheeseen liittyvää raportointia on puolestaan velvoitettu vuodesta 2012 alkaen esimerkiksi Kaliforniassa (*California Transparency in Supply Chains Act*). Lain nojalla on parannettu muun muassa paikallisten yritysten vastuuta niiden toimintaketjuissa esiintyvistä pakkotyöstä sekä orjuudesta. (CNBC 2016.)

Ranskassa yritysten yhteiskuntavastuuta on edistetty Grenelle II -lainsäädännön kautta. Vuonna 2012 voimaan astuneen lain tarkoituksena on kehittää etenkin suurempien yritysten sosiaalista sekä ympäristöön liittyvää vastuuta. Laki ei ota kantaa yritysten tuotantoketjujen laajuuteen, mutta siinä vaaditaan esimerkiksi esitettäviä toimia lapsityövoiman sekä pakkotyön poistamiseksi tuotantoketjuista. Lain puitteissa ranskalaisten yritysten tulee tuottaa vuosittaisia vastuullisuusraportteja sekä järjestää niille kolmansien osapuolten auditoinnit. (Ministère des Affaires Etrangères 2012, 4-5; Phillips ym. 2018, 9.)

Yhdysvalloissa astui vuonna 2016 voimaan laki: H.R. 644: Trade Facilitation and Trade Enforcement Act of 2015, joka kieltää niiden tuotteiden maahantuonnin, joiden tuotantoon on liitettävissä pakko- sekä lapsityövoimaa. Laki korjasi aikaisemmassa lainsäädännössä ollutta porsaanreikää, joka mahdollisti ulkomaisten, orjuudella tuotettujen tuotteiden myynnin markkinoilla, mikäli Yhdysvaltojen oma tuotanto ei pystynyt täysin kattamaan kotimaista kysyntää. EU:ssa pankit ja julkiset osakeyhtiöt ovat puolestaan joutuneet ilmoittamaan jo pidemmän aikaa niiden ihmisoikeuksiin liittyvästä eettisestä toiminnasta EU NFRD:n (*Non-Financial Reporting Directive*) pohjalta. (CNBC 2016; Lindroos, N. 2016, 22-23; Maplecroft 2017b.)

Dodd-Frank lainsäädännön artikla 1504 vaati puolestaan etenkin raakaöljyä poraavia yrityksiä ilmoittamaan niiden hallituksille suorittamat maksut julkisesti vuodesta 2010 alkaen. Lailla tähdättiin korruption kitkemiseen ja laki on jatkumoa EITI:n (*Energy Industry Transparency Initiative*) standardeille. Ulkomailla tapahtuvaan korruption liitettävää ohjeistusta on Yhdysvalloissa ollut kuitenkin jo vuodesta 1977 lähtien (*Foreign Corrupt Practices Act*). Vastaavasti julkisten yritysten kirjanpitoa sekä auditointia parannettiin vuoden 2002 Sarbanes-Oxley -lainsäädännön avulla. (Forbes 2017.)

Eri lakialoitteiden lisäksi Afrikan suurten järvien alueen valtion- ja hallituksen päämiehet ovat vuonna 2010 allekirjoittaneet sitoumuksen alueen raaka-aineiden laittoman hyödyntämisen estämiseksi. Sitoumus perustuu OECD:n antamiin due diligence -ohjeistuksiin. Euroopan komissio on vuoden 2008 tiedonannossaan puolestaan todennut, että unionin raaka-aineiden tulisi tulla luotettavista sekä ketjuiltaan häiriöttömistä lähteistä. Kriteerit ovat erityisen tärkeitä talousalueen kilpailukyvyyn ylläpitämiseksi. Aloite ottaa lisäksi kantaa muun muassa toimintaketjujen avoimuuteen sekä yritysten yhteiskuntavastuuseen. EU onkin jo ottanut vuonna 2002 käyttöön veritimantteja koskevan lainsäädännön, jolla estetään niiden raakatimanttien maahantuonti, joiden alkuperää ei pystytä täysin varmentamaan. EU on myös jäsen Kimberley prosessissa – konfliktitimanttien (*veritimanttien*) tuotannon ja myynnin kitkemiseen tähtäävässä, kansainvälinen sopimuksessa. (European Parliament 2019; Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2017/821, annettu 17 päivänä toukokuuta 2017, kohdat 2, 6.)

Kansainvälisistä järjestöistä esimerkiksi OECD on antanut kansainvälisten yritysten vastuullisten toimintaperiaatteiden ohjeistuksen (*OECD Guidelines for Multinational Enterprises*) vuonna 2011. Tiedonannossa on esitetty kansainvälisten yritysten vastuullisuusraportointiin niin ohjeistusta kuin uusia standardeja. Aikaisempaa pohjaa standardeille löytyy kuitenkin jo vuodesta 1976 alkaen. (OECD 2001, 1; OECD 2011, 3.)

OECD:n yritys vastuullisuuden periaatteiden lisäksi myös YK on antanut ohjeistuksia vastuulliseen liiketoimintaan. YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia ohjaavat periaatteet suosittelevat, että yrityksillä tulisi olla oma due diligence -järjestelynsä, jolla arvioidaan, lievennetään sekä estetään toiminnassa esiintyviä riskejä. Raportoinnissa on ohjeistuksen mukaan otettava huomioon muun muassa yrityksen eri sidosryhmien odotukset, ja etenkin ihmisoikeuksiin liitettävissä due diligence -prosesseissa tärkeää on raportoinnin jatkuvuuden takaaminen, kattava viestintä ja työn seuranta. Suuremmilla yrityksillä tärkeää on eri humanitaaristen pääteemojen kartoittaminen sekä sidosryhmien osallistaminen niiden koon sekä arvioidun tärkeysasteen mukaisesti. Olennaista on, että prosessit noudattavat kulloinkin sovellettavaa lainsäädäntöä sekä kansainvälisesti sovittuja ihmisoikeusperiaatteita. (UN 2011; 15-19, 22, 25.)

Kansainvälisiä standardeja on luotu lisäksi muun muassa myös ISO:n (*International Organization for Standardization*) ohjeistuksilla. Ohjeistusten tarkoituksena on tuottaa standardeja, joita yritykset voivat hyödyntää kansainvälisten suositusten valossa vastuullisessa toiminnassa. Esimerkkeinä vastuulliselle toiminnalle ovat standardit 14001 sekä 26000. Näistä ensimmäinen kattaa vastuullisen ympäristöhallinnan standardit ja jälkimmäinen yritysten sosiaalisen vastuun ohjeistuksen. ISO 14044 on puolestaan liitettävissä edellisessä luvussa mainittuun, tuotteiden elinkaaren, eli LCA:n (*Life cycle assessment*) arviointiin. (ISO 2020a, 2020b, 2020c.)

Eri lainsäädäntöjen käyttöönotto on kasvattanut merkittävästi yritysten vastuullisuusraportoinnin määrää. Vuonna 2011 yritysten vastuullisuusraportoinnin kattavuus oli kymmenen parhaiten suoriutuvan maan kesken seuraava: Iso-Britannia, jossa 100 prosenttia yrityksistä tuotti raportointia, Japani 99 prosenttia, Etelä-Afrikka 97 prosenttia, Ranska 94 prosenttia, Tanska 91 prosenttia, Brasilia 88 prosenttia, Espanja 88 prosenttia, Suomi 85 prosenttia, Yhdysvallat 83 prosenttia sekä Alankomaat 82 prosenttia. Huomattavaa kasvua oli tapahtunut vain muutaman vuoden sisällä, jolloin vuosina 2008-2011 raportoinnin määrä oli lisääntynyt etenkin Etelä-Afrikassa (kasvua 52 prosenttia), Ranskassa (kasvua 35 prosenttia), Tanskassa (kasvua 67 prosenttia) sekä Suomessa (kasvua 41 prosenttia). (Ministère des Affaires Etrangères 2012, 2.)

Kasvun lisäksi myös raportoinnin tasokkuus on lainsäädännön myötä kehittynyt. Esimerkiksi Ranskassa vuonna 2001 käyttöönotetun NRE -lain (*New Economic Regulations*) myötä yritysten vastuullisuusraportit olivat kehittyneet keskimäärin 25 prosentin raportointikattavuudesta vuonna 2002 lähes 90 prosentin kattavuuteen vuonna 2010. (Ministère des Affaires Etrangères 2012, 3.)

Taulukko 2 Yritysvastuullisuuteen liitettävää lainsäädäntöä sekä ohjeistusta.

Lainsäädäntö, ohjeistus	Allekirjoitus/aloitus vuosi	Sitoutuneet osapuolet, Toimeenpanija	Painopiste
Minimum Age Convention (No.138)	1973	ILO:n standardi, jota noudattavat järjestöön kuuluvat jäsenmaat.	Lapsityövoiman kitkeminen, työnteon ikärajojen asetukset
OECD Guidelines for Multinational Enterprises	1976 (päivitetty 2011)	Suosituksiset OECD:n jäsenvaltioiden yrityksille.	Yleiset yritysvastuullisuuden ohjeistukset. Sisältävät yleiset due diligence -periaatteet.
Foreign Corrupt Practices Act	1977	Lakia noudattavat yhdysvaltalaiset yritykset Lain valvonnasta vastaa SEC.	Lahjusten kieltäminen kansainvälisessä kaupassa ja ulkomailla toimittaessa.
Worst Forms of Child Labour Convention (No. 182)	1999	ILO:n standardi, jota noudattavat järjestöön kuuluvat jäsenmaat.	Lapsityövoiman kitkeminen, orjatyövoiman käytön estäminen
United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto	2000	YK:n jäsenvaltioiden noudattama sopimus.	Laki tähtää kansainvälisen, järjestäytyneen rikollisuuden kitkemiseen.
NRE Act (New Economic Regulations)	2001	Lakia noudattavat ranskalaiset yritykset.	Vuosittainen yritysraportointivaatimus ympäristön sekä sosiaalisen vastuullisuuden suhteen
Sarbanes-Oxley Act	2002	Lakia noudattavat yhdysvaltalaiset, julkisesti listautuneet yritykset.	Lain pohjalta yritysten tulee ilmoittaa kirjanpidolliset raportointinsa entistä läpinäkyvämmiin sekä noudattaa parannettuja auditointiohjeita.
ISO 14044: Environmental management — Life cycle assessment	2006	ISO:n suosittelema ohjeistus yrityksille.	Tuotteiden elinkaaren arviointi (LCA, Life cycle assessment), jolla pyritään pidentämään tuotteiden käyttöaikaa sekä edistämään kestävä kehitystä.
Grenelle I	2009	Lakia noudattavat ranskalaiset yritykset.	Jatkolaki NRE:n yritysvastuullisuudelle. Sisältää vastuullisuusraportointia ympäristön, sosiaalisen vastuun sekä hallinnon suhteen.
Dodd-Frank - lainsäädäntö 1502	2010	Lakia noudattavat Yhdysvaltojen pörssiin listautuneet yritykset, jotka valmistelevat tuotteita. Lain noudattamisesta vastaa SEC.	Konfliktimineraalien vähentäminen ja poistaminen tuotteista.

Dodd-Frank 1504	2010	Lakia noudattavat yhdysvaltalaiset, raakaöljyä po-raavat yritykset. Lain noudattamisesta vas-taa SEC.	Yritysten ilmoitusvastuu val-tioille maksetuista palkkioista ja rahavirroista maiden halli-tuksille.
Grenelle II	2010	Lakia noudattavat ranska-laiset yritykset.	Yritysvastuun kysymykset, pakkotyön ja lapsityövoiman poistaminen tuotantoketjuis-ta. Jatkoa Grenelle I - lainsäädännölle.
ISO 26000: Social Responsibility	2010	ISO:n suosittelema ohjeis-tus yrityksille.	Ohjeistus tähtää yritysten sosiaalisen vastuun kasvat-tamiseen.
YK:n yrityksiä ja ih-misoikeuksia ohjaa-vat periaatteet	2011	YK:n ohjeistus, joka toimii sen jäsenmaiden yritysten suosituksena.	Yleiset toimintaperiaatteet ja ohjeet yritysten due diligence -prosesseihin.
California Transpar-ency in Supply Chains Act	2012	Lakia noudattavat kalifor-nialaiset yritykset, joiden kansainvälinen liikevaihto on yli 100 miljoonaa dollaria vuodessa.	Yrityksillä on lain nojalla raportointivastuu niiden toi-mintaketjuun liitettävän ih-miskaupan ja orjuuden pois-taminen
EU NFRD (Non-Financial Reporting Directive), Directive 2014/95/EU	2014	Lakia noudattavat EU:n alueen yritykset, kuten suu-ret pankit ja vakuutusyhtiöt.	Laki vaatii yrityksiltä vas-tauksia ympäristöön ja sosi-aaliseen vastuullisuuteen liittyen vuosittaisen rapor-toinnin nojalla.
Modern Slavery Act 2015	2015	Lakia noudattavat Iso-Britannian yritykset.	Pakkotyön ja lapsityövoiman poistaminen yritysten toimin-taketjuista ja tähän liittyvien riskien hallinnointi.
ISO 14001: Envi-ronmental manage-ment systems	2015	ISO:n suosittelema ohjeis-tus yrityksille.	Ohjeistukset ympäristövas-tuun hallinnointijärjestelmän luomiseen.
H.R. 644: Trade Fa-cilitation and Trade Enforcement Act of 2015	2016	Lakia noudattavat Yhdys-valtoihin tuotteita maahan-tuovat yritykset.	Lapsityövoiman sekä orjuu-den osuuden kitkeminen Yhdysvaltoihin maahan-tuoduista tuotteista.
Modern Slavery Act (No. 153, 2018)	2018	Lakia noudattavat australia-laiset yritykset.	Riskien raportointia nykypäi-vän orjuuteen liittyen ja sen poistamiseen tähtääminen yritysten toimiketjuissa.
EU 2017/821	2021	Lakia noudattavat EU:n jäsenvaltioiden alueelle (konflikti)mineraaleja tuovat yritykset. Lain noudattamisesta vas-taa kukin jäsenmaa paikal-lisesti.	Konfliktimineraalien vähen-täminen ja poistaminen tuo-taketjuista.

3.2 EU 2017/821, 1.1.2021

Euroopan unionin laajuinen asetus konfliktimineraaleista astuu voimaan 1.1.2021. Lain tarkoituksena on estää konfliktimineraalien myynti kansainvälisissä tuotantoketjuissa ja näin välttää niiden osuus aseellisten ryhmien rahoittamisessa. (Euroopan unionin komission suositus EU 2018/1149, kohta 2)

Laki tulee kattamaan alleen kaikki ne mineraalien alkuperämaat, joiden katsotaan olevan riskialueita sisällissodan, sodan jälkeisten konfliktien, heikon hallinnon tai kansainvälisten lakien rikkomusten, kuten ihmisoikeusrikkomusten, vuoksi. EU määrittelee konfliktialueiksi sekä korkean riskin alueiksi ne alueet, joissa on käynnissä aseellinen väkivalta, konfliktien jälkeinen, epävakaa tilanne ja ne alueet, joiden hallinnollinen järjestelmä sekä yleinen turvallisuus joko puuttuvat tai ovat luonteeltaan heikkoja. Tällöin voidaan puhua myös toimintakyvyttömistä valtioista. Suoranaisia kohdemaita ei laissa ole määritelty, vaan suosituksena on, että EU tulee asiantuntijoidensa kautta tiedottamaan riskialueista ja päivittämään tätä tietoa tasaisin väliajoin. Lista ei kuitenkaan sulje pois mitään aluetta, vaan yritysten velvollisuus noudattaa due diligence -prosesseja on voimassa kohdealueesta riippumatta. (European Commission 2017a; EU 2017/821, 14§, kohta 2; EU 2018/1149, kohta 3.)

Laki määrittää tuotantoketjujen tarkastuksen niille yrityksille, jotka tuovat mineraaleja EU:n alueelle. Kokonaisuudessaan asetus tulee vaikuttamaan 600-1000 tuontiyritykseen. Tämän lisäksi laki vaikuttaa epäsuorasti 500 kansainväliseen sulattamoon sekä jalostamoon. Tämä tuotantoketjun ryhmä on valittu raportoinnin kannalta tärkeäksi tarkastuspisteeksi, sillä sen katsotaan olevan viimeinen mahdollisuus todentaa käytettyjen mineraalien todellinen alkuperämaa. Sulattamoiden sekä jalostamoiden on lain nimissä tuotettava due diligence -käytännöistään kolmannen osapuolen tarkastus, jolloin ne voidaan hyväksynnän jälkeen liittää EU:n vastuullisten toimittajien luetteloon. (European Commission 2017a; EU 2017/821, kohta 16.)

EU jakaa eri konfliktimineraalien kanssa toimivat yritykset kahteen osaan: joko alku- (*upstream*) tai loppupään (*downstream*) tuotantoketjujen toimijoihin. Upstream puolen toimijoihin kuuluvat louhintaa harjoittavat yritykset, raakamineraalien välittäjät ja kauppiaat, sulattamot sekä jalostamot. Downstream puolella ovat niin kauppiaat, tuotteiden osien valmistajat, valmiiden tuotteiden kokoajat kuin loppukäyttäjät. Uusi asetus tulee painottamaan etenkin upstream -puolen toimijoihin sekä niihin osapuoliin, jotka tuovat materiaalin metalli- tai mineraalimuodossa EU:n alueelle. Tämä ei kuitenkaan rajaa muiden yritysten vastuuta, vaan ehdotuksena onkin, että kaikki konfliktimineraalien kanssa toimivat yritykset ottaisivat suositellun due diligence -ohjeistuksen osaksi toimintaansa. Laissa varsinai-

siksi riskipisteiksi on nimetty varsinaisen mineraalilouhinnan lisäksi niiden kaupankäynnin, käsittelyn sekä kuljetuksen tuotantoketjuvaiheet. (European Commission 2017a; EU 2018/1149, kohta 7)

Mineraalien tuontimäärille on lisäksi asetettu kynnysarvot, joiden rajojen ylittyessä yritysten katsotaan olevan lain mukaan raportointivastuullisia. Tarkemmat arvot ovat nähtävissä tämän työn liitteestä kaksi. Osa arvoista odottaa kuitenkin vielä toistaiseksi tarkempia määrittelyksiä. Määritysten odotetaan päivittyvän heinäkuuhun 2020 mennessä. Laki ei vaikuta niihin yrityksiin, jotka käyttävät kierrätettyjä mineraaleja tai, joiden materiaali on louhittu ennen 1.2.2013. Yritykset ovat kuitenkin näissä tapauksissa velvollisia julkaisemaan tuloksiin johtaneet päätelmänsä ja ilmoittamaan suorittamansa due diligence -toimenpiteet. (European Commission 2017b, 4; EU 2017/821: tiivistelmän kohta 18; 1 §, kohta 4; 7§, kohta 4.)

Laki perustuu OECD:n asettamiin kansainvälisiin laatustandardeihin, jonka pohjalta yritysten on laadittava vastaava toimintapolitiikka. Yritysten tulee siis täyttää seuraavat ehdot tuodessaan konfliktimineraaleja EU:n sisälle: (a) Perustaa vankka hallintojärjestelmä ja raportoida tuloksista tavarantoimittajille. (b) Yksilöidä toimintaketjujen toteutuneet ja potentiaaliset riskit suositellun arvoasteikon mukaisesti. (c) Suunnitella strategia arvioitujen riskien perusteella. (d) Teettää toiminnastaan auditoinnit ulkopuolisilla toimijoilla. (e) Raportoida tuloksista julkisesti. Tulokset tulee lisäksi julkaista vuosittain internetissä. Raporttiin tulee esimerkiksi lisätä käytetyt hallintojärjestelmät riskien suhteen. Tuloksista voidaan kuitenkin jättää pois esimerkiksi liikesalaisuuksiksi määriteltävät tiedot. (European Commission 2017a; EU 2017/821, 4§ sekä tiivistelmän kohdat 12-13; Tukes 2020.)

Prosesseilla on tarkoitus arvioida tuotantoketjujen riskejä ja osoittaa, että yrityksillä on valmiudet hallita niitä. Riskien pohjalta yritysten tulee aloittaa strategia, jolla pyritään joko estämään tai lieventämään arvioitujen riskien haittavaikutuksia. Euroopan komissio on antanut ohjeita prosessien noudattamiseen toimialakohtaisesti. Mineraalien ja metallien osalta yritysten tulee jäljittää muun muassa: mineraalin kauppanimi ja -tyyppi, tavarantoimittajan nimi sekä osoite, mineraalin alkuperämaa ja mahdollisuuksien mukaan mineraalin louhintamäärä ja -päivämäärä. Mikäli mineraaleihin on liitettävissä riski konfliktialueisiin, tulee yritysten lisäksi ilmoittaa mineraalien alkuperäkaivos sekä toimintaketjujen sijainnit, kuten mineraalien kokoamis- ja prosessointipaikat sekä mineraaleihin liitettävät maksupalkkiot ja verot. (European Commission 2017a; EU 2017/821, 4§.)

Mineraalien maahantuojien on artiklan 7 (EU 2017/821) nojalla osoitettava, että ne noudattavat due diligence -prosesseja kolmansien osapuolten auditointien avulla. Tarkastusraportit tulee antaa kunkin jäsenvaltion maan toimivaltaiselle viranomaiselle sekä tuottei-

den ostajille. Kolmannen osapuolen tarkastuksia ei vaadita, mikäli sulattamot ja jalostamot on huomioitu komission julkaisemassa vastuullisten toimittajien luettelossa. Tarkastuksia ei myöskään tarvita niissä olosuhteissa, joissa jalostamoiden ja sulattamoiden voidaan todentaa noudattavan esimerkiksi raporttien kautta EU:n konfliktimineraalien asetusta. (EU 2017/821, 6§, kohta 2 sekä tiivistelmän kohdat 12-13.)

Asetuksen rikkomuksista säädetään jokaisessa jäsenvaltiossa erikseen. Jokaisen EU-jäsenvaltion tulee tarkastaa lain noudattaminen paikallisten tuontiyritysten kohdalla. Rikkomuksista tulee ensisijaisesti antaa varoituksena korjausmahdollisuus tiettyyn aikamäärään mennessä. Suomessa toimintaa tulee valvomaan Turvallisuus -ja kemikaalivirasto Tukesin kaivosten teollisuusyksikkö. Virasto tulee aloittamaan ensimmäiset yritystarkastukset vuonna 2022. (European Commission 2017a; European Commission 2019; EU 2017/821, 16§; Tukes 2020.)

Laki astuu voimaan 1.1.2021. Euroopan komissio on antanut yrityksille suosituksen aloittaa due diligence -prosessi käyttö kuitenkin jo ennen tätä ajankohtaa. Toiminnan aloittamista tukeakseen Euroopan komissio tulee julkaisemaan nettipohjaisen alustan, jossa downstream-puolen yritykset voivat vapaaehtoisesti jakaa tietoa due diligence -prosesseistaan mineraalien osalta. (European Commission 2017a, 2019.)

Taulukko 3 Tiivistelmä lainsäädännöstä.

EU 2017/821, Tiivistelmä	
Ketä koskee:	EU:n alueelle (konflikti)mineraaleja tuovat yritykset
Alkamispäivämäärä:	1.1.2021
Ensimmäinen tarkastus:	Suomessa vuonna 2022
Kuka valvoo:	Valvonta jäsenmaittain, Suomessa Tukes
Mitä yritysten tulee tehdä:	Laatia due diligence -raportit, osoittaa hallitsevansa tuotantoketjujen riskejä, suorittaa kolmansien osapuolten auditointeja
Rangaistukset:	Tarkemmat rangaistukset ovat jokaisen jäsenmaan erikseen päätettävissä.
Kohdealue:	Koskee konfliktimaista tulevia (konflikti)mineraaleja, EU tulee julkaisemaan päivitettävää listaa alueista
Kohdemineraalit:	Kulta, tantaali, volframi ja tina
Tuotantoketjun painopiste:	Upstream -puolen toimijat (sulattamot sekä jalostamot)

3.2.1 Lain kehitys

Konfliktimineraalilain asetusehdotus annettiin vuonna 2014, jonka jälkeen se siirtyi seuraavien vuosien aikana Euroopan parlamentin debattien kautta kohti allekirjoitustaan ja hyväksyntäänsä kesäkuussa 2017. (European Parliament 2020; EU 2018/1149, liite 1.)

Vielä vuonna 2014 laki piti sisällään nykyistä muotoaan enemmän yritysten vapaaehtoisuuteen perustuvia näkökulmia, joissa tuotantoketjujen arviointi olisi ollut enemmänkin kiinni yritysten sisäisestä tahtotilasta. Ehdotettu säädäntö katsottiin kuitenkin lopulta liian suppeaksi. Lakiehdotuksen hyväksynnän yhteydessä vuonna 2015 siihen lisättiin konfliktimineraalien tuontiin liitettävä pakollinen sertifiointi mineraalien maahantuojaosilta. Euroopan parlamentti hyväksyi konfliktimineraalilainsäädännön vuonna 2017 äänin 558 puolesta, 17 vastaan ja 45 tyhjää. (Euroopan parlamentti 2017; EuroparlTV 2017; Lindroos, N. 2016, 17-18.)

Vaikka uusi lainsäädäntö koskeekin tällä hetkellä vain maahan mineraaleja tuovia yrityksiä sekä mineraalien sulattamoa sekä jalostamoa, on EU suositellut, että ne yritykset, jotka ostavat mineraaleja tuotteisiinsa, ottaisivat askeleita entistä avoimemman prosessin aikaansaamiseksi (Euroopan parlamentti 2017).

3.2.2 Lainsäädännön haasteet ja kritiikki

Lainsäädäntö astuu voimaan sovellettavaksi vuonna 2021. Tätä vasten sen toimivuudesta saadaan tarkemmin tuloksia vasta käyttöönoton jälkeen. Lain vaikutuksia, toimintaa ja vaikuttavuutta konfliktialueilla tullaan kuitenkin EU:n toimesta raportoimaan säännöllisesti. Ensimmäisen kerran vuonna 2023 ja tämän jälkeen aina kolmen vuoden väliajoin. Tarkistukset antavat EU:n jäsenmaille mahdollisuuden myös erilaisiin lainsäädännöllisiin jatko-toimenpiteisiin. (EU 2017/821, kohta 24.)

EU haluaa keskittyä erityisesti upstream -puolen toimijoihin, sillä unioni katsoo due diligence -prosessien jalkautuvan sitä kautta myös downstream -puolelle. Komission mukaan mineraalien alkuperä on myös helpompi todentaa lähempänä niiden louhintaprosessia. Ongelmaksi voi kuitenkin nousta sulattamoiden sekä jalostamoiden painottuneisuus Aasian markkinoille. Nämä yritykset ovat maantieteellisesti uuden lainsäädännön ulkopuolella, joskin niiden tulisi teoriassa todentaa prosessiensa konfliktimineraalisältö esimerkiksi erilaisten sertifiointien kautta. (EuroparlTV 2017; Reuters 2016.)

Lain haasteiksi ovat Euroopan komission mukaan nousseet muun muassa yritysten pitkien toimintaketjujen tuomat haasteet luotettavan datan keräämiselle. Ketjuissa on komission mukaan sellaisia toimijoita, joilla ei ole riittävää tietoutta toimia lainsäädännön mukaisin ehdoin tai, jotka muutoin ovat tahallisesti piittaamattomia toimintansa eettisyydestä. Myös pienempien toimijoiden, kuten pk-yritysten, mahdollisuudet rahoittaa due diligence -prosesseja ovat aiheuttaneet huolta. Euroopan unioni onkin ollut valmis pohtimaan tilanteeseen mahdollista pk-puolen rahoitustukia. (EU 2017/821, tiivistelmän kohta 15.)

EU:n konfliktimineraalilainsäädäntöä on kritisoitu etenkin järjestöjen toimesta siinä ilmoitettujen korkeiden kynnysarvojen suhteen. Raportointia ei esimerkiksi tarvita, jos yritys tuo maahan vuodessa 100 kiloa kultaa. Tulevaisuudessa lieneekin mahdollista, että kynnysarvoja jossakin vaiheessa madallettaisiin. (Reuters 2016.)

Dodd-Frank -lainsäädäntö (kuten seuraavassa luvussa tullaan huomaamaan) aiheutti käyttöönottonsa yhteydessä Kongon demokraattisen tasavallan mineraalien välttelyä ja suoranaista boikottia. EU:n lainsäädäntö pyrkiikin estämään vastaavanlaisen tilanteen. Asetuksessa ei esimerkiksi yksilöidä konfliktialueita nimellisesti laisinkaan. Samalla lainsäädäntö pyrkii kehittämään myös eri konfliktialueiden hallinnollisia rakenteita. Vastaavanlainen näkökulma puuttuu konkreettisten toimien osalta Dodd-Frank -lainsäädännöstä kokonaan. EU tukeekin konfliktimaiden paikallista hallintoa eri rahoitusavuin sekä unionin poliittisilla sitoumuksilla. Euroopan unionin ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan edustajan tuleekin jatkossa arvioida konfliktialueiden tukia, jotta valtioihin voitaisiin taata hyvää hallintotapaa ja eettistä kaivostoimintaa tukevia rakenteita. (EU 2017/821, tiivistelmän kohta 2; Kinsbergen S., Koch D-J. 2018, 255–263.)

3.3 Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act 2010

Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act on vuonna 2010 voimaan astunut Yhdysvaltojen lainsäädäntö, jossa luvun XV artikla 1502 koskee erityisesti Kongon demokraattisen tasavallan alueelta louhittavia konfliktimineraaleja. Lain mukaan väkivaltaisuudet etenkin Kongon itäisissä osissa ovat osittain rahoitettu konfliktimineraaleista saatavilla tuotoilla. Tämä halutaan lain nojalla estää.

Lain kohta 1502 pohjautuu vuoden 1934 Securities and Exchange Act -lainsäädäntöön. Dodd-Frank lainsäädännön alkuperäinen versio astui voimaan vuonna 2012 ja ensimmäiset konfliktimineraalien yritysraportit julkaistiin vuonna 2014. Lainsäädännön alaisuudessa ovat kaikki ne yritykset, jotka tuottavat konfliktimineraaleja mahdollisesti sisältäviä tuotteita ja yrityksiä, jotka ovat listautuneita Yhdysvaltojen pörssiin. (European Commission 2017a; Phillips ym. 2018, 13; SEC 2017a.)

Lain mukaan yritysten tulee ilmoittaa vuosittain ne tuotantoketjunjensa mineraalit, joiden voidaan epäillä olevan lähtöisin Kongon demokraattisesta tasavallasta ja sen rajavaltioista. Yritysten tulee noudattaa due diligence -käytänteitä, jotka kattavat sekä mineraalien lähtömaat sekä yritysten tuotantoketjut. Mikäli yritykset toivovat, että niiden tuotteissa käytettyjä mineraaleja voidaan kuvailla *vapaiksi* konfliktimineraaleista (*DRC conflict free*), tulee tämä termi todentaa kolmansien osapuolien suorittamien auditointiprosessien kautta.

Yritysten tulee tämän lisäksi myös julkistaa netissä konfliktimineraaleihin liittyvät raporttinsa aina kalenterivuosittain. (Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act. [Public Law 111–203]. [As Amended Through P.L. 115–174, Enacted May 24, 2018], Title XV, 1502 (a-p).)

Lain toteutumista valvoo Yhdysvaltojen arvopaperi- ja pörssikomitea SEC (*U.S. Securities and Exchange Commission*), jonka tehtävänä on tarkastaa vuosittain noin 6000 yrityksen konfliktimineraaliraportit. Laki koskee niitä yrityksiä, jotka ovat suoraan osallisena tuotevalmistuksestaan. Näin ollen ne yritykset, jotka esimerkiksi vain lisäävät logonsa tarrana toisilta toimittajilta ostettuihin tuotteisiin, eivät ole lain edessä vastuullisia raportoiminaan konfliktimineraaleista. (Reuters 2014b; SEC 2017a.)

Lain mukaisen raportoinnin tulee perustua joko paikalliseen tai kansainväliseen käytettävään due diligence -raportointiohjeisiin. Käytetyin esimerkki on OECD:n ohjeistus konfliktimineraaleista. Yritykset raportoivat prosessinsa SEC:n lomakkeen – Form SD:n (Special Disclosure form OMB No. 3235-0697) pohjalla. (SEC 2017a.)

Yritysten tulee tuottaa niiden käyttämille mineraaleille riittävä alkuperämaa -tutkimus, RCOI (*Reasonable Country of Origin Inquiry*). Tutkimuksen aikana tulee selvittää ovatko mineraalit kenties jo kertaalleen kierrätetty. Mikäli yritys saa selville, etteivät mineraalit ole konfliktimaista tai, että mineraalit ovat kierrätettyjä, tulee yrityksen ilmoittaa nämä löydöksensä raportissa sekä SD -kaavakkeen mukaisesti. Mikäli yrityksen selvityksessä tulee kuitenkin ilmi, että mineraalit ovat saattaneet tulla tai ovat tulleet konfliktimaista, tulee yritysten toimia due diligence -ohjeistuksensa mukaisesti ja täyttää SD-kaavake konfliktimineraalien raportointiohjeiden mukaisesti. Nämä tulokset tulee myös julkistaa yrityksen nettisivuilla. (SEC 2017a.)

Mineraalien alkuperä voidaan jakaa kolmen eri luokituksen alle. ”*DCR Conflict Free*” – nimike tarkoittaa, että yrityksen käyttämät mineraalit ovat saattaneet tulla konfliktialueilta, mutta niiden tuotantoketjuissa ei ole aseellisille ryhmille jalkautunutta rahoitusta. Termi voidaan asettaa vain kolmannen osapuolen tekemän due diligence -auditoinnin hyväksymisen jälkeen. Mikäli yrityksen mineraaleja ei kuitenkaan voida varmentaa vapaiksi konfliktialueen ongelmista, tulee yritysten ilmoittaa tuotteensa ”*Not Been Found to Be “DRC Conflict Free”*” -merkinnällä. Tällöin yritysten tulee julkistaa mineraalien toimintaketjuista käytetyt tehtaot, niiden alkuperämaat sekä parhaan mahdollisen tavan mukaan arvioida mineraalien alkuperäinen kaivualue. ”*DRC Conflict Undeterminable*” oli puolestaan käytössä lain ensimmäiset pari vuotta, jolloin yritykset eivät ehtineet tuottaa hyväksyttäviä raportteja vaaditussa ajassa. Tällöin yritysten tuli kuitenkin ilmoittaa mahdollisuuksien mu-

kaan käytetyt tehtaat sekä prosessoijat sekä mineraalien alkuperämaat. Näissä tilanteissa auditointi ei kuitenkaan ollut pakollista. (SEC 2017a.)

Kierrätettyjen mineraalien osalta Dodd-Frank lainsäädäntö vaatii yrityksiltä tutkimuksen siitä, ovatko käytetyt mineraalit kierrätettyjä tai niin sanotusti metalliromua. Jos tämä pystytään todentamaan, ovat mineraalit ”*DRC conflict free*” -termillä varustettavia. Kierrätyksen arvioinnissa on myös lain nojalla noudatettava asettuja due diligence -käytänteitä. Kullan kierrätyksen osalta on tuotettavasta kolmannen osapuolen auditointikaavaa. Muiden konfliktimineraalien osalta se ei ole toistaiseksi pakollista. (SEC 2017a.)

Yhdysvaltojen kongressi on lain pohjalta luvannut julkistaa vuosina 2020, 2022 sekä 2024 raportit Kongon sekä sen lähialueiden konflikteihin liittyvästä seksuaalisesta väkivallasta. Tämän lisäksi komitea tulee raportoimaan erikseen lainsäädännön tehokkuudesta sekä haasteista. Erityistä huomiota ovat aikaisemmin saaneet etenkin yksityisen sektorin auditoinnit ja sekä niiden toiminnan kehittäminen. (Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act. Title XV, 1502 d, 1-3.)

Taulukko 4 Tiivistelmä lainsäädännöstä

Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act. Title XV, 1502; Tiivistelmä	
Ketä koskee:	Yhdysvaltain pörssiin listautuneet tuotevalmistajat, joiden tuotantoketjuissa on mahdollinen kytkös konfliktimineraaleihin
Aloituspäivämäärä:	Alkanut 2010, ensimmäiset raportit julkaistu vuonna 2014.
Kuka valvoo:	SEC
Mitä yritysten tulee tehdä:	Hallinnoida tuotantoketjun riskejä, laatia due diligence -raportit; auditoida toimittajat, mikäli yritys haluaa ilmoittaa tuotteensa ” <i>DRC conflict mineral free</i> ” -merkinnällä
Rangaistukset:	SEC:n päätettävissä
Kohdealue:	Kongon demokraattinen tasavalta ja sen lähialueet
Kohdemineraalit:	Kulta, koltaani, wolframiitti ja kassiteriitti
Tuotantoketjun painopiste:	Downstream -puolen toimijat, tuotevalmistajat

3.3.1 Lain kehitys

Dodd-Frank -lainsäädäntö on perua vuoden 2008 finanssikriisistä, jonka jälkimainingeissa presidentti Barak Obaman hallitus pyrki vähentämään yhdysvaltalaisen taloussektorin riskejä. Viimeiset konfliktimineraalilainsäädännön säännökset kirjattiin vuonna 2012 ja yritykset aloittivat raportoinnin vuonna 2014. Vuonna 2017 lainsäädäntöä tarkasteltiin kuitenkin uudelleen siinä ilmaantuneiden haasteiden vuoksi. Tämä johti lopulta lainsäädännön sisällön osittaiseen karsintaan. (Kinsbergen S., Koch D-J. 2018, 255–263.)

Osa Yhdysvaltojen suurimmista vähittäiskauppiaista haastoikin Dodd-Frank lainsäädännön heti vuonna 2010 oikeusteitse kumottavaksi. Haaste asetettiin alan edustajiston kautta ja sen alaisuuteen kuuluivat muun muassa Wal-Mart, Target sekä Costco Wholesale Corp. Haasteessaan yritykset esittivät, ettei niillä ollut suoraa hallintaa myymistään tuotteista ja tuotantoketjuista. Ongelmia tuotti myös lainsäädännön tiukka aikataulu, jonka mukaan ensimmäiset konfliktimineraalien tuoteketjujen tulokset olisi pitänyt ilmoittaa vuonna 2012. (International Tin Association 2010.)

Haasteita esittävät myös Yhdysvaltojen kauppakamari, Business Roundtable (BRT) sekä National Association of Manufacturers (NAM). Organisaatiot arvioivat tuolloin, että lainsäädäntö rikkoi niiden edustamien yritysten sananvapautta ja, että säädännön velvoitteet olivat liian hankalia toteuttaa sekä rahoittaa. Sananvapauteen vedoten ryhmät katsoivat, että Dodd-Frank -lainsäädäntö saattoi yritykset tilanteeseen, jossa niiden tuli paljastaa liikaa tuotteidensa sisällöstä. Samalla ryhmät argumentoivat, että yritysten ei tulisi olla vastuullisia kansainvälisen politiikan ongelmista. (Reuters 2014b.)

Julkisten yritysten ei tarvinnut lopuksi ottaa konfliktimineraalilainsäädäntöä välittömästi käyttöön, vaan sille asetettiin osittain etenevä käyttöönoton aikataulut. Dodd-Frank -lainsäädäntö astuiinkin raportoinnin osalta voimaan vasta vuodesta 2013 alkaen. Tämä nähtiin voittona niille yritysryhmille, jotka olivat taistelleet alun perin koko lain säätämistä vastaan. Ongelmaksi oli kuitenkin muodostunut myös SEC:n arvio siitä, että lain käyttöönotto oli huomattavasti vaikeampaa kuin alun perin oli arvioitu. Suurin osa yrityksistä ei ollut valmistanut raportteja kuitenkaan edes vuoteen 2014 mennessä. Erään tutkimuksen mukaan 2.6.2014 annettuun aikarajaan mennessä vain viisi prosenttia yrityksistä oli ottanut selvää konfliktimineraalien esiintymisestä tuotantoketjuissaan. Vuoteen 2015 mennessä arviolta 1 262 yritystä oli viimein julkistanut raportointinsa. (Reuters 2012; Reuters 2014a; Reuters 2015b; The New York Times 2015.)

Yhdysvaltojen oikeuslaitos katsoi lopulta, että "*DRC conflict free*" -kohta alkuperäisessä laissa rikkoi yritysten sananvapautta raportoinnin osalta. Linjaus johti siihen, että lainsäädännön velvoitteista vain osa jäi voimaan vuodesta 2017 alkaen ja mineraalien arvioiminen konfliktivapaiksi jätettiin vapaaehtoiseksi, joskin nykyisin auditointiprosessia edelleen vaativaksi raportoinnin osa-alueeksi. (SEC 2017b; Reuters 2018.)

3.3.2 Lainsäädännön haasteet, kritiikki ja saavutetut tulokset

Dodd-Frank lainsäädäntö johti ensimmäisten käyttöönottovuosiensa aikana tilanteeseen, jossa yritykset eivät suostuneet käyttämään kongolaisia mineraaleja toimintaketjuissaan

laisinkaan. Toimet vaikuttivat suoraan paikalliseen kaivostoimintaan: moni paikallinen työntekijä menetti työnsä ja salakauppa alkoi kasvaa valtion naapurimaiden suuntaan. SEC argumentoi vuonna 2017, että konfliktimineraalilainsäädäntö olisi tuottanut ei-tarkoituksenmukaisia tuloksia Kongossa ja sen lähialueilla lain käyttöönoton jälkeen. Paikallisten mineraalien välttely painottui etenkin lain aloitukseen, eli vuosiin 2010-2011. (Kinsbergen S., Koch D-J. 2018, 255–263; Yle 2018.)

Dodd-Frank lainsäädäntö on saanut kritiikkiä myös sen vaatiminen, korkeiden prosessikustannusten vuoksi. Ongelmia on tuottaa lisäksi mineraalien alkuperämaissa esiintyvä korruptio. Osa alaa tarkastelevista tutkimuksista on myös kyseenalaistanut, onko lainsäädännöstä ollut lopulta hyötyä paikallisesti ja ovatko konfliktimineraaleista saatavat tuotot todella ajautuneet suoraan aseellisten ryhmien käsiin. Ongelmia ovat tuottaneet myös yritysraporttien heikko sisältö. Global Witnessin sekä Amnesty Internationalin vuonna 2015 julkaiseman tutkimuksen mukaan lähes 80 prosenttia arvioidusta 100:sta yrityksestä ei täyttänyt Dodd-Frank -lainsäädännön vaatimuksia konfliktimineraalien osalta. (Phillips ym. 2018, 25-26; Reuters 2015b.)

Myös Yhdysvaltojen oma poliittinen ilmapiiri on heikentänyt lain vaikuttavuutta. Vuonna 2017 Trumpin hallitus ehdotti lehdistölle vuodettujen asiakirjojen mukaan konfliktimineraalilainsäädännön ”jäädyttämistä” kahdeksi vuodeksi. Tuolloin huolenaiheeksi nousivat mineraalien jäljittämisen entistä suuremmat vaikeudet ja saavutetun kehityksen kariutuminen. (Reuters 2017.)

Muutoksia on kuitenkin nähty myös parempaan. IPIS:n (*International Peace Information Service*) tekemän tutkimuksen mukaan Kongon demokraattisessa tasavallassa on nähtävissä aseellisten toimijoiden määrällistä laskua mineraalikaivantojen hallinnassa. Vuonna 2010 aseelliset ryhmät hallitsivat ASM-kaivantoja lähes 56 prosenttisesti. Muutamaa vuotta myöhemmin ryhmillä oli hallussaan vain 21 prosenttia kaivannoista. Kehitystä on tapahtunut myös kasvaneissa jalostamoiden ja sulattamoiden auditoinneissa. Myös Kongon alueen kaivokset ovat yhä useammin sertifioituja. (Kinsbergen S., Koch D-J. 2018, 255–263.)

Kongon demokraattisen tasavallan hallinto näytti myös alkuun olevan konfliktimineraalilainsäädäntöä vastaan – etenkin yritysten osoittaman boikotointipelon vuoksi. Sittemmin hallituksen puolestapuhujat ovat kuitenkin osoittaneet kiitosta lainsäädännön tuoman kehityksen vuoksi, mikä on edistänyt konfliktien kierteen katkaisemista. (Kinsbergen S., Koch D-J. 2018, 255–263.)

3.4 OECD:n ohjeistus konfliktimineraaleista

OECD:n vuonna 2011 julkaisema ohjeistus konfliktimineraalien vastuullisille tuotantoketjuille (*OECD Due Diligence Guidance for Responsible Supply Chains of Minerals from Conflict-Affected and High-Risk Areas*) on monen mineraalialan järjestön suosittama ohjeistus alan yritysten due diligence -prosesseille. Ohjeistus vaikuttaakin niin EU:n kuin Yhdysvaltojen lainsäädännön taustoilla. Konfliktimaissa, kuten Kongossa, Burundissa ja Ruandassa, ohjeistus on jalkautettu osaksi paikallista lainsäädäntöä. Ohjeistus on luotu tukemaa yritysten vastuullista toimintaa mineraalien louhintaan konfliktimaissa. Vapaaehtoisesti noudatettava ohjeistus kattaa sisälleen kaikki konflikti- sekä riskialueiksi arvioidut alueet. (Blome C., Hofmann H., Schleper M. 2016, 2; OECD 2020, 1-2.)

Ohjeistus on tarkoitettu kaikille louhittaville mineraaleille – ei siis vain laissa nykyisin määritetyille konfliktimineraaleille. Sen pohjana on käytetty FATF:n (*Financial Action Task Force*) luomia standardeja rahanpesun sekä terrorismin rahoittamisen kitkemiseksi. Tärkeiksi keskeisiksi lähtökohdiksi on nimetty toiminnan läpinäkyvyys kaikissa tuotantoketjun vaiheissa sekä kestäväan kehitykseen panostaminen mineraalien alkuperämaiden paikallisyhteisöissä. (OECD 2020, 1-2.)

Ohjeistus sisältää viiden askelman viitekehyksen vastuullisten tuotantoketjujen takaukseksi. Niiden ohjeistus tuontiyritysten kohdalla on: 1) Luo yrityksen sisälle vahvat hallintajärjestelmät (artikla 4). 2) Tunnista ja arvioi tuotantoketjun riskit (artikla 5). 3) Kehitä ja implementoi strategia näiden riskien pohjalta (artikla 5). 4) Käytä kolmannen osapuolen auditointia due diligence -prosessin arvioimisessa (artikla 6). 5) Raportoi vuosittain tuotantoketjun due diligence -tulokset (artikla 7). Listan artikkelit viittaavat EU:n konfliktimineraalilakiin. (OECD 2020, 1; European Commission 2017 B, 5.)

Ohjeistuksen käyttöönoton jälkeen on arvioitu, että 90 prosenttia jalostetusta kullasta, 95 prosenttia sulatetusta tantaalista sekä 75-85 prosenttia sulatetusta tinasta olisi näiden auditointiohjeiden mukaisessa alaisuudessa. Käyttöönotosta on hyödytty myös downstream -puolen toimijatasolla, jolloin ohjeistuksen noudattaminen ja sidosryhmien osallistaminen ovat kehittäneet yritysten riskien hallintaa ja mahdollistaneet taloudellisia etuja, etenkin mikäli yritykset ovat jakaneet yhteisiä due diligence -prosessiensa kuluja. Yhteisen tiedon jakaminen on auttanut myös vankempien sidosryhmäsuhteiden luomisessa ja yhteistyön kehittämisessä. (OECD 2018, 20; OECD 2020, 1-2.)

3.5 Muut konfliktimineraalien ohjeistukset ja alan järjestöt

Alan toimintaan vaikuttavat lainsäädännön lisäksi myös eri järjestöjen ohjeistukset. Ohjeistukset tarjoavat alan toimijoille etenkin eri tukitoimintoja, kuten alustoja tuotantoketjujen auditointiin sekä mahdollisuuden yhteisölliseen dialogiin sekä toiminnan kehittämiseen. Järjestöt ovatkin useimmiten keskittyneitä alueellisesti tai konfliktimineraaleittain. Alla olevaan listaan toimijoita on kerätty kategorioittain. Listauksen alle niiden toimintaa on pyritty avaamaan laajemmassa määrin.

Taulukko 5 Toimialan järjestöjä ja ohjeistuksia. 3TG viittaa konfliktimineraaleihin (kulta, tantaali, tina sekä volframi). *) Pylvään lähde: Responsible Minerals Initiative 2020, 1-2.

Järjestö	Ohjeistus	Mineraalien painopiste	Tuotantoketjun painopiste *)
CCCMC (China Chamber of Commerce of Metals Minerals & Chemicals Importers & Exporters)	<i>Chinese due diligence guidelines for responsible mineral supply chains</i>	Mineraalit, 3TG	Upstream
DMCC (Dubai Multi Commodities Centre)	<i>DMCC Rules for Risk Based Due Diligence in the Gold and Precious Metals Supply Chain</i>	Kulta, jalometallit	Sulattamot, jalostamot
EIT (European Institute of Innovation and Technology)	<i>EIT RawMaterials, Strategic Agenda of EIT RawMinerals</i>	Raaka-aineet, mineraalit	-
EITI (Extractive Industries Transparency Initiative)	<i>OECD and EITI Standards for Transparent Mineral Supply Chains</i>	Mineraalit, 3TG	-
EPRM (European Partnership for Responsible Minerals)	-	3TG	Downstream
ICMM (International Council on Mining and Metals)	<i>Mining Principles – Performance Expectations</i>	Metallit, mineraalit	-
IPIS (International Peace Information Service)	-	Konfliktialueet	Upstream
IRP (International Resource Panel)	-	Raaka-aineet, mineraalit	
iTSCi (ITRI Tin Supply Chain Initiative)	-	Mineraalit, konfliktialueet	Upstream
LBMA (London Bullion Market Association)	<i>RGG (Responsible Gold Guidance)</i> Lisäksi listaus vastuullisista sulattamoista sekä jalostamoista: <i>Responsible Gold Refiner list</i>	Kulta	Sulattamot, jalostamot

LME (London Metal Exchange)	<i>Red Flag Assessment</i> (otetaan käyttöön vuonna 2024)	Mineraalit	-
OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development)	<i>OECD Due Diligence Guidance for Responsible Supply Chains of Minerals from Conflict-Affected and High-Risk Areas</i>	3TG	Downstream
PPA (Public-Private Alliance for Responsible Minerals)	-	3TG	Downstream
RJC (Responsible Jewellery Council)	<i>Code of Practices</i>	Kulta, timantit, jalometallit	Sulattamot, jalostamot
RMI (Responsible Minerals Initiative)	<i>RMAP (Responsible Minerals Assurance Process), CMRT (Conflict Mineral Reporting Template)</i> Lisäksi lista vastuullisista sulattamoista sekä jalostamoista: <i>Compliant and Active Smelter List</i>	3TG	-
TI-CMC (Tungsten Industry - Conflict Minerals Council)	<i>Tungsten Industry – Conflict Mineral Council Framework</i>	Volframi	-

CCCMC

Kiinan Kauppaministeriön toimitilin CCCMC (*China Chamber of Commerce of Metals Minerals & Chemicals Importers & Exporters*) käyttää OECD:n sekä YK:n antamia säännöksiä osana omaa ohjeistustaan konfliktimineraalien tuotantoketjujen riskien arvioinnissa sekä niiden lievennyksessä että estämisessä. Ohjeistuksen puitteissa ei kuitenkaan ole määritelty konfliktialueita, jolloin niiden määrittelemineen jää osittain yritysten vastuulle. Ohjeissa mainitaan kuitenkin korkean riskin merkkejä, joihin kuuluvat aseelliset konfliktit, laajalle levinneet väkivaltaisuuudet, poliittinen epävakaus, korkea korruptiotaso sekä erilaiset kansainvälisen lainsäädännön rikkomukset. (CCCMC 2015; 3, 22-23.)

Ohjeistuksessa kuluttajien sekä markkinoiden odotukset on nostettu lainmukaisen toiminnan jälkeen toiselle tärkeyssijalle ohjeiden noudatuksen suhteen. Muita tärkeiksi luokiteltuja näkökulmia ovat muun muassa datan keräys sekä hallinta, kiinalaisten yritysten maineen parantaminen sekä vastuullisen liiketoiminnan viestinnälliset osa-alueet. (CCCMC 2015, 9.)

Ohjeistuksissa tuodaan esille viisiosainen ohje mineraalien vastuullisuudelle: 1) Vahvan riskienhallintajärjestelmän luominen. 2) Riskien tunnistaminen ja arviointi. 3) Strategian luominen ja käyttöönotto näiden riskien mukaisesti. 4) Kolmannen puolen auditoinnin järjestäminen havaituissa tuotantoketjun riskipisteissä. 5) Saatujen tuloksien sekä proses-

sien raportointi. Ohjeistus perustuukin riskipohjaiselle due diligence -periaatteelle, jossa eri vaatimukset on pyritty suhteuttamaan riskeihin mahdollisimman joustavasti. (CCCMC 2015, 13-14.)

Ohjeistuksessa puhutaan lisäksi kahdesta eri riskikategoriasta: kategoriatyypeistä 1 ja 2. Riskikategoria 1 pitää sisällään ihmisoikeusloukkaukset louhintaan, kaupankäyntiin ja kaupalliseen vientiin liittyen konfliktialueilla sekä korkean riskin alueilla. Riskikategoriassa 2 riskit liittyvät ympäristöllisiin, sosiaalisiin sekä eettisiin kysymyksiin. Riskinhallinnan tehokkuuden takaamiseksi CCCMC ehdottaa yrityksille selkeään viestinnän käyttöönottoa konfliktimineraaleihin liittyvissä tuotantoketjuissaan. Toimintaan tulee liittää myös hyvä strateginen pohjatyo sekä sidosryhmien osallistaminen. (CCCMC 2015; 14, 26.)

Riskien hallinnoimiseksi CCCMC on antanut erilliset ohjeistukset niin upstream kuin downstream -toimijoille. Upstream toimijoiden tulisi ohjeistuksen mukaan luoda toimintaketjut, jotka jalkauttavat due diligence -toimintaa downstream puolelle ja samalla downstream toiminnan tehtävänä on erilaisten riskikohtien havaitseminen sekä datan kerääminen. Tarkastukset toiminnassa ovat paikallisesti tärkeitä etenkin upstream puolella ja auditoinnin järjestäminen on molempien toimijoiden vastuulla. (CCCMC 2015, 26-28.)

DMCC

DMCC:llä (*Dubai Multi Commodities Centre*) on luonut ohjeistuksen kullan sekä jalometallialan toimijoille. Ohjeistus toimii kahden muun järjestön standardin osana alan vastuullisen toiminnan kehittämisen suhteen. (OECD 2018, 19.)

EIT

EIT RawMaterials on EIT:n (*European Institute of Innovation and Technology*) raakamateriaaleja hallinnoiva toimielin. Sen tarkoitus on tehostaa Euroopan alueen raakainetuotantoa vastuullisesti ja kehittää samalla talousalueen mineraalitoimialan kauppaa. Järjestön arvoihin kuuluvat innovaatio, koulutus sekä yrittäjyys. Toimintaan kuuluu tällä hetkellä yli sata kumppania niin EU:n valtioista, yliopistoista kuin tutkimuslaitoksista. (EIT 2020b.)

EIT on tukenut mineraalialan yrityksiä, muun muassa startup-yritys Circularisea, joka on kehittänyt seurantajärjestelmän tuotantoketjujen läpinäkyvyyden parantamiseksi. Toimintaa voidaan EIT:n mukaan hyödyntää myös konfliktimineraalien seurantaan. Järjestö kehittää myös alan toimintaa koulutuksen sekä kasvatuksen osalta. Vuonna 2019 julkaistiin *Briefcase* -projekti, jonka tarkoituksena on opettaa 6-14-vuotiaille koululaisille kuluttajatuotteissa esiintyvien mineraalien alkuperää ja tuotteiden koostumusta. (EIT 2017, 2019.)

EITI

EITI (*Extractive Industries Transparency Initiative*) on kansainvälinen järjestö öljyn, kaasu- ja mineraalien standardisointiin sekä hallintaan. Järjestön toiminta perustuu mineraalien osalta etenkin raportoinnin läpinäkyvyyden parantamiseen kattavan datankeruun avulla. Järjestö kerääkin paljon dataa sen eri jäsenmaista, joita on tällä hetkellä yli 50. Jäsenmaiden tulee toimittaa tietoa myös annettujen ehtojen puitteissa ja kehittää toimintaansa kohti kansainvälisiä standardeja. Kerätty data kertoo muun muassa valtioille tuloleista verotuloista mineraalikaupan tuloksena. Nämä tulot pyritään standardien alaisuudessa jalkauttamaan valtioiden kehittämishankkeisiin, kuten sosiaaliseen ja taloudelliseen kehittämiseen. (EITI 2020a, 2020j.)

EITI:n standardit on rakennettu tukemaan OECD:n ohjeistusta konfliktimineraaleista. OECD:n ohjeistus ottaakin vastavuoroisesti kantaa siihen, että yritysten tulisi hyödyntää toiminnassaan EITI:n kaltaisia raportointiohjeistuksia valtioille ja muille vastaaville tahoille siirrettävien maksujen suhteen. (EITI 2019, 3-4.)

EPRM

EPRM (*European Partnership for Responsible Minerals*) on vapaaehtoisuuteen perustuva järjestö, jonka tarkoituksena on jakaa kokemuksia mineraalien sekä metallien vastuullisesta tuottamisesta. Järjestö investoi lisäksi korkean riskin konfliktialueisiin vastuullisen toiminnan kehittämiseen. Järjestöön kuuluvat niin eri yritykset, valtiot kuin kansalaisjärjestöt. Toiminnan tarkkailevina osapuolina toimivat YK (UN Environmental Program), Euroopan komissio sekä OECD. (EPRM 2020a, European Commission 2018.)

Järjestö on ollut aktiivinen vuodesta 2016 ja sen tarkoitus on tukea EU:n antamaa lainsäädäntöä toiminnan ruohonjuuritasolla. Yhtenä järjestön tavoitteena on vastuullisesti tuotettujen 3TG -mineraalien kysynnän kasvattaminen ja alan tiedottamisen parantaminen. Järjestö aikoo jakaa tuloksia vastuullisesti tuotettujen mineraalien kysynnän kasvusta konfliktialueilla sekä tiedottaa paikallisen vastuun toteutumisesta vuoteen 2023 mennessä. (EPRM 2020b, 2020c.)

ICMM

ICMM (*International Council on Mining and Metals*) on kansainvälinen järjestö, jonka tarkoituksena on ajaa turvallista, reilua ja vastuullista mineraali- ja metallialojen kehitystä. Järjestöön kuuluu tällä hetkellä eri yrityksiä sekä paikallisjärjestöjä. (ICMM 2020.)

IPIS

IPIS (*International Peace Information Service*) on Belgiassa sijaitseva itsenäinen tutkimusjärjestö, joka tuottaa analyyseja konfliktimaista esimerkiksi päivitettävien konfliktikarttojen

avulla. Järjestön tarkoituksena on kehittää etenkin humanitaarisen oikeuden toteutumista ja se on painottanut toimintaansa Afrikassa Saharan eteläpuoleisiin maihin. (IPIS 2020.)

IPR

IRP (*International Resource Panel*) on YK:n toimeilin, joka on antanut ehdotuksensa helmikuussa 2020 kaivostoiminnan vastuullisen kehittämisen suhteen. Järjestön tuolloin tuottaman raportin tarkoituksena on ohjeistaa mineraalien hankintaa muuttuvassa toimintaympäristössä, jota muokkaavat niin rakenteelliset muutokset, taloudellinen kasvu sekä kehittyvien maiden monipuolistuva vientirakenne. (UN Environment Program 2020.)

IRP on ehdottanut myös kansainvälisen järjestön (*International Minerals Agency*) luontia, jonka tehtäväksi tulisi alan toiminnan koordinointi liittyen datan keräykseen, mineraalien tarvekehitykseen ja toiminnan läpinäkyvyyden edistämiseen. (UN Environment Program 2020.)

ITSCI

ITSCI (*ITRI Tin Supply Chain Initiative*) valvoo mineraalien tuotantoketjuja Burundissa, Kongon demokraattisessa tasavallassa, Ruandassa sekä Ugandassa. Yhteensä järjestön tarkastelemia kaivoksia oli vuonna 2019 yli 2 000. Järjestö ylläpitää dataa paikallisten toimijoiden avulla, jotka tekevät kuukausittain lähes 700 tarkastusta kaivoksille ja eri yritys-kohteisiin. Saatua dataa arvioidaan seitsemän kategorian sekä kolmen riskiluokituksen avulla. Eri kategorioihin kuuluvat muun muassa due diligence, korruptio, aseelliset ryhmät sekä ihmisoikeudet. (ITSCI 2020a, 1, 3.)

ITSCI on keskittynyt upstream -puolen toimijoiden konfliktimineraalien due diligence -toiminnan kehittämiseen. Järjestö on kehittänyt rakenteensa OECD:n ohjeistusten mukaisesti ja sen toiminnasta vastaavat myös kansalaisjärjestöt sekä eri valtioiden hallinnot. (OECD 2018, 19-20.)

LBMA

LBMA (*London Bullion Market Association*) on Lontoossa sijaitseva jalometallin toimialajärjestö. Järjestö on yksi maailman johtavista kullan ja kultaharkkojen akkreditoijista. Järjestö ylläpitää alan hyväksytyjen toimittajien listaa, joka kattaa tällä hetkellä lähes 90 prosenttia maailman jalostetusta kullasta. (Bayer ym. 2018, 10-11.)

Järjestö julkisti kultaan liittyvän vastuullisuusohjeistuksensa vuonna 2012. RGG (*Responsible Gold Guidance*) -ohjeistusta noudattamalla kultan toimittajat voidaan sijoittaa ja julkistaa järjestön luotettavien toimittajien listoilla. Ohjeistus hyödyntää OECD:n antamia raameja. (OECD 2018, 20.)

LME

LME (*London Metal Exchange*) aikoo tuottaa säännösten mineraalien vastuulliselle tuotannolle kaikkien sen alle listautuneiden yritysten kesken. Tämä *Red Flag Assessment* -ohjeistus on tarkoitus aloittaa vuoden 2024 loppuun mennessä. Ohjeistuksen pohjana on tarkoitus hyödyntää EITI:n nykyistä järjestötoimintaa ja siihen liittyvää yritysosallistumista. (EITI 2019.)

PPA

PPA (*Public-Private Alliance for Responsible Minerals*) kehittää konfliktimineraalien tuotantoketjuja etenkin Kongon demokraattisessa tasavallassa sekä Afrikan suurten järvien alueella. Järjestö tekee yhteistyötä eri organisaatioiden kesken ja tukee alan toimintaa taloudellisesti muun muassa vastuullisen tuottamisen sekä toiminnan läpinäkyvyyden edistämiseksi. (RMI 2020b.)

RJC

RJC (*Responsible Jewellery Council*) on keskittynyt kullan lisäksi timantteihin ja muihin jalometalleihin. Eri tuotantoketjun toimijat ovat ohjeistuksen (*Code of Practices*) alaisuudessa muun muassa vastuullisia pohtimaan ihmisoikeuksiin liittyvä toimintojaan. Järjestön sertifiointi -menetelmät hyödyntävät tällä hetkellä myös OECD:n ohjeistuksia. (OECD 2018, 20.)

RMI

Eurooppalaisen RMI:n (*Responsible Minerals Initiative*) ohjeistus RMAP (*Responsible Minerals Assurance Process*) sai alkunsa vuonna 2009. Ohjeistus syntyi EICC:n (*Electronic Industry Citizenship Coalition*) sekä GeSI:n (*Global e-Sustainability Initiative*) yhteistyön myötä. Ohjeistuksen julkistamisesta alkaen järjestö on tarjonnut alan yrityksille tukea auditointiin sekä riskien arviointiin (*RRA, Risk Readiness Assessment*). Järjestö ylläpitää lisäksi julkista listaa vastuullisista sulattamoista sekä jalostamoista ja ylläpitää tietokantaa mineraalien alkuperämaista. (Bayer ym. 2018, 8.)

Järjestön toimintaan osallistuvat lähes kaikki tunnetut tantaalin sulattamot sekä suurin osan tinan sekä volframin sulattamoista. Osa kullan prosessoijista on ohjeistuksen alainen LBMA:n sekä RJC:n ohjeistusten myötä. Järjestön sidosryhmien voimana on etenkin laajan tietokannan hyödyntämismahdollisuudet. Yhteistä toimintaa kehitetään muun muassa erilaisten projektien käyttöönotolla sekä resurssien yhdistämisellä. (Bayer ym. 2018, 8; RMI 2020a.)

RMI jakaa kehittävän toimintansa kolmen osa-alueen alle. Niitä ovat raaka-aineiden tuottaminen kansainvälisillä markkinoilla kestävä kehityksen mukaisesti, raaka-aineiden entistä parempi hyödyntäminen EU:n alueella sekä raaka-aineiden kierrätykseen panostaminen. (IRP 2020c, 246.)

Järjestö ylläpitää lisäksi konfliktimineraalien raportointi -taulukkoa (*CMRT, Conflict Mineral Reporting Template*), jonka kuka tahansa voi ladata järjestön sivulta yrityksensä käyttöön. Taulukko helpottaa datankeruun pohdintaa etenkin tuotantoketjujen jalostamoiden sekä sulattamoiden suhteen. Järjestöllä on tämän lisäksi sen jäsenille avoin mineraalien alueellinen riskikartta sekä riskien arviointijärjestelmä RRA (*Risk Readiness Assessment*). (RMI 2020a.)

TI-CMC

TI-CMC (*Tungsten Industry - Conflict Minerals Council*) on mineraalialan järjestö, joka on keskittynyt volframin tuotannon vastuullisen toiminnan kehittämiseen. (Bayer ym. 2018, 12.)

4 Due diligence -raporttien rakenne sekä käytännön haasteet

Due diligence tarkoittaa tämän työn yhteydessä niitä vastuullisia (raportointi)menetelmiä, joita yritysten tulee suorittaa kunkin vallitsevan lain tai ohjeistuksen vaatimusten mukaisesti. OECD (2016, 13) määrittelee due diligence -raportoinnin jatkuvaksi, ennakoivaksi sekä reaktiiviseksi prosessiksi, jonka tulisi toimia takeena siitä, että yritykset toimivat ihmisoikeussopimusten mukaisesti ja noudattavat kansainvälistä sekä paikallista lainsäädäntöä. Dodd-Frank lainsäädännön mukaan due diligence tarkoittaa puolestaan toimintaa, joka pohjautuu joko kansalliseen tai kansainväliseen ohjeistukseen ja, joka tässä tapauksessa tähtää tuotantoketjujen konfliktimineraalien hallintaan (SEC 2020b, 3).

Aihealue on laaja. Esimerkiksi Suomen työ- ja elinkeinoministeriön (2019, 22) mukaan yritysten vastuullisen liiketoimintaa on luettavissa sen sisällyttäminen yrityksen hallintojärjestelmiin, haittavaikutusten analysointi, riskien ehkäiseminen sekä lieventäminen, tulosten seuranta, tiedottaminen sekä mahdollisten aiheutettujen vahinkojen korjaaminen. Haasteita tuottavat etenkin eroavaisuudet yritysten koossa, toiminnallisessa sijainnissa, sektoreissa, sekä tuotteisiin ja palveluihin liitettävissä yksityiskohdissa. (RMI 2017, 9.)

Tärkeimpiä osa-alueita edellisessä luvussa avatussa lainsäädännössä ovat olleet etenkin yritysten riskien kartoittaminen. Suurin konfliktimineraaleihin liittyvä riski on OECD:n ohjeistuksen mukaan mahdollisuus siitä, että yritykset käyttävät tuotteissaan niitä mineraaleja, joilla rahoitetaan aseellisten ryhmien toimintaa konfliktialueilla. Järjestön ohjeistus painottaakin upstream -puolen jalostamoiden sekä sulattamoiden ”red flag” -riskejä, jolloin vastuu siirtyy paljolti näihin tuotantoketjun toimijoihin liitettäviin auditointiprosesseihin. Lisätauksia vastuullisista sulattamoista sekä jalostamoista ylläpitävät muun muassa RMI (*Compliant and Active Smelter List*) sekä LMBA (*Responsible Gold Refiner list*). Riskien hallinnoinnin on katsottu tehostavan yritysten sisäisen toimintakehityksen lisäksi myös niiden sidosryhmäsuhteiden kehittämistä, maineen parantamista sekä loppujen lopuksi maineen säilyttämistä. (RMI 2017, 16-17, 21; Työ- ja elinkeinoministeriö 2019, 16.)

Seuraavissa kappaleissa tarkastellaan vaatimuksia due diligence -raportointiin konfliktimineraalien osalta. Aloitamme Dodd-Frank -lainsäädännön velvoitteiden avaamisen myötä, pohdimme raportoinnin kustannuksia ja siirrymme tämän tarkastelemaan aikaisemmissa tutkimuksissa esille nousseita haasteita sekä mahdollisuuksia tulevalle.

4.1 Dodd-Frank lainsäädännön velvoitukset due diligence -prosesseihin

Dodd-Frank -lainsäädäntö jakaa yritysten due diligence prosessit kolmeen eri osa-alueeseen. Vuoden 2017 lakimuutosten jälkeen olennaisiksi osa-alueiksi ovat muodostuneet kaksi ensimmäistä kohtaa: Form SD -kuvauksen tekeminen sekä RCOI (*Reasonable Country of Origin Inquiry*) -prosessin läpikäynti. Auditoinnit ja varsinaisen arvioitavan due diligence -prosessien käyttöönotto ovat kuitenkin nykyisin vapaaehtoisia. Lyhykäisyydessään voimmekin jakaa prosessin kolmen osa-alueen alle seuraavasti (RMI 2017, 8, 22, 39):

1: Tarkista onko tuotteissa konfliktimineraaleja.

- Onko tuotteissa mahdollisesti konfliktimineraaleja?
- Voiko näitä mineraaleja korvata? Ovatko ne oleellinen osa tuotetta tai välttämättömiä sen valmistukselle?

2: Suorita RCOI -analyysi (*Reasonable country of origin inquiry*).

- Tulevatko mineraalit konfliktimaista: Kongon demokraattisesta tasavallasta tai sen lähialueilta?
- Voiko tuotteissa olevia mineraaleja korvata kierrätetyillä mineraaleilla tai romumetallilla?
- Tuota prosessipuu, jossa käydään läpi yrityksen tiedot, RCOI:n laajuus, tuotteiden materiaalit sekä käytettyjen mineraalien alkuperä tuottajittain.

3: Luo due diligence prosessi ja aloita sen käyttöönotto.

- Täytä Dodd-Frank -lainsäädännön pohjalta tarvittavat Form SD sekä CMR (*Conflict minerals report*).

CMR -raportti pitää sisällään käytetyn due diligence -prosessin avaamisen, käytettyjen mineraalien prosessointitahojen yhteystiedot, mineraalien alkuperämaat sekä mahdollisimman tarkasti selvitetty mineraalien louhintapaikat sekä kaivokset. Form SD ei puolestaan määrittele tarkasti, miten yritysten tulisi tiedot esittää. Asiakirjan tulee kuitenkin pitää sisällään RCOI:n avauksen sekä tulosten esittelyn. Lomake kattaa tiedot aina kalenterivuosittain. (RMI 2017, 38-39; SEC 2020b, 5.)

Nykyisessä laissa auditointia vaaditaan yrityksiltä vain niissä tilanteissa, joissa ne haluavat ilmoittaa tuotteensa "DRC conflict free" -merkinnällä. Auditointien kohdalla lainsäädäntö määrittelee tehtäväksi IPSA:n (*Independent Private Sector Audit*), joka on jaettavissa kahteen osaan. Auditoinnissa tarkastetaan ensiksi, onko yrityksellä käytössään hyväksytty

due diligence -prosessi. Toiseksi tarkastetaan, seuraako yritys lopulta todellisesti näitä prosesseja toiminnassaan. (RMI 2017, 39.)

Tarkoitus ei kuitenkaan ole, että auditointien avulla voitaisiin täydellisesti varmentaa konfliktimineraalien poislukeminen tiettyjen toimijoiden tuotteista. Muun muassa RMI:n (2017, 13.) mukaan yritysten tulisi välttää raporteissaan suoraa sanoitusta konfliktivapaista mineraaleista, sillä esimerkiksi CFSP:n (*Conflict-Free Smelter Program*) auditoinneista ei anneta yrityksille todistusta, jolloin auditointi ei näin ollen ole virallisesti sertifioitua.

4.2 Raportoinnin käyttöönoton kustannukset

Yksi suurimmista haasteista Dodd-Frank -lainsäädännön käyttöönotossa on yrityksille ollut prosessin käyttöönoton sekä ylläpidon kustannukset. Tarkkoja lukuja ja yhteisymmärrystä kustannuksista ei tällä hetkellä kuitenkaan ole: luvut vaihtelevatkin paljolti tutkimustahosta riippuen ja erot ovat selitettävissä osittain yritysten ja tuotantoketjujen pituuksien eroavaisuuksilla.

SEC:n alkuperäisen arvion mukaan Dodd-Frank -lainsäädännön keskimääräinen kustannus tuotantoketjujen tarkastamiselle olisi 3-6 miljardia dollaria ja jatkuvat vuosikustannukset 207-609 miljoonaa dollaria. Kuitenkin erään toisen, SEC:lle tuotetun, itsenäisen tutkimuksen mukaan vuosittaiset kustannukset olisivat arviolta 800 miljoonaa dollaria ja lasisivat tästä aina käyttövuosien mittaan matalammiksi. Kuitenkin kustannusarvioiksi on annettu myös lukuja 1,2 miljoonan ja 25 miljoonan dollarin välillä. (Blome ym. 2016, 15; Human Rights Watch 2017; Reuters 2014b.)

Myös OECD:n raportointiohjeista on tehty kustannusarvioita. Blomen, ym. (2016) tekemän tutkimuksen mukaan yritykset arvioivat, että ohjeistuksen ensimmäisen vuoden käyttöönotokustannukset olivat 270 000 euroa ja 535 000 euroa sitä seuraavien vuosien aikana. Pk-yritysten kohdalla luvut olivat luonnollisesti pienemmät ja käyttöönotokustannus oli 32 000 euroa aluksi ja keskimääräisesti 57 000 euroa koko ohjeistuksen käyttöönoton osalta. Samaisessa tutkimuksessa paljastui, että myös yrityksen sijoittumisella tuotantoketjussa on merkitystä. Kustannukset tulivat sitä kalliimmaksi mitä myöhemmässä vaiheessa yritykset tuotantoketjussa olivat. Samalla kustannuksiin vaikuttivat luonnollisesti myös yritysten toimiala. (Blome ym. 2016, 14-15.)

Suurimmiksi käyttöönoton kustannuksiksi on arvioitu auditoinnin järjestäminen, työntekijöiden kouluttaminen, ulkopuolisten konsulttien palkkaaminen projektin alkuvaiheisiin sekä IT-sovellusten ja teknologian kustannukset. Toistuvista kustannuksista korkeimmaksi ovat

nousseet työntekijöiden kouluttamisen ylläpitäminen, raporttien luonti, niiden julkaiseminen ja auditointikustannukset. (Blome ym. 2016, 16.)

Auditoinneissa kustannusten pienentämiseen on kuitenkin annettu muutamia ehdotuksia. Esimerkiksi auditoinnit voidaan tuottaa ulkopuolisten järjestöjen, kuten EICC:n ja ITRI:n (iTSCi) avustuksella. Samalla kustannustehokkuutta voidaan etsiä kasvattamalla sidosryhmien yhteistyötä sekä kehittämällä upstream -puolen toimijoiden valmiuksia etenkin niiden due diligence -prosessien näkökulmasta. (Blome ym. 2016, 16-17.)

4.3 Raportoinnin haasteet ja katsaus tulevaan

Kuten olemme huomanneet, ohjaa konfliktimineraalialan pariin osallistuvia yritysten omaehtoisien toiminnan lisäksi niin valtion lainsäädäntö kuin eri järjestöjen ja kansalaisyhteisöjen ohjeistukset. Toiminta nivoutuu lähes aina kansainvälisiin tuotantoketjuihin, joiden ehtoja monipuoliset sidosryhmät muokkaavat. Mineraalilainsäädännön painotus on puolestaan usein varsinaisessa kaivostoiminnassa. Osa alan toimijoista onkin ehdottanut kokonaisvaltaisempaan tarkasteluun siirtymistä, jossa koko tuotantoketjun ihmisoikeuskysymykset saisivat esimerkiksi niihin osallistuvan työvoiman suhteen lisää painoarvoa. Alalla on nyt pidempään vallinnut lisäksi ympäristökysymysten nousu sosiaalisen tarkastelun ohteen. (Huisman J., Kleijn R., Tukker A., Van den Brink S., 2019, 389-398; IRP 2020c, 323.)

Mineraalien käyttö eri tuotteissa on jatkuvasti yhä monipuolisempaa ja hienostuneempaa. Monen toimijan tuotantoketjut ovat lisäksi laajentuneet huomattavasti viime vuosikymmenten aikana. Mineraaleja tullaan lisäksi tarvitsemaan eri tavalla tällä hetkellä kuin tulevaisuudessa. Esimerkiksi tantaalin tuotannon kasvun odotetaan nousevan 159 prosentilla vuoteen 2035 mennessä verraten vuoden 2013 kulutukseen. Vastaavasti tinan kulutuksen odotetaan laskevan 42 prosentilla vuoteen 2035 mennessä. (IRP 2020c, 106.)

Kysyntää muokkaavat markkinoiden hinnat, toimintapolitiikat, väestön sekä talouden kasvu, kierrätyksen kehittyminen, mineraalien korvattavuus sekä tekniikan kehittyminen. Taustalla on nähtävissä myös muutos kohti kiertotaloutta. Odotuksissa ei kuitenkaan ole, että mineraalien kaivuu katoaisi kokonaan. Huomioituja kehityskohteita ovatkin yritysten näkökulmasta lisääntyvissä määrin tuotantoketjujen ymmärtäminen, niiden kehittäminen sekä kuluttajien toiveisiin vastaaminen. (IRP 2020c, 117, 126; OECD 2018, 11.)

Haasteita yritysten konfliktimineraalien due diligence -raportoinnille ovat alan toiminnan monipuolisuus: tuotteiden vastuulliseen tuottamiseen voidaan liittää monta eri näkökulmaa, esimerkiksi sosiaaliset, taloudelliset ja ympäristölliset näkökulmat, eikä mineraalialal-

la ole tällä hetkellä yhtä yhtenäistä, sovittua ohjeistusta. Tätä on osittain pyritty edistämään sitomalla yhä useampaan ohjeistukseen OECD:n konfliktimineraalien ohjeistusta sekä yleisiä yritysten vastuullisuuden periaatteita. (Huisman J., ym., 2019, 389-398.)

Ongelmat jatkuvat kuitenkin tuotantoketjujen pituuksien hallinnoimisessa ja luotettavan datan saavuttamisessa. Vaikka EU:n uusi lainsäädäntö painottaa tällä hetkellä jalostamoiden sekä sulattamoiden tuotantovaihetta, piilee haasteellisuus lisäksi konfliktialueiden hallinnollisen vakauden tavoittelemisessa ja jo paikallisten yritysten raportoinnissa. Global Witnessin tutkimuksen mukaan alle puolet Kongon demokraattisen tasavallan, Ruandan sekä Ugandan alueella toimivasta mineraalialan yrityksestä julkaisi due diligence -raporttinsa vuoden 2015 aikana. Raportointiprosentit olivat tuplaantuneet edeltäneestä vuodesta, mutta kehitettävää oli etenkin Ugandassa sekä Kongon itäisissä osissa: järjestyksen arvion mukaan yli 90 prosenttia kongolaisesta kullasta olikin tutkimusten aikana lähtenyt maasta laittomasti ja ajautunut Ruandan markkinoille salakuljetuksen keinoin. (Global Witness 2017a, 6, 9-10; Huisman J., ym., 2019, 389-398.)

Konfliktimaiden raportoinnin ongelma ei ole ainoastaan raportoinnin puute – julkaistuissa raporteissa on usein vakavia puutteita olennaisten tietojen suhteen. Global Witnessin tutkimuksen mukaan osa konfliktimaiden alueella toimivista yrityksistä ilmoitti, ettei niillä ole lainkaan riskejä, osa taas oli jättänyt huomiotta kaivannoilla tapahtuneet onnettomuudet – myös sellaiset, jotka ovat johtaneet työntekijöiden kuolemiin. (Global Witness 2017a, 6, 12, 14-15.)

Haasteita on löytynyt myös auditointien puolelta. OECD:n tutkimusten mukaan osa audittoijista ei esimerkiksi keskustellut lainkaan riskien lieventämisestä kohdeyritysten kanssa. Lisäksi auditoinneille on usein annettu liian suuri vetovastuu kokonaisuuden arvioinnista. Due diligence -prosessien jatkuva luonne kärsiikin niiltä osin, mikäli auditointi nähdään ainoana toiminnan mittarina sekä tavoitteena. (OECD 2018, 11.)

Tulevalle on lisäksi tarvetta ohjelmille, jotka sitouttavat sidosryhmiä kokonaisvaltaisemmin. OECD:n mukaan olennaista olisi, että yritykset laajentaisivatkin raportointitoimintaansa pidemmälle kuin vain lähimpiin tuotantoketjun osiin. Vuoden 2030 Agenda onkin ottanut esille kestävä kehityksen liittämisen kohti kattavampaa, moniosaisempaa sidosryhmätoimintaa. (IRP 2020c, 38; OECD 2018, 11.)

Myös varsinaisia ohjeistuksia on ajoittain kritisoitu liian suppeiksi. Muun muassa ILO on vuoden 2016 raportissaan huomionnut lainsäädännön keskittymisen varsinkin kultaan sekä Kongon demokraattiseen tasavaltaan. Myös alan ohjeistusta on ajoittain kritisoitu liian monimutkaiseksi. Ongelmia on tuottanut myös Dodd Frank -lainsäädäntö, jossa aikaisem-

pi vaatimus nimetä tuotteet konfliktivapaiksi aiheutti ongelmia etenkin sen suhteen, ettei lainsäädäntö antanut siihen tarpeeksi yksityiskohtaisia ohjeita. Eri järjestöjen sekä ohjeistusten välille onkin hiljalleen kehittynyt mahdollisuus linkittää tuloksia kokonaisvaltaisesti. Haasteita ilmaantuu kuitenkin eri ohjeistusten eroavaisuuksissa varsinkin ohjeiden implementoinnin suhteen. ((Blome ym. 2016, 2; ILO 2016, 70; OECD 2018, 12.)

Haasteita tuottavat lisäksi valtiollisten aloitteiden rajallisuus sekä ongelmat toiminnan koordinoinnissa sekä sidosryhmien verkostoitumisessa. Ongelmia tuottavat lisäksi projektien seuranta sekä niiden pidempiaikaisen jatkuvuuden takaaminen. Oman haasteensa tuottaa myös ASM-toiminta, jonka merkitys on kansainvälisten päättäjien silmissä kasvanut ja joka yhä tuottaa oman haasteensa raportointien tietojen saatavuudelle. (ILO 2016, 78; EPRM 2020 C; UN Environment Program 2020; OECD 2020, 2.)

4.3.1 Yritysten vastuut ja suurimmat haasteet raportoinnissa

Muun muassa OECD:n konfliktimineraalien ohjeistuksen on huomattu olevan käytännössä yritysten kesken usein liian höllästi implementoitu. Tutkimuksen mukaan ohjeistuksen ovat ottaneet korkeammalla käyttöasteella käyttöön vain downstream -yritykset sekä eri mineraalien sulattamot sekä jalostamot. Tämän johdosta etenkin middlestream -yritykset ovat jääneet löyhemmälle arviointiasteelle. Eri aloista jalokivialan yritysten on katsottu implementoineen OECD:n ohjeistukset laajimmin osaksi due diligence -raportointiaan. Syiksi on arvioitu näiden toimijoiden vähemmän monimutkaiset tuotantoketjut ja alaan jo aikaisemmin veritimenttien suhteen kohdistunutta tarkastelua, jonka avulla prosesseja on arvioitu ja parannettu jo pidemmän aikaa. (Blome ym. 2016, 3, 9.)

Yritysten näkökulmasta suurimmiksi ongelmiksi ovat nousseet haasteet budjetoinnin, aikataulutuksen, hyötyjen mittaamisen, tiedonkeruun sekä ohjeistusten seuraamisen osalta. Yrityksillä on ollut hankaluuksia etenkin tuotantoketjujen tuottajien paikallisen kehittämisen suhteen, mikä on koettu usein liian aikaa vieväksi, kalliiksi sekä monimutkaiseksi. Tämän lisäksi raportoinnin jatkuvuuden takaaminen on hankalaa. Muun muassa Blome ym. (2016, 11) tutkimuksessa selvisi, että vain puolet haastatteluun osallistuneista yrityksistä implementoi lopulta tekemänsä riskien arviointimenetelmät osaksi toimintaansa. OECD:n ohjeistus koettiin myös osittain liian monimutkaiseksi ja riittämättömäksi vastaamaan sille asetettuja tavoitteita. (Blome ym. 2016, 10-11, 22.)

Auditoinnin osalta Blomen ym. (2016, 12) tekemien haastatteluiden osalta vain kolmasosa yrityksistä käytti kolmannen osapuolen tarkastuksia osana konfliktimineraalien due diligence -prosessiaan. Syyksi nousivat etenkin auditoinnin kalliit kustannukset. Haastattelun pohjalta saatiin myös näyttöä siitä, että yritykset eivät toistaiseksi ole olleet kovinkaan

aktiivisia julkaisemaan auditoinnin tuloksia itsenäisesti ja ilman lainsäädännön asettamia vaatimuksia.

4.3.2 Tulevaisuuden näkökulmia

Konfliktimineraaleiksi asetettujen kullin, tinan, tantaalin sekä volframin rinnalle on ehdotettu muun muassa koboltin (engl. *cobalt*) lisäämisestä. Koboltti (Co, EC-numero: 231-158-0, CAS-numero: 7440-48-4) on myrkyllinen metalli, jota käytetään monissa elektronissa laitteissa sekä akuissa. Sen tuontimäärät EU:n talousalueelle ovat yli 10 000 tonnia vuodessa. Euroopan komissio on vuoden 2017 lausunnossaan nimennyt koboltin yhdeksi talousalueen kriittisistä mineraaleista. (ECHA 2020f; European Commission 2017c, 33.)

Kongo tuottaa vuosittain maailman suurimman määrän kobolttia – lähes 60 prosenttia kansainvälisesti tuotannosta. Vuonna 2016 tuotannon määrä oli maassa 0,84 miljoonaa tonnia, josta suurin osa mineraaleista matkasi jalostettavaksi Kiinaan. Kiina käyttääkin kobolttia myös maailman maista eniten: 80 prosenttia mineraaleista löysi tiensä lopulta erilaisten ladattavien akkujen valmistamiseen. Kobolttia voidaan myös kierrättää: vuonna 2019 29 prosenttia tuotannossa käytetystä koboltista oli kierrätettyä. (EITI 2020b; European Commission 2020c; USGS 2020a, 50-51.)

Koboltti on ongelmallinen etenkin sen kasvavan käyttötarpeen vuoksi. Kongon demokraattinen tasavalta kuuluu konfliktialueisiin ja osa kobolttikaivoksista sijaitsee Kongon itäisissä osissa, jotka ovat tunnettuja konflikteihin liitettävistä ongelmista. Lisäksi kaivamiseen liittyviä ongelmia on koboltin osalta ollut niin LSM- kuin ASM-toimijoiden kohdalla – varsinkin kaivoksilla esiintyvän lapsityövoiman osalta. (Enough Project 2018, 4-5.)

Haasteita konfliktimineraalien raportointiin ei tuota ainoastaan Afrikan suurten järvien alue. Keskustelua on Pohjois-Koreasta tuotavan kullin sekä Myanmarista tuotavan jaden lisäksi käyty muun muassa Myanmarissa kaivettavasta tinasta, joka päättyy usein Kiinaan prosessoitavaksi. Myanmarin aseelliset ryhmät ovat käyttäneet väkivaltaa etenkin huume-kauppaan liittyen ja osa ryhmien rahoituksesta tulee paikallisesti louhittavasta tinasta, jota kiinalaiset sulattamot ostavat. Kiina tuokin suuren osan tinamalmistaan Myanmarista, erityisesti Yunnan provinssista. Ongelmaksi on muodostunut, ettei Myanmaria luokitella CFSI:n (*Conflict-Free Sourcing Initiative*) mukaan konfliktialueeksi, jolloin sieltä tuodut mineraalit eivät lukeudu osaksi sulattamoiden raportointia. (Maplecroft 2017a.)

Teknologia auttaa kuitenkin konfliktialueilta tuotavien raaka-aineiden seurannassa, jossa alan tuotantoketjujen tarkasteluun on syntynyt entistä tehokkaampia tapoja. Esimerkiksi saksalainen RCS Global on luonut digitaalisen auditointijärjestelmän, jonka avulla mine-

raalien matkaa voidaan seurata pilvipalvelun avulla sen eri tuotantoketjun vaiheissa. Digitaalisten etikettien avulla mineraalit voidaan todentaa helpommin oikeille alkulähteilleen. Ongelmia onkin aikaisemmin ollut etenkin väärennetyjen papereiden osalta. On kuitenkin huomioitava, että myös näitäkin etikettejä kohtaan kohdistuu varkauksia ja salakuljetukseen liittyvää väärinkäyttöä. (Reuters 2019.)

Vastaavaa digitaalista edellä käyntiä on järjestetty etenkin muun muassa ITSCI:n toimesta. RCS Global toimi vuonna 2019 kahdessa ruandalaisessa kaivoksessa samalla, kun ITSCI aikoo puolestaan tuoda vastaavan järjestelmän Burundiin, Ruandaan sekä Ugandaan. Kongo on kuitenkin molempien toimijoiden mielestä liian haastava kohde tällä hetkellä maan heikon infrastruktuurin sekä korkeiden alkukustannusten vuoksi. Ongelmaksi on noussut myös liian pienet taloudelliset mahdollisuudet projektien käyttöönottoon. Toimintaa tällä hetkellä pyörittävät toimijat sanovatkin, että suurin osa digitaaliseen tarkastukseen liitettävästä taloudellisesta kehityksestä tulee upstream -yrityksiltä: kaivoksilta, vaihtokauppiailta ja sulattamoilta, eikä niinkään siis downstream -puolen yrityksiltä. (Reuters 2019.)

Mineraalikauppaan voivat kuitenkin vaikuttaa myös yllättävätkin talouskehityksen haasteet. Koronaviruksesta aiheutuvat tartunnat ovat Maailmanpankin mukaan aiheuttamassa Saharan eteläpuoliseen Afrikkaan ensimmäisen taantuman 25 vuoteen. Tilanteen eläessä päivä päivältä, on lopullisia vaikutteita vaikea arvioida. Maailmanpankin mukaan koronavirus tulee kuitenkin maksamaan alueen valtioille 37-79 miljardia dollaria. Ongelmiksi alueiden vakaudelle ja mineraalituotannon hallinnoinnille muodostuvat nykyisessä vaiheessa etenkin vaihtokaupan sekä tuotanto- ja arvoketjujen häiriöt, joiden vaikutukset konfliktimineraalien hallinnointiin jäävät toistaiseksi nähtäviksi. (Reuters 2020.)

5 Työn tutkimusote ja käytetyt menetelmät

Edellä esitetyn tietopohjan antamien raamien pohjalta on haluttu kuvata konfliktimineraalien nykyistä tilaa. Nämä raamit toimivat osviittana itse tutkimusongelmaan, joka on: *Miten konfliktimineraaliraportoinnilla voidaan kehittää yritysten vastuullisuusraportointia kokonaisuutena?* Työssä aihetta tarkastellaan viiden suuren tulostusalan yrityksen tuottamien due diligence -raporttien pohjalta. Näitä raportteja on tarkoitus verrata sekä näitä tuloksia avata seuraavassa luvussa. Kehitysehdotuksia on annettu pohdinnallisessa luvussa seitsemän.

Yritykset on valittu oman kiinnostuksen pohjalta. Valikoitu raja on kuitenkin haluttu toteuttaa kansainvälisten yritysten kesken, joiden liiketaloudellinen luokka sekä tuotantoketjujen laajuus ovat suhteellisen samankaltaisia. Huomioitavaa on, että yritysten tuoteperheissä on tulostimien lisäksi myös muita tuotteita ja palveluita. Itse konfliktimineraalien osalta tämä ei onneksi tuota raporttien tarkasteluun suuria ongelmia, sillä etenkin Dodd-Frank lainsäädännön vaatimukset ovat samat yritysten tuottamien tuotteiden kategoriasta huolimatta. Taustaoletuksena on, että valikoitujen yritysten tuotantoketjuissa olisi tulostustuotteiden osalta samankaltaisuutta, joka tukisi vertailtavuutta sekä saatujen tulosten luotettavuutta. Näitä yhteneväisyyksiä ovat ketjujen monipuolisuuden lisäksi mahdolliset samankaltaisuudet tuotteissa käytettävissä (konflikti)mineraaleissa ja mineraalien alkuperisissä.

Vertailussa olevat konfliktimineraaliraportit ja mineraaleihin kohdistunut viestintä on julkaistu kunkin yrityksen kotisivuilla ja ne sijaitsevat fyysisesti joko sivustoilla itsessään tai linkkeinä SEC:n datapankissa. Form SD -lomakkeet kattavat tässä työssä kalenterivuotta 2018. Muu vertailussa käytettävä data on saatavilla yritysten kotisivuilta ja ne ovat tätä työtä tehdessä olleet yritysten itsensä päivittämiä ja tältä osin tuoreinta mahdollista tietoa.

Jotta näiden raporttien ja muun datan keskinäinen arviointi sujuisi hallitusti, on niiden yhteneväisyyksiä tarkasteltu viiden pääkategorian myötä. Kategorioiksi on valittu: (A) Tuotantoketjut, sidosryhmät, (B) Lainsäädäntö, ohjeistukset, (C) Konfliktimaat, konfliktimineraalit, (D) Due diligence -raportit sekä (E) Kehittävä toiminta. Kuten aikaisemmin on mainittu, on tutkimusongelma tarkemmin niissä mahdollisuuksissa, joiden pohjata nykyistä konfliktimineraaliraportointia voitaisiin kehittää jatkossa.

Tulosten arviointia on pyritty suorittamaan laadullisen tutkimusaineiston standardien mukaisesti. Varsinaista validiteettia sekä reliabiliteettia arvioidaan tarkemmin työn viimeisessä luvussa. Syynä laadulliseen tutkintaan ja arviointiin on ollut tutkimusaineiston suppeus sekä materiaalin painottuminen kuvailevaan raportointitietoon. Tutkimusaineistosta on

lisäksi luotu kokoava taulukko (taulukko 6), jonka tarkoituksena on tiivistää raportointitietoa ja antaa pohjaa suoritettulle vertailulle. Saatujen yhteneväisyyksien sekä eroavaisuuksien pohjalta on lopulta pyritty arvioimaan alan trendejä, kehityskohteita sekä tulosten vertailukelpoisuutta vastaavaan tutkimusaineistoon.

6 Tulostusalan konfliktimineraalien due diligence -raportit

Seuraavat kappaleet käsittelevät konfliktimineraalien due diligence -raportteja työn tutkimusongelmaa varten, eli: *Miten konfliktimineraaliraportoinnilla voidaan kehittää yritysten vastuullisuusraportointia kokonaisuutena?* Alakohtaiseen tarkasteluun on valittu viisi kansainvälistä tulostusalan yritystä: Canon, HP, Konica Minolta, Ricoh sekä Xerox. Tarkoituksena on osoittaa edeltäneen teorian pohjalta niitä kehityskohteita sekä yhteneväisyyksiä, joita alan raportointi tarjoaa konfliktimineraalien riskienhallinnan suhteen.

Yrityksiä ei ole tarkoitus asettaa paremmuusjärjestykseen. Kuten aikaisemmin on huomioitu, ovat raportit yrityskohtaisia ja varsinkin Form SD:n täyttövaatimukset ovat suhteellisen vapaamuotoisia. Kolme yrityksestä on listautunut Yhdysvaltojen pörssiin (Canon, HP, Xerox) ja niiden on tältä osin noudatettava Dodd-Frank lainsäädäntöä sekä täytettävä edellä mainittu lomake. Konica Minolta sekä Ricoh ovat molemmat Japanilaisen JEITA:n (*Japan Electronics and Information Technology Industries Association*) jäseniä ja tältä osin ilmoittavat konfliktimineraaleihin liittyvistä hallinnointimenetelmistään järjestön sopimalla tavalla. Kumpikin näistä kahdesta yrityksestä on huomionut konfliktimineraalit osana vastuullisuustiedottamisestaan, joskaan ne eivät ole velvollisia tuottamaan Form SD:n kaltaista lomaketta.

Aloitamme seuraavat luvut yritysten raporttien avaamisella. Lopuksi suoritetaan raporttien vertaus, jonka pohjalta on annettu tutkimustulokset. Tarkoituksena on verrata saatavilla olevaa dataa edellä esitettyihin konfliktimineraalien näkökulmiin, niin lainsäädännön kuin alan trendien kautta. Varsinaiset tutkimuksen pohjata nousseet kehitysehdotukset on avattu pohdinnallisessa luvussa seitsemän.

6.1 Yrityskatsaukset, yritysten julkistamat raportit

Seuraavat konfliktimineraaleihin liitettävät raportit ovat kattaneet kalenterivuoden 2018 ja ne ovat julkisesti saatavilla yritysten nettisivujen kautta. Form SD:n ovat julkaisseet Canon, HP sekä Xerox. Konica Minolta sekä Ricoh julkistavat konfliktimineraalien riskienhallintaansa omilla nettisivuillaan, joskaan ne eivät ole velvollisia tuottamaan Form SD:tä.

6.1.1 Canon Inc.

Canon on japanilainen, vuonna 1937 toimintansa aloittanut yritys, jonka tuoteperheeseen kuuluvat muun muassa monitoimitulostimet, inkjet-tulostimet, pientulostimet, lasertulostimet, kamerat sekä lääkehuollon laitteet. Yritys on listautunut Yhdysvaltojen pörssiin, joten se on julkistanut Dodd-Frankin mukaista konfliktimineraalilainsäädännön raportointia vuo-

desta 2013 alkaen. Yrityksen Form SD -lomakkeet löytyvätkin kokonaisuudessaan yrityksen kotisivuilla. Canon on Form SD:n lisäksi toteuttanut RCOL:n sekä arvioinut tuotantoketjuaan CRMT:n (RMI:n *Conflict Minerals Reporting Template*) avulla. (Canon 2020, SEC 2019a, 2019b.)

Vuonna 2018 Canonin tuotantoketjujen 379 tuottajasta 53 oli tavalla tai toisella osallinen konfliktimineraalien käyttöön. Jokainen näistä 53 yrityksestä tuotti RCOL:n mukaisen arvioinnin. Canon mainitsee raportissaan erikseen olevansa downstream -puolen toimija, jolloin yritys ei suoraan osta mineraaleja kaivoksilta. Tällöin konfliktimineraalien vastuu siirtyy vahvemmin tuotantoketjun alkupään toimijoille ja niiden tuottamille raporteille. Canon on RMTWG:n (*Responsible Minerals Trade Working Group*), RMI:n (*Responsible Minerals Initiative*) sekä japanilaisen JEITA:n (*Japan Electronics and Information Technology Industries Association*) jäsen. (SEC 2019b.)

Canon on selventänyt seuraavansa OECD:n konfliktimineraalien ohjeistusta sekä suositeltua OECD:n ohjeistusta yritysten vastuullisesta raportoinnista. Tältä osin yrityksen raportoinnin eri osa-alueet noudattavat OECD:n viitekehystä. Raportoinnista vastaa Canonin konfliktimineraaleista vastuullinen toimintaryhmä, joka on aloittanut toimintansa vuonna 2010. Tämän lisäksi yritys pitää kokoontumisia sen eri sidosryhmien edustajien kanssa. Viimeisin vastaava kokoontuminen pidettiin vuonna 2017. Yritys on ylläpitänyt lisäksi vuodesta 2015 alkaen julkista ilmoituskanavaa sidosryhmille eri konfliktimineraaleihin liittyviin kysymyksiin sekä ilmoituksiin liittyen. Ilmoituslinkki on löydettävissä Canonin kotisivujen kautta. (Canon 2020, SEC 2019b.)

Canon on arvioinut sen tuotantoketjun toimittajien vastuullisuutta muun muassa toimittajien due diligence -raportteja tarkastelemalla. Tarkastuksia on tehty etenkin, mikäli toimijat ovat ilmoittaneet käyttävänsä konfliktimineraaleja. Viimeisimpien lukujen mukaan, Canon oli saavuttanut 90 prosenttia sen tavoittelemista tuottajista. Käytettyjä sulattamoita sekä jalostamoita yritys oli arvioinut RMI:n vastuullisten tuottajien listauksen, RMAP:n (*Responsible Minerals Assurance Process*) avulla. (SEC 2019b.)

Kaiken kaikkiaan yritys selvitti vuonna 2018 RCOL:n 3515 alihankkijastaan. Tutkimusten tuloksena osa käytetyistä mineraaleista oli konfliktimineraaleiksi luokiteltavia, joskin osalla toimittajista oli ohjeistusten mukaiset todistukset vastuullisesta louhinnasta. Tuloksista ei löydetty suoraa kytköstä siihen, että Canonin käyttämät mineraalit olisivat osallisia konfliktialueiden aseellisten ryhmien rahoittamiseen. Osa käytetyistä sulattamoista ja jalostamoista, yhteensä 64 kappaletta, ei kuitenkaan ollut päässyt RMAP:n vastuullisten tuottajien listoille. Vaikka suoria kytköksiä konflikteihin ei löytynyt, ei Canon myöskään pystynyt

täydellä varmuudella selvittämään mistä kaikki sen mineraalit olivat lopulta louhittu. (SEC 2019.)

Dodd-Frank -lainsäädännön määrittelemiltä konfliktialueilta Canon käytti mineraaleja seuraavista maista: Angola, Burundi, Keski-Afrikan tasavalta, Kongon demokraattinen tasavalta, Ruanda, Sambia, Tansania sekä Uganda. Konfliktimineraaleista yritys käytti kultaa, tantaalia, tinaa sekä volframia. Mineraalien sulattamoiden sekä jalostamoiden osalta yrityksen suurin maakohtainen painopiste oli kullan suhteen Japanissa, Kiinassa sekä Etelä-Koreassa ja tantaalin suhteen Kiinassa. Yrityksen tuotteiden tinaa prosessoitiin eniten Indonesiassa sekä Kiinassa ja volframia puolestaan etenkin Kiinassa. (SEC 2019b.)

Tulevaisuudessa Canonin on tarkoitus jatkaa korkean riskin toimittajiensa toiminnan vastuullisuuden selvittämistä sekä jatkaa nykyisessä roolissaan eri alan jäsenyhdistyksissä. Canonin vuoden 2018 due diligence -raportin on auditoinut kolmannen osapuolen edustajana KPMG AZSA Sustainability Co., Ltd. (SEC 2019b.)

6.1.2 HP Inc. (Hewlett-Packard Company)

HP tuottaa tietokoneiden lisäksi muun muassa tulostintuotteita ja sen kansainväliseen asiakaskuntaan kuuluvat niin yksityiset kuluttajat kuin suuryritykset. Konfliktimineraalit on liitetty osaksi yrityksen vastuullisuustoimintaa vuonna 2011. Koska HP on listautunut Yhdysvaltojen pörssiin, kuuluu sen raportoida Dodd-Frank -lainsäädännön alaisuudessa. (HP 2019, 2.)

HP on aloittanut konfliktimineraalien hallinnointiin liitettävää toimintaa jo vuonna 2008, jolloin se oli aloittamassa RMI -järjestöä edeltänyttä sidosryhmätoimintaa. Yritys on tukenut lisäksi OECD:n toiminnan kehitystä ja on jäsen muun muassa PPA:ssa (*Public Private Alliance for Responsible Mineral Trade*) ja EPRM:ssä (*European Partnership for Responsible Minerals*). Yritys on kehittänyt lisäksi iTSCi:n prosesseja sekä on nykyisin jäsen indonesialaisessa IDH – järjestössä (*Indonesian Tin Working Group*). HP on suorittanut lisäksi paikallisia tarkastuksia Kongon demokraattisen tasavallan mineraalikaivoksilla ja osallistunut alueen paikallisten projektien, kuten *Solutions for Hopen*, toimintaan. (HP 2019, 5.)

HP käyttää raportoinnissaan OECD:n ohjeistusta ja sen viiden osan viitekehystä. Vuonna 2018 HP tarkasti 855 suoraa tuottajaansa, joista 209 oli kytköksiä konfliktimineraaleihin. Tarkastelluista yrityksistä 98 prosenttia oli vastannut HP:n raportointikyselyyn. Kierrätettyjä mineraaleja käytti näistä tuottajista 71 ja 136 ei varmennetusti tuonut mineraaleja konfliktialueilta. Due diligence -prosesseja vaadittiin lopulta 104 yritykseltä. Näistä raporteista

35 tuotti epäselviä tuloksia, eikä kyseisten yritysten tuotannon kytköksistä konfliktimaihin ollut varmuutta. (HP 2019, 3, 6, 8.)

HP painottaa raportissaan olevansa downstream -puolen toimija, jonka kattavin tieto tuotantoketjuista tulee sen tuotantoketjujen upstream -puolelta. Tämän johdosta HP hyödynää tuotantoketjunsä arvioinnissa RMAP:n vastuullisten toimittajien listauksia. Kokonaisuudessaan yritys on listannut konfliktivapaiksi käyttämistään mineraaleista kullan 83 prosentilla, tinan 91 prosentilla, volframin 95 prosentilla ja tantaalin 100 prosentilla. (HP 2019, 10; HP 2020.)

Konfliktimineraaleja yritys tuo seuraavista Dodd-Frank -lainsäädännön mukaisista konfliktimaista: Burundista, Kongon demokraattisesta tasavallasta, Ruandasta, Sambiasta, Tansaniasta sekä Ugandasta. HP:n käyttämät sulattamot sekä jalostamot olivat konfliktimineraaleittain jakautuneet etenkin seuraaviin maihin: volframia tuotiin eniten Kiinasta, tinaa Indonesiasta, tantaalia Kiinasta sekä kultaa erittäin laajalti eri puolilta maapalloa, muun muassa Etelä-Koreasta, Japanista, Kiinasta, Yhdysvalloista sekä Venäjältä. (HP 2019, 11-20.)

Tulevaisuuden osalta yritys aikoo jatkaa tiedon keruuta, kehottaa tuotantoketjujen toimijoita liittymään RMAP:n toimintaan ja kehittää tuottamaansa listausta myös yleisemmällä tasolla. Nykyisin HP työstää lisäksi kobolttiin liittyvää vastuullisuusraportointia sekä osallistuu muun muassa RMI:n konfliktialueiden kartoituksen kehittämisessä. (HP 2019, 10; HP 2020.)

6.1.3 Konica Minolta, Inc.

Konica Minolta on japanilainen, vuonna 1873 toimintansa aloittanut yritys, joka on tuottanut tulostukseen liittyviä tuotteita vuodesta 1971 lähtien. Kaupallisen sekä teollisen tulostamisen lisäksi yritys on keskittynyt optisiin järjestelmiin, kalvoihin ja filmeihin sekä muun muassa terveydenhuollon digitaaliseen radiografiaan. (Konica Minolta 2020a, 2020b.)

Yritys ei ole listautunut Yhdysvaltojen pörssiin, eikä ole tältä osin Dodd-Frank -lainsäädännön alaisuudessa raportointivastuullinen. Yritys seuraa kuitenkin OECD:n ohjeistusta konfliktimineraaleista ja on jäsen RMI:ssä, CFSI:ssä, EICC:ssä sekä JEITA:ssa. Konica Minolta käyttää lisäksi CMRT:n raportointikäytänteitä sekä osallistuu alan toimintaa kehittävään suunnitteluun muun muassa JEITA:n kautta. (Konica Minolta 2019a.)

Vuonna 2018 Konica Minolta saavutti 98 prosenttia tuottajistaan konfliktimineraalien kyseilyssään. Tuolloin yrityksellä oli käytössä 252 konfliktivapaata sulattamo ja jalostamo ja

sen käyttämistä tuottajista 312 oli RMI:n vastuullisten yritysten listalla. Konica Minolta vastasi lisäksi 100 prosentin osuudella sen asiakkaiden esittämiin kysymyksiin konfliktimateriaaleihin liittyen. (Konica Minolta 2019a.)

Yrityksen tuotantoketjuissa oli konfliktimineraaleja seuraavien Dodd-Frank -lainsäädännön alaisten maiden osalta: Burundi, Kongon demokraattinen tasavalta, Ruanda, Sambia, Tansania sekä Uganda. Mineraalien sulattamot sekä jalostamot olivat puolestaan painotuneet seuraaviin maihin: tuotteissa käytettävää kultaa prosessointiin eniten Yhdysvalloissa, Kiinassa, Etelä-Koreassa sekä Venäjällä, tantaalia Kiinassa ja Yhdysvalloissa, tinaa Indonesiassa ja Kiinassa sekä volframia pääosin Kiinassa. (Konica Minolta 2019b; Konica Minolta, 2019c, 1-4.)

6.1.4 Ricoh Company Ltd.

Ricoh on vuonna 1936 perustettu, japanilainen yritys, joka tuottaa asiakirjapalveluita, IT-palveluita sekä muuta vastaavaa teknologiaa tulostimien valmistuksen lisäksi. Yrityksen konfliktimineraalipolitiikka on sidottu sen toimittajien ohjeistukseen (*Ricoh Group Supplier Code of Conduct*), jossa yrityksen toimittajia pyydetään välttämään konfliktialueilta kaivettavia, alueen aseellisia ryhmiä tukevia mineraaleja. Painotuksena on, että toimittajat noudattaisivat tarvittavia ohjeistuksia tämän toteutumiseksi. (Ricoh 2020a, 2020b, 2020c.)

Yritys on JEITA:n jäsen ja on suorittanut omaehtoista konfliktimineraalien raportointia vuodesta 2012 alkaen. Ricoh toimii lisäksi JEITA:n kansainvälisten tuotantoketjujen toimiryhmässä (*Responsible Minerals Trade Working Group*) sekä toisessa japanilaisessa toimialaryhmässä, CFS-WG:ssä (*Conflict-Free Sourcing Working Group*). Tämän lisäksi yritys ilmoittaa ajavansa sulattamoiden ja jalostamoiden avoimuuden lisäämistä ja RMAP:n hyödyntämistä. (Ricoh 2020a.)

Myös Ricoh hyödyntää toimintansa seurannassa OECD:n ohjeistusta. Yritys on tuottanut vuodesta 2013 alkaen sisäistä toimittajiensa arviointia konfliktimineraalien suhteen. Arvioinnin osina ovat toiminnan sekä riskien hallinta. Vuoden 2018 aikana Ricoh saavutti tavoittelemistaan toimittajista 75 prosenttia. Tulosten perusteella selvisi, että osa yrityksen käyttämistä mineraaleista on lähtöisin Kongon demokraattisesta tasavallasta. (Ricoh 2020a.)

Yritys on lisäksi verrannut käyttämiään sulattamoita sekä jalostamoita RMI:n tuottamaan toimittajalistaan. Vertauksen pohjata Ricoh on arvioinut, että suurin osa sen käyttämistä toimittajista on listauksen alaisuudessa. Yritys mainitsee lisäksi saaneensa vuoden 2018

aikana asiakkailtaan yhteydenottoja konfliktimineraaleihin liittyen. Näihin yhteydenottoihin on kaikkiin yrityksen toimesta vastattu. (Ricoh 2020a.)

6.1.5 Xerox Corporation

Yhdysvaltalainen Xerox myy kansainvälisesti tulostimien lisäksi data-analytiikkaa sekä muita automaation palveluita. Tulostimista yrityksen portfolioon kuuluvat muun muassa monitoimitulostimet, skannerit, digitaalisen tulostamisen laitteet sekä muut oheistuotteet, kuten mustekasetit. Yrityksen ensimmäinen tulostintekniikka on kehitetty vuonna 1938. (Xerox 2019, 6; Xerox 2020.)

Yritys käyttää konfliktimineraaliraportoinnissaan OECD:n ohjeistusta sekä soveltaa sen lisäksi RMI:n raportointimenetelmää, joka on räätälöity erikseen yritystä varten (*Compliant Smelter Sourcing Information Report*). Koska Xerox on listautunut Yhdysvaltojen pörssiin, tuottaa se raportointinsa Dodd-Frank -lainsäädännön pohjalta. (Xerox 2019, 8.)

Xerox on konfliktimineraaliraportissaan arvioinut parhaaksi tuotantoketjun arviointipisteeksi sulattamot sekä jalostamot, jonka johdosta yritys on myös painottanut upstream -puolen toimijoidensa vastuuta mineraalien alkuperän ilmoittamisessa. Käytetyt toimijat on yrityksen osalta velvoitettu tuottamaan RMI:n CMRT -arviointia. Vuoden 2016 tarkastelu tuotti 61 prosentin vastaukset 216 eri toimittajalta. Vuonna 2018 konfliktimineraaleja mahdollisesti käyttäviä sulattamoita ja jalostamoita oli tunnistettu yhteensä 397 kappaletta. Näistä 245 ei tutkimusten mukaan käyttänyt konfliktimineraaleja. 61 oli puolestaan RMI:n listan alaisia, joskaan ei täysin sertifioituja. 4 toimijaa ei läpäissyt auditointiprosesseja ja 78 odotti toistaiseksi RMI:n validointia niiden raportointitulosten suhteen. (Xerox 2019, 6-8.)

Tantaalin suhteen 93 prosenttia yrityksen käyttämistä sulattamoista ja jalostamoista oli konfliktimineraalivapaita, tinan suhteen vastaava luku oli 68 prosenttia, volframin kohdalla 90 prosenttia ja kullan osalta 81 prosenttia. Annetut luvut yritys perusti RMI:n julkaisemaan listoitukseen. (Xerox 2019, 9.)

Suurin osa kullan sulattamoista ja jalostamoista oli julkistetun listauksen mukaan kullan osalta Japanissa, Etelä-Koreassa, Yhdysvalloissa ja Venäjällä. Tantaalin osalta eniten toimittajia oli Kiinassa ja Yhdysvalloissa. Tinan osalta eniten toimittajia oli Indonesiassa ja volframin kannalta puolestaan Kiinassa. Mineraalien alkuperän suhteen konfliktimaista Xerox tunnisti alkuperämaiksi Burundin (tina, volframi, tantaali), Kongon demokraattinen tasavallan (tina, volframi, tantaali), Ruandan (tina, volframi, tantaali), Tansanian (kulta) ja Ugandan (tina). Lisäksi seuraavat maat ovat Xeroxin avaaman LBMA:n listauksen mu-

kaan käytössä kullon kaivuun osalta: Kongon demokraattinen tasavalta, Sambia sekä Tansania. (Xerox 2019, 11-19.)

Vuodelta 2019 Xerox on arvioinut jatkavansa toimittajien seurantaa ja alan raportoinnin kehittämistä. Tarkoituksena on ollut lisäksi edistää toimintaa toimittajilta saadun palautteen ansiosta sekä jatkaa osallistumista eri jäsenyhdistyksiin. Xeroxilla on lisäksi käytössä ilmoituslinja, jonka kautta kuluttajat ja muut toimijat voivatkin ilmoittaa konfliktimineraaleihin liittyvät huolensa suoraan yritykselle. (Xerox 2019, 7, 9.)

Taulukko 6 Toimittajien konfliktimineraalien due diligence -raportoinnin tiivistelmä.

Yritys	Dodd-Frank lainsäädännön alainen	Löytyvät raportit (Form SD)	Ilmoitettu arviointimenetelmä	Nimetty konfliktimineraali-prosessi	Mainitut, hallinnoivat ryhmät	Jäsenyydet	Raportin auditointi
Canon	KYLLÄ	2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018	OECD Due Diligence Guidance for Responsible Supply Chains of Minerals from Conflict-Affected and High-Risk Areas	<i>Basic Approach of the Canon Group Regarding Conflict Minerals</i>	Project Team, Working group	RMTWG, JEITA, RMI (RMAP)	KYLLÄ
HP	KYLLÄ	2018	OECD Due Diligence Guidance for Responsible Supply Chains of Minerals from Conflict-Affected and High-Risk Areas	-	-	EPRM, PPA, iTSCi, IDH, RMI (RMAP)	EI
Konica Minolta	EI	-	OECD Due Diligence Guidance for Responsible Supply Chains of Minerals from Conflict-Affected and High-Risk Areas	<i>Konica Minolta Conflict Mineral Policy Statement</i>	-	CFSI, EICC, JEITA, RMI (RMAP)	EI
Ricoh	EI	-	OECD Due Diligence Guidance for Responsible Supply Chains of Minerals from Conflict-Affected	<i>Ricoh Group Supplier Code of Conduct</i>	-	JEITI, CFS-WG, RMI (RMAP)	EI

			and High-Risk Areas				
Xerox	KYLLÄ	2018	OECD Due Diligence Guidance for Responsible Supply Chains of Minerals from Conflict-Affected and High-Risk Areas	<i>Code of Business Conduct, Supplier Code of Conduct</i>	Senior Management Steering Committee + muu toimihenkilöt	RMI, RBA	EI

6.2 Yritysraporttien vertailu

Edeltäneitä raportteja vertaillaan seuraavaksi viiden eri pääkategorian myötä. Kategorioiksi on valittu: (A) Tuotantoketjut, sidosryhmät, (B) Lainsäädäntö, ohjeistukset, (C) Konfliktimaat, konfliktimineraalit, (D) Due diligence -raportit sekä (E) Kehittävä toiminta. Jokaista kategoriaa on lisäksi avattu muutaman alakategorian avulla.

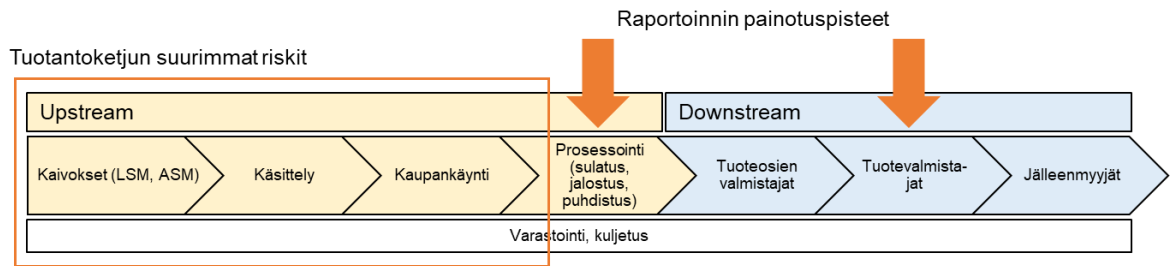
(A) Tuotantoketjut, sidosryhmät

Tuotantoketjun painotus

Alla olevaan kuvaan on liitetty raporteissa ilmentynyt tuotantoketjun painotus. Niin Xerox, HP kuin Canon ovat ilmoittaneet raportoinnissa olevansa downstream-puolen toimijoita, joiden tarkastelu on konfliktimineraalien osalta keskittynyt tuotantoketjujen jalostamoihin sekä sulattamoihin sekä muihin upstream -toimijoihin. Tämä noudattaa muun muassa OECD:n ohjeistusten painotusta sekä EU:n tulevan konfliktimineraalilainsäädännön arvioida sulattamoiden sekä jalostamoiden merkityksestä mineraalien alkuperän selvityksessä.

Eri sulattamoita sekä jalostamoita on yritysten puolelta tuotu esille etenkin eri järjestöjen ylläpitämien vastuullisten toimijoiden listausten avulla. Listaukset antavat mahdollisuuden hyödyntää kansainvälistä sidosryhmäverkostoa ja ne helpottavat ainakin osittain yritysten ajankäyttöä sekä budjetointia. Tuotantoketjujen toimittajilta oli lisäksi osittain vaadittu due diligence -raportteja sekä konfliktimineraalien ohjeistusten noudattamista.

Mineraalien varsinaisia kaivoksia ei oltu mainittu raporteissa laisinkaan, joskin yritykset olivat pystyneet selvittämään mineraalien alkuperämaita saamansa datan perusteella osittain. Userin riskipisteiksi arvioituja vaihtokauppaa, mineraalien kuljetusta ja vaihtokauppaa ei oltu raporeissa mainittu laisinkaan. Raportointi näyttäisikin siis painottuneen lähes ainoastaan sulattamoiden sekä jalostamoiden toiminnan vastuullisten toimijoiden listauksiin.



Kuva 8 Tuotantoketjun riskipisteet sekä raportoinnin painotukset.

Sidosryhmät

Raporttien sidosryhmiä ovat mainittuina olleet niin kuluttajat, toimitusketjujen toimittajat (etenkin sulattamot sekä jalostamot) kuin alan järjestöt. Kuluttajanäkökulmasta esiin nousivat yrityksille suunnatut kysymykset konfliktimineraaleista sekä niihin vastaaminen. Lainsäädännön lisäksi esimerkiksi OECD:n ohjeistus suosittelee, että yritykset ottaisivat käyttöönsä avoimen ilmoitus- sekä kyselykanavan sidosryhmille (RMI 2017, 14). Tätä olivatkin hyödyntäneet muun muassa Canon sekä Xerox.

Järjestötoiminnassa olennaisena raporteissa pidettiin järjestöjen toimintaan osallistumista sekä toiminnan kehittämistä. Yritysten jäsenyyksissä oli huomattavissa paljon eroavaisuuksia. Näistä osa selittyy yritysten maantieteellisillä lähtökohdilla, mutta osa jäsenyyksistä näyttäisi valikoituneen täysin vapaaehtoisesti. Osa yrityksistä, kuten HP, toivatkin esille halukkuuttaan kehittää alan toimintaa sekä visiota erottautua vastuullisen toiminnan suunnannäyttäjän roolissa.

Tuotantoketjujen sidosryhmänäkökulma keskittyi lähinnä sulattamoihin sekä jalostamoihin, joiden painoarvoa tuotiin esille vain yritysten suorittaman vastuullisuustutkimuksen valossa. Tätä vasten osa yrityksistä toi kuitenkin raporteissaan esille halunsa kehittää toimittajien prosesseja entisestään.

Yritysten sisäisen hallinnon merkitystä oli avattu Xeroxin sekä Canonin puolelta, sillä ne olivat ainoa yritykset, jotka olivat nimenneet konfliktimineraalien hallinnoinnin toimiryhmänsä. Tämä ei lain puitteissa ole velvoitettavaa, joskin ryhmien ilmoittamista on esitetty muun muassa OECD:n ohjeistuksessa.

Yritysten työntekijöiden merkitys jäi raportoinnin osalta myös suppeaksi. Esimerkiksi tärkeäksi budjetoinnin osa-alueeksi noussut koulutus ei ilmennyt yhdessäkään tulostusalan raportissa. Maininnan ohella yksikään yritys ei myöskään arvioinut koulutusstrategiaa esimerkiksi tuotantoketjujensa toimittajien osalta. Huomioita jäivät myös esimerkiksi sijoittajat, joiden voimme kuitenkin olettaa olevan yksi raportin kohderyhmistä.

Konfliktimineraalien kyselylomakkeen ohella eri sidosryhmien välisen dialogin esilletuominen jäi suppeaksi. Ainoana poikkeuksena oli Canon, joka oli ilmoittanut ylläpitäneensä eri sidosryhmille suunnattuja konferensseja vuoden 2017 aikana.

(B) Lainsäädäntö, ohjeistukset

Käytetty lainsäädäntö

Raporteissa esiintynyt lainsäädäntö oli vahvasti pohjautunut Dodd-Frank -lainsäädäntöön konfliktimineraaleista. Mitään lakia ei suoraan mainittu raporteissa nimeltä, joskin jokainen yritys ilmoitti seuraavansa toiminnassaan OECD:n ohjeistusta konfliktimineraaleista.

Lainsäädännön velvoitteet näkyivät etenkin Form SD:n käytössä, joka rajoitti sekä ohjasi suoraan kolmen yrityksen konfliktimineraalien raportointia. Huomioitavaa oli, että esimerkiksi Konica Minolta, joka ei ole Dodd-Frank -lainsäädännön alainen, oli pyrkinyt kilpailijoihin vastaavaan raportointiformaattiin julkistamalla tuotannossaan esiintyvät konfliktimaat sekä sulattamot sekä jalostamot.

EU:n tuleva konfliktimineraalilainsäädäntö ei tule vaikuttamaan näihin tulostusalan yritykseen suoranaisesti. Tältä osin se on siis ymmärrettävästi jätetty raporteissa huomiotta. Yritysten muutoin noudattamat vastuullisuuslait, kuten myös esimerkiksi ISO-standardit, oli myös jätetty mainitsematta.

Yritysvastuun ilmentyminen

Mielenkiintoisesti niin Xerox kuin Canon ovat maininneet vastuunkannon hankaluudesta raporteissaan. Niin Xerox, Canon kuin HP ovat lisäksi ilmoittaneet erikseen olevansa downstream -puolen toimijoita, jolloin vastuunkanto konfliktimineraalien alkuperästä painottuu niiden käyttämien upstream -puolen toimijoille.

Yrityksillä näytti olleen ongelmia varsinkin datankeruun suhteen. Hankaluus tiedon saavuttamisessa näkyikin erityisesti Xeroxilla, jolla on alhaisimmat prosenttiosuudet saaduista sulattamoiden sekä jalostamoiden vastuullisuusvastauksista. Ongelmaksi voivat kuitenkin muodostua tuotantoketjujen laajuus, muutokset toimittajissa, yhteistyön hankaluudet sekä raportoinnin tuottamisen muut haasteet. Näiltä osin tarkempia tietoja ei ole saatavilla, joten prosenttiosuudet eivät ole reilusti verrannollista dataa yritysten kesken.

Osa käytetyistä tuottajista oli todennettu raportoinnin puitteissa vastuullisiksi, mutta tulokset eivät kerro esimerkiksi tuottajien vaihtamisesta ongelmien ilmaantuessa tai muista askeleista, joita yritykset olisivat ottaneet vastuullisen tuottamisen takaamiseksi. Suurin

osa raporteista toikin lähinnä esille sulattamoiden ja jalostamoiden vastuullisuusmuutoksen odottamisen, eli odottamisen sen suhteen, että niiden käyttämät sulattamot ja jalostamot pääsisivät eri järjestöjen vastuullisuuslistoille. Lisäksi osa toimittajista näytti yksinkertaisesti odottavan, että sen toimittajat muuttaisivat keinoiksi arvioituja raporteja itsenäisesti ja vailla downstream -puolen painostustarvetta.

Huomioitavaa on lisäksi, ettei yksikään yritys tuonut esille, miten se aikoisi parantaa toimijoidensa vastushalukkuutta, vaikka toiminnan tarkastelun jatkaminen olikin monen kohdalla merkitty oleelliseksi tulevaisuuden jatkotoimenpiteeksi.

Käytetyt raportointiohjeet ja ohjeistukset

Jokainen yllä mainituista ryhmistä käytti raportointinsa pohjalta OECD:n ohjeistusta konfliktimineraaleista. Tämän lisäksi muun muassa Xerox mainitsi käyttävänsä RMI:n mukaisista CMRT-raportointipohjaa, jota hyödyntää myös Konica Minolta. Raportointipohja on saatavilla ilmaiseksi järjestön kotisivuilta, mutta kuten Xerox raportissaan mainitsi, on siitä saatavilla myös räätälöitäviä versioita.

OECD:n konfliktimineraaliohjeistuksen osalta vaadittavat hallinnoinnin osa-alueet ovat kytköksissä riskien havainnointiin, hallintajärjestelmiin, auditointeihin sekä vuosittaisiin raporteihin. Vaikka kukin yrityksistä sanoi käyttävänsä ohjeistusta toimintansa perustana, olivat niiden kokonaisuudet silti hyvin erilaisia.

Toiminnan auditointia hyödynsi yksinään Canon, hallinnoinnista ei suoranaisesti puhuttu laisinkaan, lisäksi riskien arviointi jäi osittain yksipuoliseksi, eikä siihen liitetty konkreettisia esimerkkejä. Myös tuotantoketjujen riskien hallinnoinnin esittäminen jäi suppeaksi. Riskejä ei myöskään nivottu osaksi suurempia kokonaisuuksia esimerkiksi ympäristöllisten tai sosiaalisten näkökulmien lomaan. Vuosittaiset raportit olivat puolestaan perua lähinnä Dodd-Frank -lainsäädännön velvoitteista. Voimmekin tämän pohjalta arvioida OECD:n raportoinnin jääneen osittain lähinnä nimelliseksi kuin aidosti seurattavaksi kokonaisuudeksi.

(C) Konfliktimaat, konfliktimineraalit

Raporteissa esiintyvät konfliktimaat

Raporteissa esiintyneet konfliktimaat ovat esillä Kongon demokraattista tasavaltaa lukuun ottamatta vain RCOI-listauksissa. Jokainen mainituista yrityksistä löysi kytköksiä konfliktimaihin, joskaan niiden tuotteissa käytettyjen mineraalien kytköksistä konfliktien rahoittamiseen ei ollut lopullista selvyyttä. Kongon demokraattinen tasavalta nousi raporteissa

erikseen esiin HP:n paikallisen järjestötoiminnan merkeissä. Muutoin kohdennus mineraalien upstream -puolen alkulähteille jäikin muilta toimijoilta hyvin vähäiseksi.

Mielenkiintoisesti raporteissa oli huomattavissa mineraalien prosessointipaikkojen laajat, kansainväliset verkostot. Painotus sulattamoissa ja jalostamoissa olikin selkeästi Aasiassa, mutta listausten pohjata yritykset näyttivät hajauttaneen toimintaansa laajalti: muun muassa Venäjälle, Yhdysvaltoihin kuin esimerkiksi Euroopan maihin. Tulokset eivät kuitenkaan kerro onko hajautus ollut osa strategista toimintaa esimerkiksi poliittisen hinnoitteluriskien minimoimiseksi, vai osa hinnoitteluprosessia, jossa mineraalit on työstetty yrityksille taloudellisesti otollisissa sulattamoissa sekä jalostamoissa.

Yksikään tutkituista raporteista ei tuonut esille konfliktien monipuolisuutta tai sen määritelmiä yritysten omien sanojen mukaan. Tiedon puuttuminen lienee osittain tietoinen rajanveto mahdollisesti poliittiseksi kannanotoksi arvioitavaan dialogiin. Kuitenkin esimerkiksi konflikteihin liitettävän lapsityövoiman kitkemisen voisi kuvitella olevan mahdollisuus kehittää vastuullisen toiminnan mainetta ja tuoda toimintaa lähemmäs viestinnällisesti mielenkiintoisia mahdollisuuksia.

Konfliktimaissa tehtävään paikalliseen kehittämiseen oli kuitenkin kiinnittänyt huomiota HP, joka ilmoitti osallistuvansa Solutions of Hope -järjestön toimintaan sekä konfliktialueiden kaivosten tarkastamiseen.

Raporteissa esiintyvät konfliktimineraalit

Jokainen tarkasteltu yritys käytti toiminnassaan konfliktimineraaleja: kultaa, tantaalia, volframia sekä tinaa. Tarkkoja käyttömääriä ei mainittu, joskin mineraalien alkuperät olivat jakautuneet laajalle, globaalille toimikentälle. HP on näiden mineraalien lisäksi tuonut esille tarkoitustaan kehittää kobolttiin liittyvää raportointiaan.

Raporttien rakenteen vuoksi on mineraalien kriittisyyden arvioiminen yritysten tuotannolle hankalaa. Emme myöskään saa raporteista selville tarkkaa osuutta mineraaleista, jotka ovat lähtöisin konfliktialueita. Harmillista kyllä, raporteista ei myöskään ilmene kehitystä kierrätettävien mineraalien osalta. Osa datan suppeudesta liittyy Dodd-Frank -lainsäädännön yhteydessä esiintyneeseen kritiikkiin yrityssalaisuuksien osalta.

(D) Raportit

Raportointien saatavuus: julkaisut

Canon oli yrityksistä ainoa, jonka sivuille oli kerätty kaikki sen aikaisemmin julkaisemat konfliktimineraalien raportit. Niin Xerox kuin HP olivat linkittäneet kotisivuilleen vain vuo-

den 2018 raporttinsa. Konica Minolta sekä Ricoh olivat puolestaan avanneet toimintaansa niin CSR-raporteissaan kuin erillisillä vastuullisen liiketoiminnan sivuilla.

Kaiken kaikkiaan jokainen tarkastelluista yrityksistä oli huomionnut konfliktimineraalien hallinnoinnin kotisivuillaan omana osa-alueenaan, joskin tiedon kattavuuden osalta oli nähtävissä laajempaa vaihtelevuutta.

Raportointien laajuus: pituus, sisältö

Keskimääräisesti Form SD kattoi alle kymmenen sivua liitteidensä ohella. Tarkkoja ohjeita ei yhdysvaltalaisessa lainsäädännössä ole määritelty, joten yritykset voivat muokata vastauksiaan suhteellisen vapaasti. Tämä vapaus näkyi osittain eriävinä painotuksina eri yritysten kesken. Osa halusi esimerkiksi tuoda esille alan kokemustaan ja osa painotti sidosryhmien osallistavaa näkökulmaansa.

Osa raporteista oli nivottu osaksi yritysten laajempaa yritysvastuullisuuden raportointikenttää. Nämä raportit on tarkoituksenmukaisesti jätetty tästä tutkimuksesta huomiotta, joskin nämä linkittämiset voitaisiin nähdä etenkin mahdollisuuksina yritysviestinnän kehittämiseksi.

Raporttien auditoinnit

Ainoa yritys, jonka raportissa oli käytetty kolmannen osapuolen auditointia, oli Canon, jonka audittoijana oli toiminut KPMG AZSA Sustainability Co., Ltd. Auditoinnin puutteet muiden toimijoiden osalta ovat selitettävissä Dodd-Frank -lainsäädännön muutoksilla vuonna 2017, jolloin raporttien ulkopuolinen arviointi muuttui vapaaehtoiseksi.

Auditointien nykyinen puuttuminen ei kuitenkaan ole yllättävää sen varjolla, että yksi suurimmista kritiikin kohteista Dodd-Frank -lainsäädännölle on yritysten puolelta ollut varsinkin kolmansien osapuolten suorittamat auditointien kustannuskulut (Blome ym. 2016, 16).

Budjetointi ja raportoinnin taloudellinen painoarvo

Budjetoinnista ei nostettu esille yritysten toimesta raporteissa mitään. Voimme kuitenkin arvioida raportoinnin tuottavan huomattavia vuosikuluja, sillä esimerkiksi SEC on arvioinut pelkästään Form SD:n täyttämiseen kuluvan lähes 480 henkilötuntia (SEC 2020b, 1).

Budjetointi on herättänyt yrityksissä yleensäkin paljolti harmia. Onkin harmi, ettemme näiden tietojen pohjalta tiedä onko pidempiaikainen raportointi vähentänyt tarkasteltujen yritysten kustannuksia tai muutoin kehittänyt toimintaa tehokkaammaksi.

(E) Kehittävä toiminta

Tulevaisuuden kehityskohteet

Dodd-Frank -lainsäädäntö velvoittaa yrityksiä tuottamaan pohdintaa vastuullisen toiminnan kehittämisestä. Varsinaiset tulevaisuuden strategiat jäivät kuitenkin kaikilta osapuolilta heikoiksi. Erikseen suunnitelmistaan olivat maininneet Canon, HP sekä Xerox.

Ottaen lisäksi huomioon prosessien pitkäkestoisuuden, ei pitkäjänteisestä toiminnasta ollut myöskään suoranaista mainintaa. Osa yrityksistä mainitsi jatkavansa etenkin järjestötoimintaa ja toimittajien vastuullisuuden peräämistä. Yksikään yritys ei kuitenkaan kääntänyt katsetta sen omaan toimintansa arviointiin ja raportoinnin kehittämiseen yrityksen omilta lähtökohdilta. Kenties ajatus oli nivottu osaksi muita visioita ja suunnitelmia, mutta konfliktimineraalien raportoinnissa vastaavat suunnitelmat eivät nousseet esille.

6.3 Tutkimustulokset

Työn pääkysymykseksi on valittu: *Miten konfliktimineraaliraportoinnilla voidaan kehittää yritysten vastuullisuusraportointia kokonaisuutena?* Peilaten tätä edeltävään vertailuun, voimme huomata julkaistuista raporteista kehityskohteita etenkin sidostyhmiä osallistamisen sekä laajemman raportointipohjan hyödyntämisessä. Tutkinnan pohjalta yrityksille annettuja kehityskohteita on kuitenkin käyty tarkemmin läpi luvussa seitsemän. Tässä luvussa tarkoituksena on koota raportoinnin vertailun pohjalta saatavia tuloksia raporttien yhteisten teemojen sekä trendien osalta, jolloin myös kehityskohteiden arviointi on lopulta mahdollista.

Yrityksien raportoinnin lähtökohdat olivat erilaisia. Osalla vaikutti pakottava tarve raportoida Dodd-Frank-lainsäädännön alaisuudessa konfliktimineraaleista ja osa oli tuottanut mineraaleista dataa vapaaehtoisesti, tai ainakin JEITA:n asettamien jäsenehtojen mukaisesti. Lainsäädännön asettamat velvollisuudet näkyivät etenkin raportointilomakkeen muoto kielessä ja siihen täytetyistä tiedoista. Tältä osin Dodd-Frank -lainsäädännön alla raportoineet yritykset esittivät myös eniten yritysten kesken verrannollisesti käytännöllistä dataa.

Huomioitavaa on kuitenkin, että esimerkiksi Konica Minolta oli raportoinut Form SD:n vaatimien konfliktimineraalien käyttömaiden sekä käytettyjen sulattamoiden sekä jalostamoiden osalta. Tämä datan esittäminen on vaihtoehtoisesti joko sidosryhmiltä lähtöinen ajatus tai sitten vallitsevan kilpailutilanteen muokkaama päätös. Oli syy mikä tahansa, mahdollisti se arviota siitä, että raportointivastuut vaikuttavat myös niihin yrityksiin, jotka eivät lain alaisuudessa raportoi löydöksistään laisinkaan. Tältä osin vapaammin tuotettu viestintä

tä muun muassa Ricohilta osalta antoi työhön lopulta myös konfliktimineraalien lainsäädännön ulkopuolista näkökulmaa.

Työn tutkimusrunko on pääkysymyksen lisäksi nivottu kolmen toimiryhmän, eli lainsäädännön, yritysten sekä konfliktimaiden välille. Alussa esitetyistä kysymyksistä on pyritty löytämään alaa kokonaisvaltaisesti tutkivia näkökulmia. Näiden raporttien kohdalla voimme kuitenkin keskittyä yrityksiin ja tutkimaan raporteissa esiintyneitä teemoja.

Tutkituista raporteista kolme suoritettiin lain asettamien ehtojen nojalla. Kaksi yritystä toimi tätä vasten alan järjestöjen ohjeistusten mukaan. Jokainen yritys käytti konfliktimineraalien raporteissaan kuitenkin OECD:n ohjeistusta, jossa suurimmaksi riskiksi on määritetty tilanne, jossa konfliktimineraalit ovat osa yritysten tuotantoketjuja. Tämä hallinnallisen näkökulman tärkeys näkyi parhaimmin datan kattavuudessa, sillä raporttien rakenne oli parhaiten esittänyt yritysten käyttämien sulattamoiden sekä jalostamoiden määrää sekä sijaintia. Syynä olivat tuotetut listat, jotka olivat RCOL:n mukaisia.

Dataa löytyi kiitettävästi myös niistä järjestöistä, joiden toimintaan yritykset olivat osallistuneet. Tällöin voimme arvioida yritysten pystyvän hyödyntämään myös sidosryhmätoimintaa kattavasti. Järjestöt tuottivatkin yrityksille erilaisia raportointipohjia sekä mahdollisuuksia osallistua alan kehittävään toimintaan.

Vertailussa yritysraporteista ei noussut yhtään selkeää voittajaa tiedon monipuolisuuden sekä hyödynnettävyyden osalta. Etenkin Form SD:tä julkaisseet yritykset olivat nostaneet kukin esille omia vastuullisen toiminnan piirteitään, joskin niiden julkaisemaa dataa vaivasi vähäsanaisuus sekä konkreettisten esimerkkien niukkuus. Taustalla saattoivat vaikuttaa Dodd-Frank-lainsäädäntöön aikaisemmin kohdistuneet kritiikit raporteista johdettavista liikesalaisuuksista, jolloin datan niukkuus on tältä osin ymmärrettävissä.

Raporttien pohjalta voimme kuitenkin arvioida konfliktimineraaliraporteissa esiintyviä, rakenteellisia teemoja. Niitä ovat yritysten noudattamat osa-alueet, kuten: (1) Riittävän laillisuusvelvoitteisen sisällön julkaiseminen, (2) Sidosryhmien, etenkin järjestötoiminnan, hyödyntäminen, (3) Yrityssalaisuuksien julkaisemisen estäminen sekä (4) Oman erikoisosaamisen tuominen esille suhteessa kilpailijoihin.

Riittävän laillisuusperiaatteen noudattaminen on konfliktimineraaliraportoinnin tae sekä vaatimus. Puutteelliset julkaisut voivat kuitenkin pahimmassa tapauksessa johtaa yritysten mainevaurioihin kielteisen mediajulkisuuden nimissä ja johtaa kuluttajien kulutuskäyttäytymiseen. Nykyinen lainsäädäntö ei toistaiseksi ole asettanut tiukkoja ehtoja rankaisemisen osalta, mutta esimerkiksi järjestöt ja tutkimukset ovat julkistaneet yrityksien raportointiarviointeja ja asettaneet toimijoita paremmuusjärjestykseen. Tältä osin arviointikohteina

ovat olleet lain ja ohjeistusten noudattaminen. Mikäli yritykset voivat ylläpitää raportoinnin tasoa tarpeeksi laadukkaana, välttävät ne myös vastaavat maineen menettämisen ja kolhiintumisen mahdollisuudet.

Jokainen tutkituista yrityksistä osallistui järjestötoimintaan kiitettävän usealla tasolla. Järjestöjen tuottamasta tuesta esille nousivat etenkin jalostamoiden sekä sulattamoiden vastuullisuuslistojen ylläpitäminen, jota käyttivät raportoivista yrityksistä jokainen. Datana lisäksi sidosryhmät tarjosivat yrityksille kuitenkin mahdollisuuden olla tarkoituksellisesti osa alan toiminnan kehittämistä, osallistua maantieteellisesti merkittäviin verkostoihin (esimerkiksi Aasiassa toimivien teknologiayritysten näkökulmasta) ja antaa raportointiviestinnälle vaikuttavuutta tukemalla sanomaa osallistavan toiminnan näkökulmasta.

Yrityssalaisuuksien vaalimisen osa-alueet ovat tärkeässä osassa raportoinnin sisällön valitsemisessa. Liiallinen julkinen paljastaminen voi tuottaa yrityksille ongelmia kilpailijoihin nähden: varsinkin jos raportointi vaatisi tarkempia tietoja tuotteiden sisällön osalta. Yritykset eivät tutkituissa raporteissa tuoneetkaan käyttämiään mineraaleja laajemmin esille. Niukkasanaisuutta vasten yritykset toivat kuitenkin esille erikoisosaamistaan: sidosryhmien osallistamista esimerkiksi seminaarijärjestelyin, alan järjestöjen luomiseen osallistumista sekä konfliktimineraalimaiden kaivostoiminnan auditointia suorittamalla. Toiminnan esiintuonnilla on hyvät mahdollisuudet tuoda yrityksen toimintaa positiiviseen valoon. Tämän lisäksi aito osallistavuus lisää vastuullisen osaajan maineenkasvua myös alan verkostoissa.

Viestinnällisesti raportit näyttäisivät tarjoavankin hyviä mahdollisuuksia luoda lain puitteissa pätevää tiedonantia sekä tuottaa maineen kasvattamista ja hallintaa tukevaa materiaalia. Samalla konfliktimineraalien viestintään osallistumalla yritykset voivat tuoda esille vastuullisuusstrategiaansa sekä haluamiansa erikoisosaamisen alueita kuluttajien sekä muiden sidosryhmien tietoisuuteen.

Raporttien tuotannossa painavat kuitenkin sen tuottamisen kustannusten lisäksi arviot yrityssalaisuuksien liiallisesta julkistamisesta. Myös maineen positiivisen kehittämisen vastakohtana on mahdollisuus maineen menettämisestä, mikäli yritysten tuotantoketjuissa ilmenee ongelmia konfliktimineraalien osalta. Nämä ongelmat voidaan kuitenkin välttää juuri raportointia tuottamalla. Myös tasokas viestinnällinen kokonaisuus voi parhaimmillaan tuottaa edelläkävijän mainetta vastuullisuustoimijana ja edistää suhteiden parantamista niin tuotantoketjujen toimijoihin kuin yritysten muihin sidosryhmiin.

7 Pohdinta

Tässä työssä on pyritty luomaan mahdollisimman kattava kuva konfliktimineraalien osuudesta kansainvälisen yritys vastuullisuuden raportoinnissa. Tarkastelu aloitettiin tutkimalla mineraaleja, alan tuotantoketjuja sekä konfliktimaita. Tämän jälkeen huomioitiin aiheeseen liittyvä lainsäädäntö sekä eri järjestöjen ohjeistukset. Teoriassa käytiin läpi lisäksi raportointiin kohdistuvaa haasteellisuutta, joskin ajatuksia esitettiin myös tulevaisuuden kehityksen osalta. Varsinaiset due diligence -raportit avattiin tutkimalla viiden tulostusalan yrityksen raportointia konfliktimineraaleista. Tämän viimeisen luvun tarkoituksena on tuoda nämä elementit yhdeksi kokonaisuudeksi ja vastata työn pääkysymykseen eli: *Miten konfliktimineraaliraportoinnilla voidaan kehittää yritysten vastuullisuusraportointia kokonaisuutena?*

Aloitamme konfliktimineraalien nykytilanteen sekä alan tulevaisuudenkuvan arvioinnilla. Lisäksi esille tuodaan tutkimuksen pohjalta nousseita kehitysehdotuksia tulostusalan yritysten raportointiin sekä tuotetun tutkimuksen arviointia. Lopuksi arvioidaan mahdollisuuksia jatkotutkimuksille sekä pohditaan henkilökohtaista oppimisprosessia.

7.1 Konfliktimineraalien nykytilan ja tulevaisuuden arviointi

Nykyinen konfliktimineraalilainsäädäntö kattaa sisälleen yllättävän laajan otannan yritysten eri vastuullisuustoimintaa kytkeytymällä erilaisiin kansallisiin säädöksiin, kansainvälisiin ohjeistuksiin sekä standardeihin. Esimerkiksi konfliktimaiden korkeat lapsityövoiman esiintyvyydet ASM-kaivauksilla ovat johtaneet lapsi- sekä pakkotyövoimaa estävän lainsäädännön nivoutumisen osaksi konfliktimineraalien raportointia. Tällöin vastuullisessa raportoinnissa ei voida jättää huomiotta toiminnan vaikuttavuutta kokonaisuutena, jotta keinot tuotantoketjujen riskien sekä yritysmaineen hallintaan toteutuisivat odotetusti. Konfliktimineraalilainsäädäntö onkin osa pidempää jatkumoa, jossa vastuullisuuteen liitettävät kysymykset ovat kasvattaneet merkitystään viimeisen 50 vuoden aikana merkittävästi.

Voimassa oleva lainsäädäntö ei toistaiseksi rankaise konfliktimineraalien löytymisestä tuotantoketjuissa, vaan sen tarkoituksena on ollut lähinnä ohjata toimintaa kohti konfliktivapaita mineraaliketjuja. Asetelma on tuottanut osittain löyhiä tuloksia, mutta viimeisten vuosien aikana vastuullisuusraporttien laatu ja sisältö on kehittynyt varsinkin vastuullisuuslainsäädännön osalta kokonaisuutena. Haasteeksi voi kuitenkin muodostua tilanne, jossa lait ja ohjeistukset luovat päällekkäisyyksiä yritysten vastuuraportointiin. Toiminnan eheyttä on kuitenkin pyritty luomaan ottamalla OECD:n ohjeistusta käyttöön monen säädöksen sekä ohjeistusten pohjaksi.

Nykyisten konfliktimineraalien due diligence -prosessien ja raporttien muodostuminen on ollut paljolti Dodd-Frank -lainsäädännön määrittämää. Toisaalta, yritysvastuun kasvaessa on luotettavan tiedon keräämiselle asettunut myös uusia haasteita. Muun muassa yritysten tuottamissa raporteissa mineraalien lähtömaat ovat usein jääneet epäselviksi. Helpotusta dataan on kuitenkin löydettävissä eri järjestöjen ylläpitämistä tietokannoista sekä vastuullisten toimittajien listoista.

Varsinaisissa konfliktimaissa on nähtävissä tarve kehittää paikallista mineraalilouhintaa entistä hallitummin ja kestävästi kehityksen ehdoin. Vaikka teknologian muutosten myötä eri mineraalit ovat nousseet entistä tärkeimmiksi tekijöiksi eri kehittyneiden talousalueiden tuotannolle, ovat raaka-aineiden alkuperämaat usein taloudellisesti vain muutaman viennillisen raaka-aineen varassa. Konfliktien yhdistyminen arvokkaisiin mineraaleihin, kuten kultaan, ajaakin mineraalien tuotantoa varmasti myös jatkossa eri rikollisjärjestöille sekä muille aseellisille ryhmille. Etenkin Afrikan valtioissa vallinneet konfliktit ovat lisäksi olleet pitkäkestoisia – osa konflikteista on kestänyt usean vuosikymmen ajan. Taustalla vaikuttavat lisäksi valtioiden muut rakenteelliset ongelmat, kuten resurssien kiroukseen liitettävät vaikutukset.

Toiminnan tulevaisuuden mahdollisuuksiksi voimme asettaa kehittyvän vastuullisuuslainsäädännön muutokset etenkin kansallisten asetusten näkökulmasta. Samalla voimme arvioida mineraalivarannoille kehittyneempää hyödyntämistä, niin niiden louhintavaltioiden hallinnon kuin kierrättämisen näkökulmista. Myös konfliktimaiden tukeminen ja paikallinen kehittäminen tulevat nousemaan yhä olennaisimmiksi osa-alueiksi yritysten vastuullisuuskäytänteitä ja kansalaisyhteisöllisiä tavoitteita. Paikallinen kehittäminen näkyykin jo eri yhteisöjen, kuten EU:n sekä AU:n välisessä, yhteistyössä.

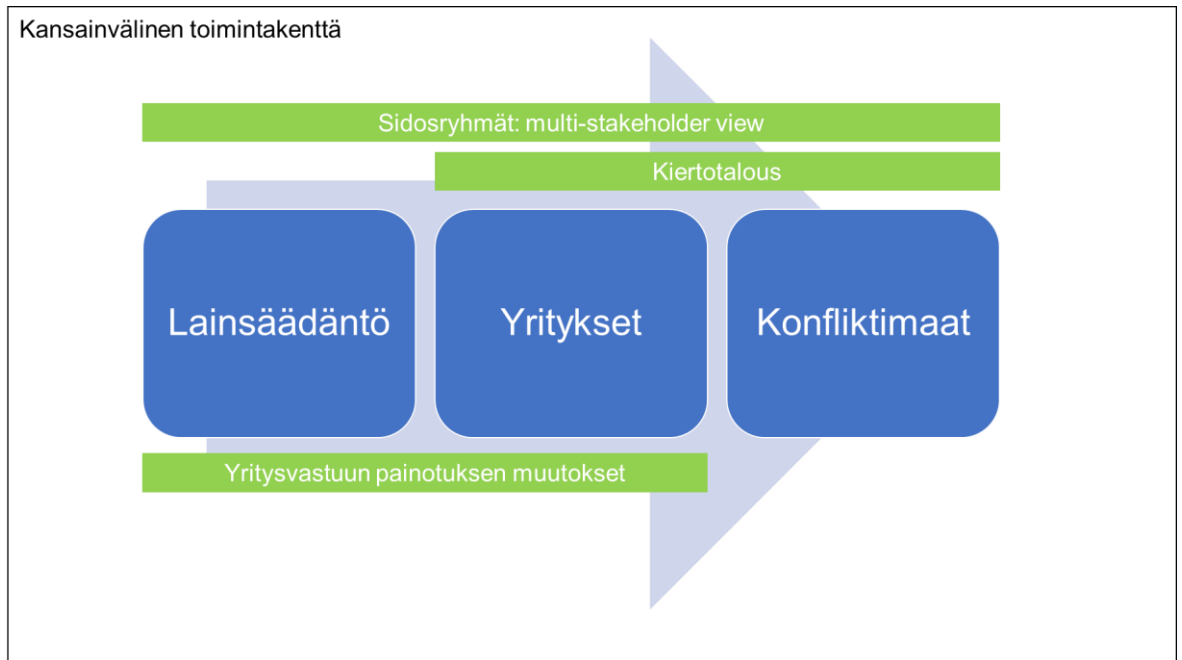
Samalla konfliktimaiden määrittäminen muuttuu vuoden 2021 alussa, kun EU:n uusi lainsäädäntö avaa alueiden tulkinnalliset mahdollisuudet. Muutokset mineraalien hyödyntämisessä vaikuttavat myös niiden merkitykseen kriittisinä raaka-aineina, mikäli mineraalien prosessoiminen sekä louhiminen jatkaa yhä maantieteellisesti keskittyntä trendiään. Vaikka uusia mineraalisuonia löytyykin eri puolilta maapalloa ajoittain, ovat alan riskit kasvaneet etenkin kauppapoliittisten ristiriitojen mahdollisuutena etenkin nykyisen Aasia-keskeisyyden vuoksi.

Yritysvastuun merkitys tulee lisäksi jatkamaan merkityksensä laajentumista. Vastuun painopiste onkin siirtynyt yhä kasvavissa määrin valtiokeskeisestä näkökulmasta kohti kansainvälisesti toimivien yritysten vastuullisuusraportointia. Samalla kun lainsäädäntö rajoittaa sekä ohjaa vastuullista toimintaa, ovat yritykset myös entistä tarkemmin niin kuluttajien, järjestöjen, median kuin sijoittajien tarkkailun alaisuudessa. Maineen ylläpitämisen

sekä mahdollisen menettämisen arvioinnit vaikuttavat myös laajemmin yritysten raportointiin, joka toimii samalla takeena niiden toiminnan läpinäkyvyydestä sekä vaikuttavuudesta. Ongelmaksi voivat kuitenkin muovaantua toimialoilla ilmaantuvat väärinkäytöt, datan vääräntäminen sekä toiminnan eettisyyden ristiriidat. Yrityksillä on kuitenkin edessään mahdollisuus kasvattaa imagoaan edelläkävijän asemassa, etenkin vastuullisuusraportoinnin alkuvaiheissa, joissa kilpailijat julkaisevat raporteissaan laissa säädettyjä perusvaatimuksia. Toiminnan kehittämisessä auttaa myös raportointia tarkastelevien sidosryhmien osallistaminen, josta käytetään alan ohjeistuksessa termiä *multi-stakeholder view*.

Dodd-Frank -lainsäädännön käyttöönotosta on vuosikymmenen verran. Tänä aikana eri alan järjestöt ovat kehittäneet toimintaansa, luoneet kestäviä sidosryhmäverkostoja ja keränneet dataa niin konfliktimineraaleista, -maista kuin alan parhaista käytänteistä. Tällä hetkellä osa toimijoista tuottaa vastuullisten toimijoiden listoja, joiden merkityksen voidaan tulevaisuudessa olettaa kasvavan entisestään. Merkityksen kasvun myötä järjestöillä tulee myös olemaan entistä suurempi vetovastuu raportoinnin monipuolistamisessa ja luotettavan tiedon tarjoamisessa.

Tulevaisuuden näkökulmasta mielenkiintoisiksi tutkimuskohteiksi nousevat etenkin EU:n uuden lainsäädännön kehittyminen sekä lain jalkautuminen osaksi vastuullisuusraportointeja. Arvioitavaksi jää, tuottaako lainsäädäntö samankaltaista boikotointipelkoa konfliktialueiden mineraaleille kuin Dodd-Frank -lainsäädäntö ja tuottaako se astuessaan voimaan yhtä voimakasta vastarintaa alan yrityksissä. Koska uuden lainsäädännön asettamat mineraalien tuontirajat ovat tarkoituksen mukaisesti suhteellisen korkeat, lienee mahdollista, ettei vastarintaa synny ennen kuin rajoja mahdollisesti tulevaisuudessa madallettaisiin tai mikäli raportoinnin vastuuta alettaisiin vaatia myös downstream -puolen yrityksiltä.



Kuva 9 Tulevaisuuden kehityskohteita.

Lienee kohtuutonta olettaa lainsäädännön sekä niiden alla tuotettujen raporttien poistavan konfliktimineraalit kansainvälisistä tuotantoketjuista kokonaan. Lait voivat kuitenkin herättää yrityksiä pohtimaan niiden käyttämiä raaka-aineita uudella tavalla ja arvioimaan nykyisten tuotantoketjunsä riskejä entistä monipuolisemmin. Eroavaisuudet ovat jo lyhyellä tarkastelulla suhteellisen merkittäviä ja konfliktimineraalien raporteissa näkyvät niihin piiloutuvan budjetoinnin vaikutus ja yritysten tahtotilan välinen tasapainottelu. Ilman luotettavaa dataa emme voi olettaa, että yritykset voisivat luontevasti kehittää tuotantoketjujaan kohti vastuullisempaa toimintaa. Samalla vallitseva lainsäädäntö sekä eri sidosryhmät olettavat kuitenkin konkreettisia tuloksia ja vastuunkantoa tuotantoketjujen koko kaaresta.

Juuri tämän näkökulmaeron tutkiminen nouseekin yhdeksi kiinnostavaksi tutkimuskohdeeksi, johon ei vielä ole suoraa vastausta. Tuleeko meidän tulevaisuudessa vaatia yrityksiltä entistä laajempaa vastuunkantoa ilman, että tulokset näyttäisivät sen olevan mahdollista monimutkaisten tuotantoketjujen osalta? Vai tuleeko meidän luottaa lain asettamien rajoitusten sekä vaatimusten lopulta ajavan toimintaa kohti haluttuja päämääriä, huolimatta siitä, että laissa määritelty raportointi ei kohdennu suoraan varsinaisten konfliktien ratkomiseen vaan vastuullisuuden arvioimisen julkistamiseen?

7.2 Yritysraporteille annetut kehitysehdotukset

Luvussa kuusi tuotetun tulostusalan konfliktimineraaliraporttien vertailun pohjalta esitetään tässä kohtaa raportoinnille suunnattuja kehitysehdotuksia. Kehityskohteiksi ovat valikoituneet: (1) Sidosryhmien osallistaminen, (2) Raportoinnin yksilöllistäminen, (3) Viestinnän monipuolistaminen, (4) Kehityksen esittäminen, (5) Alan ohjeistuksen laajempi hyödyntä-

minen sekä (6) Yritysvastuun todentaminen. Jokaista kohtaa tarkastellaan ensiksi erikseen ja lopulta kokonaisuutta pohditaan seuraan luvun arvioinnissa.

(1) Sidosryhmien osallistaminen

Raporttien valossa yritysten vastuullisuuden painottuminen näytti keskittyvän etenkin tuotantoketjujen sulattamoiden sekä jalostamoiden tarkasteluun. Vaikka lainsäädännön vaatimat listaukset olivat kaikilta Form SD:tä julkistavilla yrityksillä kunnossa, ei konkreettisia kehitysehdotuksia oltu kenelläkään niistä arvioitu. Tältä osin olisi suotavaa, että yritykset toisivat vastuullisuustoimintansa kehittämistä esille entistä paremmin esimerkiksi koulutuksen, sidosryhmätapaamisten ja konfliktialueilla tapahtuvan, paikallisen kehittämisen merkeissä.

Mikäli alan raportoinnin tähtääminen on kansainvälisesti entistä enemmän multi-stakeholder -näkökulmassa, tulisi myös sidosryhmien vaikuttavuutta tuoda raporteissa entistä paremmin julki. Mikäli oletamme raportoinnin toimivan myös kuluttajille, medialle ja sijoittajille suunnattavana viestinnällisenä mahdollisuutena, tulisi sitä hyödyntää entistä laajemmin.

Nykyisessä muodossaan yritysten konfliktimineraalien raportointi näyttäisikin ajavan lähinnä yritysten sekä valtiollisen hallinnon välistä laillisuusvelvoitteiden toteutumista. Rajallisuus on kuitenkin rikottavissa osittain, sillä Form SD mahdollistaa tarkoituksensa mukaisesti yritysten viestinnällistä joustavuutta. Tämä joustavuus näkyikin eri raporteissa yritysten esittämien esimerkkien vaihtelevuudessa.

Raporttien valjastaminen esimerkiksi osaksi yritysten tarinaa kuluttajien suuntaa jää kuitenkin tällä hetkellä laihaksi. Viestinnällisten keinojen parantaminen onkin kilpailuvaltti, sillä osa yrityksistä on onnistunut tuomaan esille halukkuuttaan toimia vastuullisesti, kehittää toimintaansa sekä keskustella sidosryhmiensä edustajien kanssa. Vaikka voimme olettaa näiden arvojen olevan jokaisen tutkitun yrityksen toiminnan taustalla, on niistä raportoinnin näkökulmasta puutteita entistä kattavamman esittämisen osalta.

(2) Raportoinnin yksilöllistäminen

EU:n tuleva konfliktimineraalilainsäädäntö ei tule vaikuttamaan näihin tulostusalan yritykseen suoranaisesti. Lainsäädännön käyttöönotto ohjaa kuitenkin alan yleisiä standardeja entistä tiukempiin vaatimuksiin sekä kasvavaan mediahuomioon, joka puolestaan lisää sidosryhmien tietoisuutta konfliktimineraaleista.

Lainsäädäntö tulee tältä osin ohjaamaan alan yleistä toimintaa kohti vastuullisempaa tuotantoa ja näin edistämään raportointien tarvetta entisestään. Alan muun lainsäädännön

velvoitteet ovat paikallisten valtioiden määrättävissä ja tältä osin vaikuttavat tuotteiden jälleenmyyntiin sekä tuotannollisiin olosuhteisiin maakohtaisesti. Eri standardit, kuten ISO-standardit vaikuttavat jo nykyisin sertifioinneillaan yritysten maineen kehittämiseen, sidosryhmien vaatimuksiin sekä brändäykseen. Vastaavan lainsäädännön ja ohjeistusten huomioiminen konfliktimineraaliraportoinnissa voi siis jo ennakoivasti parantaa yritysten tuotamaa kuvaa vastuutoiminnastaan.

Tältä osin yrityksillä on nyt hyvä mahdollisuus tuoda julki niiden noudattamia vastuullisuuslakeja sekä esimerkiksi ISO:n sosiaaliseen vastuuseen sekä ympäristövastuuseen liittyviä sertifiointeja. Koska konflikteihin on liitettävissä esimerkiksi lapsityövoimaa sekä muita nykyaikaisen orjuuden muotoja, voitaisiin raporteissa puuttua laajemmin konfliktimineraalien osuuteen myös näistä kriiseistä.

(3) Viestinnän monipuolistaminen

Raportointi voitaisiin yritysten toimesta linkittää entistä näkyvämmäksi osaksi niiden kotisivuja sekä muuta vastuullisuusraportointia samalla, kun yritysten sidosryhmien esittämät vastuullisuuskysymykset tulevat jatkossa todennäköisimmin lisääntymään. Tältä osin konfliktimineraalien raportoinnin ja muun vastuullisuustoiminnan selkeämpi ja yhteneväisempi esittäminen sekä helpotettu löytäminen toisivat kuluttajille (ja muille sidosryhmille) entistä parempaa kuvaa yritysten toiminnasta.

Esimerkiksi Konica Minolta oli hyödyntänyt konfliktimineraalien raportoinnin hyvin osaksi muuta vastuullisuusviestintäänsä kotisivujensa kautta. Tätä vasten osa yrityksistä näytti liittäneet raportit lähinnä piiloon, johtuen varmasti osittain siitä, että Dodd-Frank -lainsäädäntö velvoittaa raporttien julkaisemisen yritysten kotisivuilla pakottavasti. Julkaisamisen ei kuitenkaan pitäisi olla pakkotyötä vaan mahdollisuus helpottaa kokonais kuvan viestimisessä sekä vastuullisuusbrändin luomisessa.

Mahdollisuuksia löytyy myös Canonin mallista, jossa yrityksen kaikki konfliktimineraalien vuosiraportit ovat löydettävissä samasta paikasta. Tällöin annetaan muun muassa kuluttajille mahdollisuus tutkia yrityksen aikaisempaa toimintaa ja huomata sen kehityskulku menneisyydestä nykypäivään. Lisäksi Xerox on tuottanut tiivistelmän konfliktimineraalien raportoinnista, joka on hyvä mahdollisuus viestittää yrityksen keskeiset arvot muuttaman pääpiirteen avulla.

(4) Kehityksen esittäminen

Kaikilta yrityksiltä puuttui maininta konfliktimineraalien kierrätyksen mahdollisesta kasvatamisesta sekä alan uuden teknologian hyödyntämisestä. Konfliktimineraalien korvatta-

vuus on mahdollista ja yksi RCOI- listan tarkastuspisteistä. Listauksen toinen osa on lisäksi konfliktimineraalien kierrätykseen tähtääminen.

Osa tutkituista yrityksistä mainitsi käyttävänsä kierrätettyjä mineraaleja. Mikäli ne toivoisivat voivansa esittää tuloksensa entistä vakuuttavammin, voisivat ne harkita myös kierrätettyjä mineraaleja käyttävien sulattamoiden ja jalostamoiden käyttöasteen kasvattamista ja tämän vuosittaista raportoimista. Tällöin toiminta saisi vakuuttavuutta sekä osoittaisi vastuullisen toiminnan kehittämistä konkreettisesti.

Yksikään yritys ei myöskään tuonut esille mineraalien korvaamisen mahdollisuuksia. Raporteissa voisi siis ilmoittaa mahdollisuuksien mukaan yritysten pyrkimyksestä vähentää konfliktimineraaleja korvaavin materiaalein ja tähdätä korvaamattomien konfliktimineraalien osalta niiden kierrätysasteen parantamiseen. Mielenkiintoisena lisänä vain HP oli pohjennut vaihtoehtoisten mineraalien, kuten koboltin, vastuullista käyttöä. Tämä on ehdoton valtti tilanteessa, jossa mineraali mahdollisesti liitetään osaksi konfliktimineraalilainsäädäntöä tulevaisuudessa.

(5) Alan ohjeistuksen laajempi hyödyntäminen

Dodd-Frank -lainsäädäntö vaatii, että yritykset noudattavat jotain kansainvälisesti tunnustettua ohjeistusta konfliktimineraalien osalta. Jokainen edellä tutkituista yrityksistä oli valinnut yleisesti noudatettavan ohjeistuksen OECD:ltä. Ohjeistus on viisiosainen, joskin sen seurannassa oli listauksen osalta puutteita. Esimerkiksi auditointiohjeistusta noudatti tutkituissa raporteissa vain Canon. Tältä osin voimme arvioida ohjeistuksen noudattamisen, ainakin sen esille annin osalta, heikoksi. Raporteissa voisi siis huomioida paremmin esimerkiksi OECD:n ohjeistamaa hallinnointia, riskien kartoitusta sekä auditointia. Vaikka ohjeita olisikin noudatettu yritysten sisäisessä toiminnassa, tulisi siitä olla myös jokin kannanotto raportissa. Ohjeistuksen nimellä mainitsemisen ei siis pitäisi olla ainoa tae ja näkökulma sen kattavasta noudattamisesta.

Muu järjestötoiminta, johon jokainen yrityksistä osallistui, jäi lisäksi usein vain nimelliseksi maininnaksi. Olettavaa on, että yritykset osallistuivat järjestöjen toimintaan – osa mainitsi kehittävänsäkin alan ohjeistuksia. Konkreettiset esimerkit jäivät kuitenkin näiltäkin osalueilta mainitsematta. Pahimmassa tapauksessa raportoinnista voi jäädä se kuva, että yritykset osallistuvat järjestöihin vain ilmoitusmahdollisuuden vuoksi. Tämän välttämiseksi olisi suotavaa, että yritykset toisivat jatkossa paremmin esille niitä tekoja, joita ne ovat järjestöjen kautta päässeet suorittamaan. Esimerkkinä voi toimia myös erilaisten datapankkien hyödyntäminen raportoinnin kehittämisessä, kuten Xerox on tehnyt ilmoittaessaan käyttävänsä yksilöityä raportointipohjaa RMI:ltä.

(6) Yritysvastuun todentaminen

Varsinainen vastuu konfliktimineraaleista näyttäisi raporteissa ajautuvan yritysten toimintaketjuissa kohti tuotannon alavirtaa. Osa yrityksistä näytti ottavan tarkoituksenomaista etäisyyttä vastuullisuuteensa ja täten ottavan eriävän mielipiteen Dodd-Frank-lainsäädännön perusteluun siitä, että myös downstream -puolen toimijat ovat vastuullisia käyttämistään materiaaleista. Vastuullisuuden määrittelemisen tuotantoketjuissa on kielämättä vaikeaa ja aihe onkin ollut osa lakia koskevaa kritiikkiä vuodesta 2010 alkaen. Sen ei kuitenkaan pitäisi vapauttaa yrityksiä niiden tuotantoketjujen tarkastelusta ja vastuun asettamisesta. Dodd-Frank -lainsäädännön tarkoituksena ei ole ollut rankaista yrityksiä konfliktimineraalien käytöstä, vaan ajaa niitä toimimaan vastuullisemmin. Tältä osin lain alla raportoivien yritysten tulisi myös ottaa nykyistä suurempi vastuunkanto tuotannostaan.

Ongelmia tuottaa osittain jo ohjeistuksissa huomioitu painotusarvo auditointien suhteen. Todellista lukua yritysten tuotteissa esiintyvistä konfliktimineraaleista ei voitane koskaan saada. Liika keskittyvyys kuitenkin eri järjestöjen tuottamiin vastuullisuuslistoihin esimerkiksi sulattamoiden sekä jalostamoiden osalta nakertaa kokonaisuuden luotettavuutta. Yrityksiltä olisikin suotavaa, että ne tuottaisivat myös itsenäistä toimittajiensa tutkimista. Sulattamoiden sekä jalostamoiden osalta voitaisiin tehdä auditointeja, vaikka se ei nykyisen lainsäädännön alaisuudessa olekaan velvoitettavaa. Tämän ohella yrityksiltä voisi näiden raporttien osalta toivoa konkreettisempia toimia niiden toimijoiden suhteen, jotka eivät ole läpäisseet järjestöjen vastuullisuuslistausten ehtoja. Pelkkä toiminnan muutoksen odottelu ei yksin merkitse raporteissa ilmaistuna mitään. Sen sijaan olisi hyvä, jos raporteissa mainittaisiin tämän lisäksi aikataulu, jonka puitteissa vastuullisuuden näytön tulisi olla valmiina.

Downstream -puolen toimijoiden esittämät vastuullisuusvaatimukset esimerkiksi tuotteiden osien toimittajilta ovat ajaneet vastuullisuuden kasvua myös tuotantoketjuja pitkin alaspäin kohti kaivoksia ja varsinaisia konfliktialueita. Esimerkiksi Dodd-Frank -lainsäädännön tuloksina on syntynyt entistä parempaa tuotantoketjujen hallintaa, parempia vastuuraportteja sekä entistä osallistavampia sidosryhmäverkostoja. Näiltä osin raportoinnin kehittäminen hyödyntää yrityksiä, budjetista huolimatta, konkreettisesti ja mahdollistaa pitkäaikaisen hyödyn myös sisäisen hallinnan kuin riskien arvioinnin osalta.

7.3 Suoritetun tutkimuksen arviointi

Työn varsinainen pääkysymys on: *Miten konfliktimineraaliraportoinnilla voidaan kehittää yritysten vastuullisuusraportointia kokonaisuutena?* Edellisessä luvussa suoritetun vertailun sekä arvioinnin pohjalta voimme todeta, että yritysten yksilölliset tekijät vaikuttavat

paljon konfliktimineraalien viestittämiseen vastuullisuusraportoinnin osana. Siinä missä lainsäädäntö velvoittaa Yhdysvaltojen pörssiin kuuluvia yrityksiä tuottamaan Form SD -lomaketta, ei muuta vastaavaa pakotetta tutkituille yrityksille ole konfliktimineraalien osalta asetettu. Kaikki muu kannanotto on siis lain määritysten jälkeen yritysten itsensä päätettävissä.

Dodd-Frank -lainsäädännön velvoittama lomake Form SD on mahdollista tuottaa joustavasti, jolloin tiettyjen pääpiirteiden (esimerkiksi lain vaatimien listausten) jälkeen yrityksillä on mahdollisuus yksilöllistää raportin viestintää ja nostaa siinä esille haluamiaan näkökulmia. Tältä osin annettua tietoa olisi kohdeyritysten kohdalta voinut kehittää kattamaan niiden vastuullista toimintaa entistä paremmin. Nyt tutkituista raporteista puuttuivatkin konkreettisten esimerkkien hyödyntämisen lisäksi toiminnan liittäminen kohti yritysten laajempaa vastuutoimintaa.

Edellisessä luvussa esitetyistä kehityskohdista on nostettavissa esille viestinnällisiä sekä sidosryhmiä osallistavia tekijöitä. Canonin tapaan yritykset voivat pitää konfliktimineraaleista seminaareja, joskin yhteydenpito voidaan tuottaa myös taloudellisesti halvemmin keinoin, kuten julkistamalla raporttien lisäksi myös muita kokoavia tiedotteita. EU:n tulevan konfliktimineraalilainsäädännön voidaan arvioida kasvattavan myös uuden lain ulkopuolelle jäävien yritysten sidosryhmien kiinnostusta konfliktimineraaleihin. Oletusarviona on, että esimerkiksi kuluttajat ja sijoittajat törmäisivät aiheeseen median tuottamien artikkeleiden kautta. Tällöin viestinnällisessä etulyöntiasemassa ovat etenkin ne yritykset, joiden on jo täytynyt downstream -puolella tuottaa aiheeseen liittyvää raportointia Dodd-Frank -lainsäädännön puitteissa. Siispä nykyisen raportoinnin kehittäminen vuotta 2021 silmällä pitäen voikin mahdollisesti parantaa yritysten maineenhallintaa entisestään, mikäli uutisointi kasvattaa konfliktimineraaleihin liittyvien kyselyiden määrää.

Raportoinnin jatkuva kehittäminen on kuitenkin tärkeää jo niiden mahdollisuuksien osalta, että vastuullisuuslainsäädäntö laajentuu yleisesti ja yritysten vastuullisuudet koko tuotantoketjujen osuudesta kasvavat. Tämän vastuun kantamiseen ja sen määrään on kuitenkin monta eri näkökulmaa. Etenkin Dodd-Frank -lainsäädännön aloituksen kohdilla yritykset olivat varsin nihkeitä ottamaan vastuuta tuotantoketjujensa kokonaisuudesta sekä siihen liitettävistä haasteista. Yritykset kritisoivatkin lakia konflikteihin liitettävien poliittisten näkökulmien vuoksi. Nykyisissä raporteissa vastaava rajanveto näkyi virkkeissä, joissa vastuullisuutta mineraalien alkuperästä siirrettiin tarkoituksenmukaisesti etenkin tuotannon upstream -puolen toimijoihin.

Raporttien pohjalta oli selvää, että sulattamoiden sekä jalostamoiden vastuullisuusraportoinnilla sekä järjestöjen ylläpitämillä vastuullisten toimittajien listoilla on suuri painoarvo

tuotantoketjujen nykyisessä arvioinnissa. Yritysten omaehtoinen auditointi ja muut hallinnan keinojen avaamiset jäivät suhteellisen suppeiksi. Tältä osin oli nähtävissä, että monimutkaisten tuotantoketjujen laajuus syö osittain saatavan tiedon määrää, eikä mineraalien todellista alkuperää ole todellakaan helppo selvittää. Näiltä osin tulevalle on tärkeää järjestää entistä parempia kanavia niin järjestöjen kuin muiden yhteisöjen toimesta. Muun muassa EU on tuonut tarvittavaa tukea aiheeseen tarjoamalla konfliktialueiden määrittämistä sekä portaalia, jossa vastuullisia toimittajia voidaan listata.

Mitä tulee varsinaiseen konfliktimineraaliraporttien liittämiseen osaksi yritysten muuta vastuullisuusraportointia, on lain puitteissa oleellista pitää varsinkin täytettävät lomakkeet ja muun viranomaistiedotteet omana kokonaisuutenaan. Tätä vasten raportointi tarjoaa kuitenkin loistavia mahdollisuuksia tutkia ja kehittää tuotantoketjuja, arvioida toimittajia sekä parantaa riskien hallintaa. Viestinnällisesti aihe tarjoaa lisäksi mahdollisuuden liittää konfliktimineraalien hallinta osaksi vastuullista toimintakertomusta ja täten päästä vaikuttaa sidosryhmiin entistä paremmin.

Konfliktimineraaliraporttien hyödyntäminen on kuitenkin kunkin yrityksen yksilöllinen mahdollisuus eikä niinkään onnistumisen tae. Työtä on vielä paljon tehtävissä ja vastuullisen yritystoiminnan kehittäminen osaksi viestinnällistä kertomusta on kullakin yrityksellä eri vaiheessa. Tulevaisuus tuo yrityksille kuitenkin uutta pohdittavaa niille asettavien velvoitteiden osalta. Lainsäädäntö muuttuu ja yritysten tulee pakosti muuttua sen vanavedessä. Mikäli yritykset pyrkisivät tässä vaiheessa ottamaan jo tuotetusta datasta mahdollisimman paljon irti, voisivat ne myös mahdollisesti kehittää kilpailullista asemaansa ja toimia entistä paremmin nimeämiensä vastuullisuusarvojen ja -strategioidensa näkökulmasta.

Työssä tutkittujen raporttien arviointi on suoritettu laadullisen tutkimusaineiston standardien mukaisesti sekä Alasuutarin (2001) asettamien tutkimusraamien pohjalta. Syynä valintaan on ollut tutkimusaineiston suppeus ja materiaalin painottuminen kuvailevaan raportointitietoon, joka on ollut suhteellisen niukkaa ja Form SD:n joustavuuden vuoksi osittain erilaisilla painotuksilla esiintyvää. Raporttien tiedoista on luotu laadullista tarkastelua helpottava taulukko (taulukko 6).

Tutkimuksen suurimmaksi ongelmaksi voidaan huomioida tulosten subjektiivinen näkökulma, jossa saadut tulokset nojaavat paljon arvioijan omaan näkökantaan ja arviointikykyyn. Ilman haastatteluja, ja näin ollen yritysten ja tutkijan välistä dialogia, työ tukeutuu lähinnä aikaisempiin tutkimuksiin sekä muuhun vastaavaan aineistoon. Tällöin tulokset ovat muiden tutkijoiden huomioiden varassa ja niihin on liitettävissä ennakkonäkemyksiä siitä, mitä raportoinnin tulisi sisältää. Näihin näkemyksiin yritykset eivät tässä tutkimuksessa pääse vaikuttamaan ja tulkinnan ulkopuolelle saattaa jäädä paljon hyödyllisiä kehi-

tysideoita sekä raporttien tuottamiseen liittyviä haasteita, joita työssä ei ole pystytty suhteuttamaan todelliseen kontekstiinsa. Tämän vuoksi kehitysehdotukset jatkotutkimusten osalta nousevat tärkeään asemaan, mikäli aihetta haluttaan tutkia tarkemmin, laajemmin sekä alaa aidosti kehittävin keinoin.

7.4 Kehittämissuhteet jatkotutkimuksille

Suurin osa aikaisemmista julkaistuista konfliktimineraalien raportointiin liitettävistä tutkimuksista on keskittynyt lähinnä erilaisiin otantoihin sekä arviointeihin eri yritysten raporteista. Raportit ovat päätyneet myös tämän työn keskiöön. Verrannollista dataa tulostusalan toimijoista ei konfliktimineraalien osalta ole aikaisemmin kuitenkaan arvioitu, joskin käytettävän tiedon puitteissa tämän työn tulokset antoivat lähinnä vain pintaraapaisun konfliktimineraalien raportoinnin kehittämisen mahdollisuuksiin.

Konfliktimineraaleja kokonaisuutena kokoavana työnä tämän opinnäytetyö on kuitenkin pyrkinyt antamaan uutta ajateltavaa alan raportointiin ja tulkinnalliseen monipuolisuuteen liittyen. Etenkin eri yritysnäkökulmista tutkimukseen olisi liitettävissä esimerkiksi yritysten julkaiseman materiaalin kehittämistä. Osa Suomessa toimivista, kansainvälisistä yrityksistä on jo tällä hetkellä velvollisia pohtimaan konfliktimineraaleja Dodd-Frank-lainsäädännön puitteissa. Lisäksi osa mineraalien maahantuojista alkaa vuodesta 2021 lähtien raportoidaan Tukesille konfliktimineraalien tuotantoketjuistaan. Viime huhtikuussa tehdyn lyhyen hakukone -selailun ansiosta on selvää, että konfliktimineraalit ovat käsitteenä esillä suomenkielisten yrityssivujen kautta suhteellisen vähäisinä – joskin ne ovat jo edustettuina. Tulevaan tutkintaan voisikin liittää vastaavan viestinnällisen muutoksen seuraamisen.

Toinen mielenkiintoinen aihealue on raportoinnin arviointi esimerkiksi pk-yritysten näkökulmasta. Pienemmätkin yritykset voivatkin avata uusia mahdollisuuksia mineraalien digitaaliseen seurantaan teknologian avulla, kuten olemme luvussa neljä huomanneet. Tutkinnalle mielenkiintoista ja verrannollista dataa saattaisi löytyä myös jalokivialalta, jossa raportoinnin ja vastuullisuusketjujen käsitteet ovat olleet toiminnan taustavaikuttimina pitempään. Esimerkiksi kultaan liitettävien kierrätysprosessien yhdistäminen vastuullisuusraportoinnin kehittämiseen voisi olla mielenkiintoista alan tutkimisen näkökulmasta.

Tarkastelussa ovat jatkossa varmasti myös Kiinan nykyisen aseman merkitys konfliktimineraalien tuotannolle sekä prosessoinnille. Uuden tutkimuksen tarkastelukohteeksi voitaisiin asettaa esimerkiksi EU:n nykyisten raaka-ainetoiminnan strategia ja unionin talousalueen kestävyys haasteet tuontimineraalien osalta tulevan vuosikymmen valossa.

7.5 Opinnäytetyöprosessin ja oman osaamisen arviointi

Opinnäytetyöni suorittamien alkoi monen mutkan takaa. Kokonaisuutena siitä muodostui kuitenkin lopulta aihealue, jonka työstämisestä nautin ajoittain varsinkin alan artikkeleihin tutustuessani. Aihealue oli minulle ennestään tuttu, sillä olin tutustunut konfliktimineraaleihin työskenneltyäni yrityksessä, joka raportoi tuotteidensa osalta Dodd-Frank -lainsäädännön alaisuudessa. Viime syksynä tein aiheeseen liittyvää verkkokurssia ja huomasin sattuman kautta, että aihe oli yllättävän ajankohtainen vuonna 2021 voimaan astuvan EU-lainsäädännön myötä.

Viimeisen kevään sattumien kautta myös työn haastattelu jäi lopulta uupumaan. Sain kuitenkin paljon irti alaa koskevista artikkeleista, tutkimuksista sekä etenkin eri järjestöjen tuottamista ohjeistuksista. Vaikka konfliktimineraaleja koskettava kirjallisuus ei ole laajaa, on aihe ollut onneksi tutkinnan alaisuudessa varsinkin vuodesta 2014 alkaen, jolloin ensimmäiset yritykset alkoivat julkistaa Dodd-Frank -lainsäädännön velvoittamia raportteja.

Aluksi hieman naiivi näkökulmani vastuullisuusraportointiin ja yhteisen hyvän edistämiseen kariutui huomattessani lainsäädännön mahdottoman tehtävän humanitaaristen kriisien parantamisessa. Työni datan keruun ohella aloin kuitenkin oppimaan, kuinka mustavalkoinen ajatteluni muuttui ja aloin arvostamaan sitä työtä, jota kohden vastaava ohjeistus ja periaatteet haluavat saavuttaa. Ilman pieniä askelia emme voi lopulta saavuttaa niitä päämääriä, joita alan lainsäädäntö ja vastuulliset toimet yrittävät saavuttaa.

Vasta varsinaisia raportteja tarkastellessani aloin ymmärtää myös sitä kritiikkiä, joka oli ensiksi noussut yritysten näkökulmasta Dodd-Frank -lainsäädännön velvoitteiden alkaessa. Kansainvälinen toimintaketju on monelle kansainväliselle, ja miksei kansallisellekin, yritykselle monen etapin suuruinen ja yritysten vastuu on varsinkin aikaisemman lainsäädännön puitteissa suurta. Onnekseni huomasin myös onnistumisia: yrityksiä, jotka halusivat kehittää toimintaansa vastuulliselta näkökannalta ja, joille oli raportoinnin yhteydessä kasvanut osaaminen sekä halu tutkia ja parantaa tuotantoketjujaan.

Halusin tehdä työstä oman näköiseni ja koen siinä onnistuneeni. Olen aina pitänyt kokonaisuuksien ymmärtämisestä ja toivon, että työn lukijat saavat siitä jotain uutta mietittävää myös itselleen. Mikään lainsäädäntö tai raportti ei loppujen lopuksi elä omassa kuplassaan, vaan siihen vaikuttavat niin yritysten historia, tavoitteet, sidosryhmät kuin toimintaympäristöt. Vaikka emme siis näkisikään toiminnallamme kauaskantoisia vaikutuksia, voivat eri raportit kuitenkin tukea niitä päämääriä, joita kohden haluamme edetä ja auttaa meitä kaikkia lopulta saavuttamaan jotain kehittävää ja kestäväää oman, kotimaisen työar-
kemme ulkopuolelta.

Lähteet

Alasuutari P. Laadullinen tutkimus. 3. uudistettu painos. Vastapaino. Jyväskylä 2001.

Amnesty International 2017. Time to recharge. Corporate action and inaction to tackle abuses in the cobalt supply chain. Luettavissa: www.amnestyusa.org/wp-content/uploads/2017/11/Time-to-recharge-online-1411.pdf Luettu: 7.4.2020

Anderson C. U.S. Geological Survey. Conflict minerals from the Democratic Republic of the Congo—Tin processing plants, a critical part of the tin supply chain. Julkaistu: 2017. Luettavissa: <https://pubs.usgs.gov/fs/2015/3022/fs20153022.pdf> Luettu: 12.4.2020

AU 2020. About the African Union. Luettavissa: <https://au.int/en/overview> Luettu: 11.4.2020

Aubynn T. United Nations University, UNU-WIDER. Regulatory structures and challenges to developmental extractives - Some practical observations from Ghana. 179/2017. Julkaistu: lokakuu 2017. Luettavissa: <https://eti.org/files/documents/wp2017-179.pdf> Luettu: 31.3.2020

Australian Government 2018. Modern Slavery Act 2018. No. 153, 2018. Luettavissa: www.legislation.gov.au/Details/C2018A00153 Luettu: 3.5.2020

Bayer C.N., LeSueur C., Hudson J.H., 3TG+C Smelter and Refiner Disclosure Conformance with Leading Due Diligence and Assurance Standards. Julkaistu 18.3.2018. Luettavissa: https://28696c7d-66ef-4bd0-86e3-c319e9b535e4.filesusr.com/ugd/f0f801_762796a852e84325bb126a824300999c.pdf Luettu: 10.4.2020

Bermúdez-Lugo O. U.S. Geological Survey. Conflict Minerals from the Democratic Republic of the Congo: Global Tungsten Processing Plants, a Critical Part of the Tungsten Supply Chain Julkaistu: 1.8.2014. Luettavissa: <https://pubs.usgs.gov/fs/2014/3069/pdf/fs2014-3069.pdf> Luettu: 12.4.2020

Blome C., Hofmann H., Schleper M. Stopping conflict minerals with the OECD guidance for responsible mineral supply chains: status quo in Europe. Project Report. University of Sussex, Brighton. Julkaistu: huhtikuu 2016. Luettavissa: http://sro.sussex.ac.uk/id/eprint/65452/1/___smbhome.uscs.susx.ac.uk_tjk30_Documents_BlomeHofmannSchleper%20-

%20Stopping%20conflict%20minerals%20with%20the%20OECD%20guidance%20for%20responsible%20mineral%20supply%20chains.pdf Luettu: 5.4.2020

Canon 2020. Addressing the Issue of Conflict Minerals. Luettavissa: <https://global.canon/en/csr/conflict/index.html> Luettu: 11.4.2020

CCCMC 2015. Chinese due diligence guidelines for responsible mineral supply chains. Luettavissa: www.cccmc.org.cn/docs/2016-05/20160503161408153738.pdf Luettu: 4.4.2020

CCCMC 2020a. Brief Introduction to CCCMC. Luettavissa: <http://en.cccmc.org.cn/aboutcccmc/briefintroductiontocccmc/index.htm> Luettu: 4.4.2020

CNBC 2016. The victims of the 21st -century slave trade. Julkaistu: 3.3.2016. Luettavissa: www.cnn.com/amp/2016/03/03/hr644-bill-passed-to-end-the-150-billion-global-slave-trade.html Luettu: 5.5.2020

Davis, G.A., World Trade Organization, Economic Research and Statistics Division. Trade in Mineral Resources. Julkaisupäivä: 29.12.2009. Luettavissa: www.wto.org/english/res_e/reser_e/ersd201001_e.pdf Luettu: 4.4.2020

Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act. [Public Law 111–203]. [As Amended Through P.L. 115–174, Enacted May 24, 2018] Luettavissa: <http://legcounsel.house.gov/Comps/Dodd-Frank%20Wall%20Street%20Reform%20and%20Consumer%20Protection%20Act.pdf>

ECHA 2020a. Gold. Substance identity. Luettavissa: <https://echa.europa.eu/brief-profile/-/briefprofile/100.028.332> Luettu: 1.4.2020

ECHA 2020b. Tin. Substance identity. Luettavissa: <https://echa.europa.eu/brief-profile/-/briefprofile/100.028.310> Luettu: 1.4.2020

ECHA 2020c. Tantalum. Substance identity. Luettavissa: <https://echa.europa.eu/brief-profile/-/briefprofile/100.028.304> Luettu: 1.4.2020

ECHA 2020d. Tungsten. Substance identity. Luettavissa: <https://echa.europa.eu/brief-profile/-/briefprofile/100.028.312> Luettu: 1.4.2020

ECHA 2020e. Leaflet: This is ECHA. Luettavissa:

https://echa.europa.eu/documents/10162/13550/this_is_echa_en.pdf/fd62ae88-bfbb-7bf4-a3c5-acd9a78e3096 Luettu: 31.3.2020

ECHA 2020f. Cobalt. Substance identity. Luettavissa: <https://echa.europa.eu/brief-profile/-/briefprofile/100.028.325> Luettu: 5.4.2020

EIT 2017. EIT RawMaterials-supported Circularise: merging Blockchain with the physical world. Julkaistu: 21.11.2017. Luettavissa: <https://eit.europa.eu/news-events/news/eit-rawmaterials-supported-circularise-merging-blockchain-physical-world> Luettu: 12.4.2020

EIT 2019. EIT RawMaterials: Briefcase of mineral applications. Julkaistu: 24.6.2019. Luettavissa: <https://eit.europa.eu/news-events/news/eit-rawmaterials-briefcase-mineral-applications> Luettu: 12.4.2020

EIT 2020a. EIT at a glance. Luettavissa: <https://eit.europa.eu/who-we-are/eit-glance> Luettu: 12.4.2020

EIT 2020b. About EIT RawMaterials. Luettavissa: <https://eitrawmaterials.eu/about-us/> Luettu: 19.4.2020

EITI 2019a. Zambia 2017 EITI Report. Julkaistu: joulukuu 2019. Luettavissa: https://eiti.org/files/documents/2017_zambia_eiti_report.pdf Luettu: 11.4.2020

EITI 2019b. Republic of the Congo 2017 EITI Report. Luettavissa: https://eiti.org/files/documents/rapport_final_itie_congo_2017.pdf Luettu: 10.4.2020

EITI 2019c. OECD and EITI Standards for Transparent Mineral Supply Chains. Julkaistu: huhtikuu 2019. Luettavissa: https://eiti.org/files/documents/oecd-and-eiti-standards-for-transparent-mineral-supply-chains_.pdf Luettu: 12.4.2020

EITI 2020d. London Metal Exchange, EITI and OECD to improve transparency in mineral supply chains. Julkaistu: 23.4.2019. Luettavissa: <https://eiti.org/news/london-metal-exchange-eiti-oecd-to-improve-transparency-in-mineral-supply-chains> Luettu: 19.4.2020

EITI 2020a. Who we are. Luettavissa: <https://eiti.org/who-we-are> Luettu: 10.4.2020

EITI 2020b. Democratic Republic of Congo. Luettavissa: <https://eiti.org/democratic-republic-of-congo> Luettu: 11.4.2020

EITI 2020c. Central African Republic. Luettavissa: <https://eiti.org/central-african-republic> Luettu: 11.4.2020

EITI 2020d. Republic of the Congo. Luettavissa: <https://eiti.org/republic-of-congo> Luettu: 11.4.2020

EITI 2020e. Tanzania. Luettavissa: <https://eiti.org/tanzania> Luettu: 11.4.2020

EITI 2020f. Zambia. Luettavissa: <https://eiti.org/zambia> Luettu: 11.4.2020

EITI 2020g. Quantifying resource dependency. Luettavissa: <https://eiti.org/blog/quantifying-resource-dependency> Luettu: 11.4.2020

EITI 2020h. Artisanal and small-scale mining. Luettavissa: <https://eiti.org/ASM> Luettu: 12.4.2020

EITI 2020i. Multi-stakeholder governance. The power of three. Luettavissa: <https://eiti.org/oversight> Luettu: 12.4.2020

EITI 2020j. The EITI value chain. Strengthening governance along the extractive industries value chain. Luettavissa: <https://eiti.org/eiti-value-chain> Luettu: 12.4.2020

Enough Project 2018. Powering Down Corruption: Tackling Transparency and Human Rights Risks from Congo's Cobalt Mines to Global Supply Chains. Julkaistu: 30.10.2018. Luettavissa: https://enoughproject.org/wp-content/uploads/PoweringDownCorruption_Enough_Oct2018-web.pdf Luettu: 19.4.2020

Enough Project 2020a. Democratic Republic of Congo. Background. Luettavissa: <https://enoughproject.org/conflicts/congo> Luettu: 10.4.2020

Enough Project 2020b. About. The project to counter genocide and crimes against humanity. Luettavissa: <https://enoughproject.org/about> Luettu: 10.4.2020

Enough Project 2020c. Central African Republic. Background Luettavissa: <https://enoughproject.org/conflicts/central-african-republic> Luettu: 10.4.2020

Enough Project 2020d. South Sudan. Background. Luettavissa: <https://enoughproject.org/conflicts/south-sudan#CurrentDevelopments> Luettu: 10.4.2020

EPRM 2020a. About EPRM. Members. Luettavissa: <https://europeanpartnership-responsibleminerals.eu/member> Luettu: 30.3.2020

EPRM 2020b. About EPRM. Structure. Luettavissa: <https://europeanpartnership-responsibleminerals.eu/Structure> Luettu: 30.3.2020

EPRM 2020c. About EPRM. Luettavissa: <https://europeanpartnership-responsibleminerals.eu/about-eprm> Luettu: 30.3.2020

Euler Hermes 2020a. Country Reports. Country Risk. Luettavissa: www.eulerhermes.com/en_global/economic-research/country-reports.html Luettu: 10.4.2020

Euler Hermes 2020b. Country risk. Angola. Luettavissa: www.eulerhermes.com/en_global/economic-research/country-reports/Angola.html Luettu: 11.4.2020

Euler Hermes 2020c. Country risk. Republic of Congo. Luettavissa: www.eulerhermes.com/en_global/economic-research/country-reports/Congo.html Luettu: 10.4.2020

Euler Hermes 2020d. Country risk. Uganda. Luettavissa: www.eulerhermes.com/en_global/economic-research/country-reports/Uganda.html Luettu: 10.4.2020

Euler Hermes 2020e. Country risk. Tanzania. Luettavissa: www.eulerhermes.com/en_global/economic-research/country-reports/Tanzania.html Luettu: 11.4.2020

Euler Hermes 2020f. Country risk. Rwanda. Luettavissa: www.eulerhermes.com/en_global/economic-research/country-reports/Rwanda.html Luettu: 10.4.2020

Euler Hermes 2020g. Country risk. Congo (Democratic Rep of). Luettavissa: www.eulerhermes.com/en_global/economic-research/country-reports/The-Democratic-Republic-Of-Congo.html Luettu: 10.4.2020

EuroparlTV 2017. Conflict minerals: The truth behind your smartphone. Euroopan parlamentin video konfliktimineraaleista. Nähtävissä:

https://multimedia.europarl.europa.eu/en/conflict-minerals-the-truth-behind-your-smartphone_D001-ESN-000317INT_ev Katsottu: 10.4.2020

European Commission 2011. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the regions tackling the challenges in commodity markets and on raw materials. Brussels, 2.2.2011, COM(2011) 25 final. Luettavissa: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2011:025:FIN> Luettu: 16.4.2020

European Commission 2014. Report on critical raw materials for the EU. Non-critical raw materials profiles. Julkaistu: 6.11.2014 Luettavissa: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/7422/attachments/1/translations/en/renditions/pdf> Luettu: 11.4.2020

European Commission 2017a. The regulation explained. Luettavissa: <https://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/conflict-minerals-regulation/regulation-explained/> Luettu: 31.3.2020

European Commission 2017b. The EU's new Conflict Minerals Regulation. A quick guide if you're involved in the trade in tin, tungsten, tantalum or gold. Luettavissa: <https://trade.ec.europa.eu/doclib/html/155423.htm> Luettu: 31.3.2020

European Commission 2017c. Study on the review of the list of Critical Raw Materials. Criticality Assessments. Julkaistu: kesäkuu 2017. Luettavissa: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/08fdab5f-9766-11e7-b92d-01aa75ed71a1/language-en> Luettu: 11.4.2020

European Commission 2018. Conflict Minerals. Help for your business. Luettavissa: <https://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/conflict-minerals-regulation/help-for-your-business/> Luettu: 30.3.2020

European Commission 2019. List of Member State competent authorities designated under Article 10(1) of Regulation (EU) 2017/821 Luettavissa: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2019/april/tradoc_157843.pdf Luettu: 19.4.2020

European Commission 2020a. Sustainable development. Luettavissa: https://ec.europa.eu/trade/policy/policy-making/sustainable-development/#_trade-agreements Luettu: 31.3.2020

European Commission 2020b. Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs. Trade in raw materials. Luettavissa: https://ec.europa.eu/growth/sectors/raw-materials/specific-interest/trade_en Luettu: 5.4.2020

European Commission 2020c. Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs. Critical raw materials. Luettavissa: https://ec.europa.eu/growth/sectors/raw-materials/specific-interest/critical_en Luettu: 10.4.2020

European Parliament 2019. Economy. Globalisation: how the EU's trade policy helps to promote human rights. Julkaistu: 19.6.2019. Luettavissa: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/economy/20190612STO54309/globalisation-how-eu-trade-policy-helps-promote-human-rights> Luettu: 10.4.2020

European Parliament 2020. Procedure file. 2014/0059(COD). Luettavissa: [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2014/0059\(COD\)&l=en](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?reference=2014/0059(COD)&l=en) Luettu: 18.4.2020

Euroopan parlamentti ja neuvosto. Yhteinen tiedonanto Euroopan parlamentille ja neuvostolle. Tavoitteena kokonaisvaltainen EU–Afrikka-strategia. JOIN/2020/4 final. Annettu: 9.3.2020 Luettavissa: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/TXT/?uri=JOIN:2020:4:FIN>

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2017/821, annettu 17 päivänä toukokuuta 2017, unionin tuojiin, jotka tuovat konfliktialueilta ja korkean riskin alueilta peräisin olevia tinaa, tantaalia ja volframia, niiden malmeja sekä kultaa, sovellettavien toimitusketjun due diligence -velvoitteiden vahvistamisesta

Euroopan parlamentti 2017. Konfliktimineraalit: Parlamentti hyväksyi uudet velvoitteet maahantuojille. Julkaistu: 16.3.2017. Luettavissa: www.europarl.europa.eu/news/fi/press-room/20170308IPR65672/konfliktimineraalit-parlamentti-hyvaksyi-uudet-velvoitteet-maahantuojille Luettu: 12.4.2020

Euroopan unioni. Komission suositus (EU) 2018/1149, annettu 10 päivänä elokuuta 2018, ei-sitovista suuntaviivoista konfliktialueiden ja korkean riskin alueiden ja muiden toimitusketjun riskien tunnistamiseksi Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/821 nojalla

Euroopan Yhteisöjen Komissio 2008. Komission tiedonanto Euroopan parlamentille ja Neuvostolle. Raaka-aineita koskeva aloite – työllisyyden ja kasvun kannalta kriittisten tarpeiden täyttäminen. {SEK(2008) 2741} KOM(2008) 699 lopullinen. Annettu: 4.11.2008. Luettavissa: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/fi/TXT/?uri=CELEX:52008DC0699>

Extractives Hub 2020a. Country information and data visualisation tool BETA: Congo, Democratic Republic Of. Luettavissa: www.extractiveshub.org/profile/view/countryCode/CD Luettu: 11.4.2020

Extractives Hub 2020b. Country information and data visualisation tool BETA: Zambia. Luettavissa: www.extractiveshub.org/profile/view/countryCode/ZM Luettu: 11.4.2020

Extractives Hub 2020c. Country information and data visualisation tool BETA: Uganda. Luettavissa: www.extractiveshub.org/profile/view/countryCode/UG Luettu: 11.4.2020

Extractives Hub 2020d. Country information and data visualisation tool BETA: Rwanda. Luettavissa: www.extractiveshub.org/profile/view/countryCode/RW Luettu: 11.4.2020

Extractives Hub 2020e. Country information and data visualisation tool BETA: Tanzania. Luettavissa: www.extractiveshub.org/profile/view/countryCode/TZ Luettu: 11.4.2020

Extractives Hub 2020g. Country information and data visualisation tool BETA: Congo, Republic Of. Luettavissa: www.extractiveshub.org/profile/view/countryCode/CG Luettu: 11.4.2020

Forbes 2017. Farewell Dodd-Frank. Sometimes we don't like what makes us stronger. Julkaistu 17.2.2017. Luettavissa: www.forbes.com/sites/uhenergy/2017/02/17/farewell-dodd-frank-sometimes-we-dont-like-what-makes-us-stronger/amp/ Luettu: 7.5.2020

Free the Slaves 2011. The Congo Report. Slavery in Conflict Minerals. Luettavissa: www.freetheslaves.net/wp-content/uploads/2015/03/The-Congo-Report-English.pdf Luettu: 4.4.2020

GeSI 2020. About GeSI. Luettavissa: <https://gesi.org/about> Luettu: 1.4.2020

Global Witness 2017a. Time to dig deeper. Companies exporting and trading minerals from the African Great Lakes have made some progress on responsible sourcing but must do more. Julkaistu: elokuu 2017. Luettavissa:

www.globalwitness.org/documents/19232/Time_to_Dig_Deeper_vb7AX58.pdf Luettu: 16.4.2020

Global Witness 2017b. Regime Cash Machine. How the Democratic Republic of Congo's booming mining exports are failing to benefit its people. Julkaistu: 21.7.2017 Luettavissa: www.globalwitness.org/documents/19146/Regime_Cash_Machine_Report_Final_Single_pages_BXObnlm.pdf Luettu: 7.4.2020

Haglund D., Blessing or curse? The rise of mineral dependence among low- and middle-income countries. Oxford Policy Management. Julkaistu: joulukuu 2011. Luettavissa: <https://eiti.org/files/documents/2011-12-19-OPM-Blessing-or-curse.pdf> Luettu: 10.4.2020

HDR 2020a. Human Development Index (HDI) Luettavissa: <http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi> Luettu: 4.4.2020

HDR 2020b. The 2019 Global Multidimensional Poverty Index (MPI) Luettavissa: <http://hdr.undp.org/en/2019-MPI> Luettu: 10.4.2020

HP 2019. SEC, Form SD. HP Inc. Commission file number 1-4423. Luettavissa: www8.hp.com/us/en/pdf/sustainability/conflictminerals.pdf Luettu: 3.5.2020

HP 2020. Sustainable Impact. Responsible minerals sourcing. Luettavissa: www8.hp.com/us/en/hp-information/global-citizenship/human-progress/conflictminerals.html Luettu: 11.4.2020

Huisman J., Kleijn R., Tukker A., Van den Brink S., Resources, Conservation and Recycling. Volume 145, June 2019, Pages 389-398. Luettavissa: www.sciencedirect.com/science/article/pii/S092134491930103X#sec0110 Luettu: 19.4.2020

Human Rights Watch 2017. US: Don't Suspend Conflict Minerals Rule. Reversing Dodd-Frank Rule Could Enrich Abusive Armed Groups. Julkaistu: 9.2.2017. Luettavissa: www.hrw.org/news/2017/02/09/us-dont-suspend-conflict-minerals-rule Luettu: 10.4.2020

ICRC 2008. How is the Term "Armed Conflict" Defined in International Humanitarian Law? International Committee of the Red Cross (ICRC) Opinion Paper, March 2008. Julkaistu: maaliskuussa 2008. Luettavissa: www.icrc.org/eng/assets/files/other/opinion-paper-armed-conflict.pdf Luettu: 26.4.2020

ICMM 2020. About us. Luettavissa: www.icmm.com/en-gb/about-us Luettu: 19.4.2020

ILO 2016. Sectoral Studies on Decent Work in Global Supply Chains. Comparative Analysis of Opportunities and Challenges for Social and Economic Upgrading. Julkaistu 27.5.2016. Luettavissa: www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_dialogue/---sector/documents/publication/wcms_485367.pdf Luettu: 30.3.2020

ILO 2019. Child Labour in Mining and Global Supply Chains. Luettavissa: www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---asia/---ro-bangkok/---ilo-manila/documents/publication/wcms_720743.pdf Luettu: 30.3.2020

ILO 2020a. About the ILO. Luettavissa: www.ilo.org/global/about-the-ilo/lang-en/index.htm Luettu: 10.4.2020

ILO 2020b. International Labour Standards on Child labour Luettavissa: www.ilo.org/global/standards/subjects-covered-by-international-labour-standards/child-labour/lang-en/index.htm Luettu: 9.5.2020

IMF 2019. Sub-Saharan Africa Regional Economic Outlook: Navigating Uncertainty. Luettavissa: <https://www.imf.org/en/Publications/REO/SSA/Issues/2019/10/01/sreo1019> Luettu: 12.4.2020

International Tin Association 2010. Leading US companies query conflict minerals” reporting “. Julkaistu: 3.12.2010. Luettavissa: www.internationaltin.org/leading-us-companies-query-conflict-minerals-reporting/ Luettu: 12.4.2020

International Tin Association 2020a. 2020 Report on Global Tin Resources & Reserves. Luettavissa: www.internationaltin.org/wp-content/uploads/2020/02/Global-Resources-Reserves-2020-Update.pdf Luettu: 12.4.2020

International Tin Association 2020b. About. Heritage & Vision. Luettavissa: www.internationaltin.org/heritage-vision/ Luettu: 12.4.2020

ITSCI 2020a. ITSCI Programme Incident & Outcome Review Nov 2018 to Oct 2019. Julkaistu: 3.2.2020. Luettavissa: www.itsci.org/wp-content/uploads/2020/02/ITSCI-incident-review-summary-Nov-2018-to-Oct-2019.pdf Luettu: 10.4.2020

ITSCI 2020b. Providing Support for Due Diligence to Enable Responsible Trade. Luettavissa: www.itsci.org/about-itsci/ Luettu: 10.4.2020

IRP 2020a. UN Environment Program. Mineral Resource Governance in the 21st Century. Gearing Extractive Industries Towards Sustainable Development. Luettavissa: www.resourcepanel.org/file/1484/download?token=902uRy2h Luettu: 31.3.2020

IRP 2020b. Key Insights for Policymakers and Business Leaders. Luettavissa: www.resourcepanel.org/file/1264/download?token=NIGmTPRP Luettu: 31.3.2020

IRP 2020c. UNEP, IRP. Mineral Resource Governance in the 21st Century. Gearing extractive industries towards sustainable development. Luettavissa: www.resourcepanel.org/reports/mineral-resource-governance-21st-century (Suora latauslinkki materiaaliin: www.resourcepanel.org/file/1484/download?token=902uRy2h) Luettu: 16.4.2020

ISO 2020a. ISO 26000. Social responsibility. Luettavissa: www.iso.org/iso-26000-social-responsibility.html Luettu: 3.5.2020

ISO 2020b. ISO 14001:2015. Environmental management systems — Requirements with guidance for use. Luettavissa: www.iso.org/standard/60857.html Luettu: 9.5.2020

ISO 2020c. ISO 14044:2006. Environmental management — Life cycle assessment — Requirements and guidelines. Luettavissa: www.iso.org/standard/38498.html Luettu: 3.5.2020

ISO 2020d. About us. Luettavissa: www.iso.org/about-us.html Luettu: 3.5.2020

Kinsbergen S., Koch D-J. Resources Policy. Exaggerating unintended effects? Competing narratives on the impact of conflict minerals regulation. Volume 57, August 2018, Pages 255-263. Luettavissa: www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0301420717302222 Luettu: 19.4.2020

Kimberley Process 2020. What is the Kimberley Process? Luettavissa: www.kimberleyprocess.com/en/what-kp Luettu: 4.4.2020

Konica Minolta 2019a. Responsible Supply Chain. Addressing the Issue of Conflict Minerals. Luettavissa: www.konicaminolta.com/about/csr/csr/suppliers/conflict_minerals.html Luettu: 3.5.2020

Konica Minolta 2019b. List of smelters / refiners. Luettavissa:
www.konicaminolta.com/about/csr/csr/suppliers/pdf/smelters.pdf Luettu: 3.5.2020

Konica Minolta 2019c. List of country of production. Luettavissa:
www.konicaminolta.com/about/csr/csr/suppliers/pdf/countries.pdf Luettu: 3.5.2020

Konica Minolta 2020a. Over a Century of Innovation. Luettavissa:
<https://kmbs.konicaminolta.us/kmbs/about/history> Luettu: 10.5.2020

Konica Minolta 2020b. Yritystiedot. Luettavissa: www.konicaminolta.fi/fi-fi/yritystiedot Luettu: 10.5.2020

Lindroos, N. Työ- ja elinkeinoministeriö. Yhteiskuntavastuu ja sääntely – Katsaus yritysten yhteiskuntavastuuseen liittyviin sääntelykehityskulkuihin eri puolilla maailmaa II. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. 29/2016. Julkaistu: 9.9.2016. Luettavissa:
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75410> Luettu: 14.4.2020

Mapchart 2020. Kuvan 2, Afrikan konfliktialueet Dodd Frankin mukaan, pohja. Muokattava versio nähtävissä: <https://mapchart.net/africa.html> Karttaa muokattu: 10.4.2020

Maplecroft 2017a. Myanmar's tainted tin is entering company supply chains. Julkaistu: 10.10.2017. Luettavissa: www.maplecroft.com/insights/analysis/myanmars-tainted-tin-is-entering-company-supply-chains/ Luettu: 19.4.2020

Maplecroft 2017b. The rise of mandatory supply chain reporting. Human Rights Outlook 2017. Julkaistu: 15.3.2017. Luettavissa: www.maplecroft.com/insights/analysis/human-rights-outlook-2017-the-rise-of-mandatory-supply-chain-reporting/ Luettu: 19.4.2020

Ministère des Affaires Etrangères 2012. The French legislation on extra-financial reporting: build on consensus. Julkaistu: joulukuussa 2012. Luettavissa:
www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/Mandatory_reporting_built_on_consensus_in_France.pdf Luettu: 5.5.2020

Meriläinen S., Tienari J. Johtaminen ja organisointi globaalissa taloudessa. WSOYpro 2009. Helsinki. 1-3. painos 2010.

NRGI 2019. Resource Governance Index: Sub-Saharan Africa Highlights. Luettavissa:
<https://resourcegovernance.org/sites/default/files/documents/resource-governance-index-sub-saharan-africa-highlights.pdf> Luettu: 12.4.2020

NRGI 2020. What We Do. Luettavissa: <https://resourcegovernance.org/about-us/what-we-do> Luettu: 12.4.2020

OECD 2001. Policy Brief. The OECD Guidelines for Multinational Enterprises. Luettavissa: www.oecd.org/investment/mne/1903291.pdf Luettu: 10.5.2020

OECD 2011. OECD Guidelines for Multinational Enterprises. Julkaistu: 2011. Luettavissa: www.oecd.org/daf/inv/mne/48004323.pdf Luettu: 3.5.2020

OECD 2016. OECD Due Diligence Guidance for Responsible Supply Chains of Minerals from Conflict-Affected and High-Risk Areas. Third edition. Luettavissa: www.oecd-ilibrary.org/oecd-due-diligence-guidance-for-responsible-supply-chains-of-minerals-from-conflict-affected-and-high-risk-areas_5jm3q2mr89d1.pdf?itemId=%2Fcontent%2Fpublication%2F9789264252479-en&mimeType=pdf Luettu: 30.3.2020

OECD 2017. Child labour risks in the minerals supply chain. Luettavissa: <http://mneguidelines.oecd.org/Practical-actions-for-worst-forms-of-child-labour-mining-sector.pdf> Luettu: 18.4.2020

OECD 2018. Alignment assessment of industry programmes with the OECD minerals guidance. Luettavissa: <http://mneguidelines.oecd.org/Alignment-assessment-of-industry-programmes-with-the-OECD-minerals-guidance.pdf> Luettu: 18.4.2020

OECD 2019. Discover the OECD. Julkaistu: toukokuussa 2019. Luettavissa: www.oecd.org/general/Key-information-about-the-OECD.pdf Luettu: 10.5.2020

OECD 2020. A Global Standard. Towards responsible mineral supply chains. Due diligence flyer. Luettavissa: http://mneguidelines.oecd.org/Brochure_OECD-Responsible-Mineral-Supply-Chains.pdf Luettu: 31.3.2020

Papp J. F., U.S. Geological Survey. Conflict Minerals from the Democratic Republic of the Congo—Global Tantalum Processing Plants, a Critical Part of the Tantalum Supply Chain. Julkaistu: 29.12.2014. Luettavissa: <https://pubs.usgs.gov/fs/2014/3122/pdf/fs20143122.pdf> Luettu: 12.4.2020

Phillips N., LeBaron G., Wallin S., International Labour Office. Mapping and measuring the effectiveness of labour-related disclosure requirements for global supply chains. Julkaistu:

kesäkuu 2018. Luettavissa: www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---inst/documents/publication/wcms_632120.pdf Luettu: 30.3.2020

RBA 2020. About the RBA. Luettavissa: www.responsiblebusiness.org/about/rba/ Luettu: 10.5.2020

Responsible Minerals Initiative 2020. Minerals Supply Chain Framework. Luettavissa: www.responsiblemineralsinitiative.org/media/docs/SupplyChainInfographic.pdf Luettu: 18.5.2020

Reuters 2012. US SEC to have phase-in on conflict minerals rule. Julkaistu: 6.3.2012. Luettavissa: <https://uk.reuters.com/article/minerals-conflict-schapiro/us-sec-to-have-phase-in-on-conflict-minerals-rule-idUKL2E8E65U720120306> Luettu: 10.4.2020

Reuters 2014a. Conflict minerals law starts working despite poor industry response. Julkaistu: 1.7.2014. Luettavissa: <https://uk.reuters.com/article/minerals-conflict/conflict-minerals-law-starts-working-despite-poor-industry-response-idUKL6N0P557W20140701> Luettu: 10.4.2020

Reuters 2014b. Intel lead on conflict minerals helps, challenges other firms. Julkaistu: 13.3.2014. Luettavissa: <https://uk.reuters.com/article/us-minerals-conflict-intel/intel-lead-on-conflict-minerals-helps-challenges-other-firms-idUKBREA2C0VO20140313> Luettu: 10.4.2020

Reuters 2015a. "Blood-free" minerals scheme must be binding, EU lawmakers say. Julkaistu: 14.4.2015. Luettavissa: <https://uk.reuters.com/article/eu-minerals-conflict/blood-free-minerals-scheme-must-be-binding-eu-lawmakers-say-idUKL5N0XB27520150414> Luettu: 10.4.2020

Reuters 2015b. U.S. companies failed to report Africa conflict minerals -report. Julkaistu: 22.4.2015. Luettavissa: <https://uk.reuters.com/article/sec-conflict-minerals/u-s-companies-failed-to-report-africa-conflict-minerals-report-idUKL1N0XI15L20150422> Luettu: 10.4.2020

Reuters 2016. EU agrees law to curb flow of conflict minerals. Julkaistu: 22.11.2016. Luettavissa: <https://uk.reuters.com/article/uk-eu-trade-conflict/eu-agrees-law-to-curb-flow-of-conflict-minerals-idUKKBN13H287> Luettu: 10.4.2020

Reuters 2017. African states wary of potential repeal of "conflict minerals" rule. Julkaistu: 15.2.2017. Luettavissa: <https://uk.reuters.com/article/usa-congo-conflictminerals/african->

states-wary-of-potential-repeal-of-conflict-minerals-rule-idUKL8N1G02Q5 Luettu:
10.4.2020

Reuters 2018. US appeals court says parts of conflict minerals rule are unconstitutional. Julkaistu: 18.8.2015. Luettavissa: <https://uk.reuters.com/article/sec-court-conflictminerals/us-appeals-court-says-parts-of-conflict-minerals-rule-are-unconstitutional-idUKL1N10T12220150818> Luettu: 10.4.2020

Reuters 2019. Congo mine deploys digital weapons in fight against conflict minerals. Julkaistu: 1.10.2019. Luettavissa: <https://uk.reuters.com/article/uk-congo-mining-insight/congo-mine-deploys-digital-weapons-in-fight-against-conflict-minerals-idUKKBN1WG2WN> Luettu: 10.4.2020

Reuters 2020. Sub-Saharan Africa to fall into recession in 2020, says World Bank. Luettavissa: www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-africa-worldbank/world-bank-says-sub-saharan-africa-will-enter-recession-in-2020-idUSKCN21R0FU Luettu: 10.4.2020

Ricoh 2020a. CSR throughout Our Supply Chain. Luettavissa: www.ricoh.com/sustainability/society/fair Luettu: 3.5.2020

Ricoh 2020b. Tietoja meistä. Luettavissa: www.ricoh.fi/tietoja-meista/index.html Luettu: 10.5.2020

Ricoh 2020c. Liiketoimintamme. Luettavissa: www.ricoh.fi/tietoja-meista/yhtiomme/liiketoimintamme/index.html Luettu: 10.5.2020

RMI 2017. Five Practical Steps for Conflict Minerals Due Diligence and SEC Disclosure. Julkaistu: huhtikuussa 2017. Luettavissa: www.responsiblemineralsinitiative.org/media/docs/CFSI_2017WhitePaper.pdf Luettu: 3.5.2020

RMI 2020a. About the Responsible Minerals Initiative. Luettavissa: www.responsiblemineralsinitiative.org/about/rmi-initiative/ Luettu: 10.4.2020

RMI 2020b. Stakeholders. Luettavissa: www.responsiblemineralsinitiative.org/minerals-due-diligence/stakeholders/ Luettu: 19.4.2020

SEC 2017a. Fact Sheet. Disclosing the Use of Conflict Minerals. Luettavissa: www.sec.gov/opa/Article/2012-2012-163htm---related-materials.html Luettu: 12.4.2020

SEC 2017b. Public Statement. Updated Statement on the Effect of the Court of Appeals Decision on the Conflict Minerals Rule. Julkaistu: 7.4.2017. Luettavissa: www.sec.gov/news/public-statement/corpfm-updated-statement-court-decision-conflict-minerals-rule Luettu: 19.4.2020

SEC 2019a. Canon Form SD. Julkaistu: 30.5.2019. Luettavissa: www.sec.gov/Archives/edgar/data/16988/000119312519160164/d714824dsd.htm Luettu: 11.4.2020

SEC 2019b. Canon Inc. Conflict Minerals Report. Julkaistu: 30.5.2019. Luettavissa: www.sec.gov/Archives/edgar/data/16988/000119312519160164/d714824dex101.htm Luettu: 3.5.2020

SEC 2020a. About the SEC. Luettavissa: www.sec.gov/about.shtml Luettu: 10.4.2020

SEC 2020b. Specialized Disclosure Report. Luettavissa: www.sec.gov/files/formsd.pdf Luettu: 3.5.2020

The New York Times 2015. Companies Struggle to Comply With Rules on Conflict Minerals. Julkaistu: 7.9.2015. Luettavissa: www.nytimes.com/2015/09/08/business/dealbook/companies-struggle-to-comply-with-conflict-minerals-rule.html Luettu: 26.4.2020

The White House 2015. Office of the Press Secretary. G-7 Leaders' Declaration. Julkaistu: 8.6.2015. Luettavissa: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/06/08/g-7-leaders-declaration> Luettu: 10.4.2020

The World Bank 2013. Artisanal and Small-Scale Mining. Julkaistu: 21.11.2013. Luettavissa: www.worldbank.org/en/topic/extractiveindustries/brief/artisanal-and-small-scale-mining Luettu: 12.4.2020

The World Bank 2020a. The World Bank in Angola. Overview. Luettavissa: www.worldbank.org/en/country/angola/overview Luettu: 11.4.2020

The World Bank 2020b. Angola. Data. Luettavissa: <https://data.worldbank.org/country/angola> Luettu: 10.4.2020

The World Bank 2020c. The World Bank in Burundi. Overview. Luettavissa:
www.worldbank.org/en/country/burundi/overview Luettu: 10.4.2020

The World Bank 2020d. Burundi. Data. Luettavissa:
<https://data.worldbank.org/country/burundi> Luettu: 11.4.2020

The World Bank 2020e. The World Bank in Central African Republic. Overview. Luettavissa:
www.worldbank.org/en/country/centralafricanrepublic/overview Luettu: 11.4.2020

The World Bank 2020f. Central African Republic. Data. Luettavissa:
<https://data.worldbank.org/country/central-african-republic> Luettu: 11.4.2020

The World Bank 2020g. The World Bank in DRC. Overview. Luettavissa:
www.worldbank.org/en/country/drc/overview Luettu: 11.4.2020

The World Bank 2020h. Congo, Dem. Rep. Data. Luettavissa:
<https://data.worldbank.org/country/congo-dem-rep> Luettu: 11.4.2020

The World Bank 2020i. Congo, Rep. Data. Luettavissa:
<https://data.worldbank.org/country/congo-rep> Luettu: 11.4.2020

The World Bank 2020j. Rwanda. Data. Luettavissa:
<https://data.worldbank.org/country/rwanda> Luettu: 10.4.2020

The World Bank 2020k. The World Bank In South Sudan. Overview. Luettavissa:
www.worldbank.org/en/country/southsudan/overview Luettu: 10.4.2020

The World Bank 2020l. South Sudan. Data. Luettavissa:
<https://data.worldbank.org/country/south-sudan> Luettu: 10.4.2020

The World Bank 2020m. Tanzania. Data. Luettavissa:
<https://data.worldbank.org/country/tanzania> Luettu: 11.4.2020

The World Bank 2020n. Uganda. Data. Luettavissa:
<https://data.worldbank.org/country/uganda> Luettu: 10.4.2020

The World Bank 2020o. The World Bank in Zambia. Overview. Luettavissa:
www.worldbank.org/en/country/zambia/overview Luettu: 11.4.2020

The World Bank 2020p. Zambia. Data. Luettavissa:
<https://data.worldbank.org/country/zambia> Luettu: 11.4.2020

Tukes 2020. Teollisuus. Konfliktimineraalit. Luettavissa:
<https://tukes.fi/teollisuus/konfliktimineraalit> Luettu: 10.4.2020

Tulli 2020a. SITC-tavaraluokitus (Rev.4, alkaen 2007) Luettavissa:
<https://tulli.fi/tilastot/sitc-tavaraluokitus#> Luettu: 4.4.2020

Tulli 2020b. SITC tavaraluokitus Rev. 4; taso 2. Excel-tilaus. Luettavissa:
<https://tulli.fi/documents/2912305/3325621/SITC,%20rev.4%20taso%202/8244532a-0541-4e4a-b3f1-2252b0d9d585?version=1.2> Luettu: 4.4.2020

Työ- ja elinkeinoministeriö 2019. OECD:n asianmukaisen huolellisuuden ohjeet vastuulliseen liiketoimintaan. TEM oppaat ja muut julkaisut 5/2019. Julkaistu: 8.3.2019. Luettavissa:
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161430/TEM_oppaat_5_2019_OECDn_asianmukaisen_huolellisuuden_ohjeet_04032019.pdf?sequence=1&isAllowed=y
Luettu: 16.4.2020

Uljas 2020. Tullin tilastotietokanta: ulkomaankauppatilasto, CN. CN-tilaus luotavissa tuontiryhmittäin Muokattavissa: <https://uljas.tulli.fi/v3rti/db/0/cubes/19> Muokattu: 19.4.2020

Ulkoasiainministeriö 2014. Muistio. U 23/2014 vp. Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle yhteisestä tiedonannosta ja ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi (konfliktimineraalien vastuullinen hankinta). Julkaistu: 12.6.2014. Luettavissa:
www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kirjelma/Documents/u_23+2014.pdf Luettu: 12.4.2020

UN 2011. Guiding Principles on Business and Human rights. Implementing the United Nations "Protect, Respect and Remedy" Framework. Luettavissa:
www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf Luettu: 11.4.2020

UN 2020. The Sustainable Development Agenda. Luettavissa:
www.un.org/sustainabledevelopment/development-agenda/ Luettu: 30.3.2020

UN Environment Program 2020. How minerals and metals companies can help achieve 2030 Agenda for Sustainable Development. Julkaistu 19.2.2020. Luettavissa:

www.unep.org/news-and-stories/story/how-minerals-and-metals-companies-can-help-achieve-2030-agenda-sustainable Luettu: 30.3.2020

UNEP 2009. From Conflict to Peacebuilding. The Role of Natural Resources and the Environment. Julkaistu: helmikuussa 2009. Luettavissa: http://postconflict.unep.ch/publications/pcdmb_policy_01.pdf Luettu: 11.4.2020

United Nations Development Programme 2020a. Zambia. Luettavissa: <http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/ZMB> Luettu: 10.4.2020

United Nations Development Programme 2020b. Angola. Luettavissa: <http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/AGO> Luettu: 10.4.2020

United Nations Development Programme 2020c. Tanzania. Luettavissa: <http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/TZA> Luettu: 10.4.2020

United Nations Development Programme 2020d. Rwanda. Luettavissa: <http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/RWA> Luettu: 10.4.2020

United Nations Development Programme 2020e. Uganda. Luettavissa: <http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/UGA> Luettu: 10.4.2020

United Nations Development Programme 2020f. Congo (Democratic Republic of the). Luettavissa: <http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/COD> Luettu: 10.4.2020

United Nations Development Programme 2020g. Burundi. Luettavissa: <http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/BDI> Luettu: 10.4.2020

United Nations Development Programme 2020h. South Sudan. Luettavissa: <http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/SSD> Luettu: 10.4.2020

United Nations Development Programme 2020i. Central African Republic. Luettavissa: <http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/CAF> Luettu: 10.4.2020

United Nations Development Programme 2020j. Congo. Luettavissa: <http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/COG> Luettu: 11.4.2020

United Nations Development Programme 2020k. Finland. Luettavissa: <http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/FIN> Luettu: 11.4.2020

USGS 2019. 2016 Minerals Yearbook. South Sudan [advance release]. Julkaistu: lokakuussa 2019. Luettavissa: <https://prd-wret.s3-us-west-2.amazonaws.com/assets/palladium/production/atoms/files/myb3-2016-od.pdf> Luettu: 19.4.2020

USGS 2020a. United States Geological Survey. Mineral Commodity Summaries 2020. Julkaistu: 31.1.2020. Luettavissa: <https://pubs.usgs.gov/periodicals/mcs2020/mcs2020.pdf> Luettu: 12.4.2020

USGS 2020b. 2016 Minerals Yearbook. Burundi [advance release] Julkaistu: tammikuu 2020. Luettavissa: <https://prd-wret.s3-us-west-2.amazonaws.com/assets/palladium/production/atoms/files/myb3-2016-by.pdf> Luettu: 19.4.2020

Yle 2018. Ahdistaako ajatus siitä, että puhelimesi on verimineraaleja? Turhaan, koska maailma ei muutu ostamalla vaan äänestämällä, sanoo tutkija. Julkaistu: 27.5.2018. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-10199385> Luettu: 10.4.2020

Yle 2020a. Analyysi: EU:n Afrikka-strategia tulee kreivin aikaan – Mitä maanosa nyt odottaa unionilta? Julkaistu: 9.3.2020. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-11241995> Luettu: 10.4.2020

Yle 2020b. EU:n Afrikka-strategia vihdoinkin julki: Afrikka on mahdollisuuksien maa. Julkaistu: 9.3.2020. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-11247306> Luettu: 10.4.2020

Xerox 2019. Form SD. Xerox Corporation. Luettavissa: www.xerox.com/downloads/dl/usa/en/f/Form_SD.pdf Luettu: 3.5.2020

Xerox 2020. Xerox History Timeline. Luettavissa: www.xerox.ca/about-xerox/history-timeline/enus.html Luettu: 10.5.2020

Liitteet

Liite 1. Käsite- sekä lyhenneluettelo

Lyhenne, käsite	Englanninkielinen vastine	Selitys
ASM	<i>Artisanal and small-scale miners</i>	Käsiteellinen ja pienimuotoinen kaivostoiminta
AU	<i>African Union</i>	Afrikan unioniin kuuluu 55 jäsenvaltiota. Se aloitti toimintansa vuonna 2002 sitä edeltäneen OAU:n (<i>Organisation of African Unity, 1963-1999</i>) jalkijissa. Unionin tehtäviin kuuluu yhdistää mantereen valtioiden yhteistyötä, parantaa kansainvälistä yhteistyötä, edistää humanitaarisia arvoja, ihmisoikeuksia sekä taloutta. (AU 2020.)
CAS-numero	<i>Chemical Abstract Service Registry number</i>	Yhdysvaltalainen kemikaalien luettelointilistan tunnus (ECHA 2020a).
CCCMC	<i>China Chamber of Commerce of Metals Minerals & Chemicals Importers & Exporters</i>	Vuonna 1998 perustettu, Kiinan kaupaministeriön alainen toimielin. Sen toimiympäristöön kuuluvat mineraalien lisäksi kemikaalit, muut metallit ja raaka-aineet, kuten kumi, hiili ja öljy. Sen jäsenyyden alaisuudessa olevat alan yritykset tuottavat koko maailman tuonti- sekä vientiluvuista yhteensä 30%. (CCCMC 2020.)
CFSP	<i>Conflict-Free Smelter program</i>	RMI:n ylläpitämä konfliktimineraalien auditointiprosessi jalostamoille sekä sulattamoille (RMI 2017, 4).
EC-numero	<i>European Community number</i>	ECHA:n antama listausnumero kemikaaleille (ECHA 2020a).
ECHA	<i>European Chemicals Agency</i>	Euroopan Unionin alainen, Suomessa vuonna 2007 perustettu, kemikaalilainsäädäntöä valvova toimielin. Sen tehtävänä on kemikaalialan valvonnan lisäksi EU:n sisämarkkinoiden sekä kehityksen edistäminen. (ECHA

		2020e, 1-2.)
EICC	<i>Electronics Industry Citizenship Coalition</i>	Nykyisin osa RBA:ta (<i>Responsible Business Alliance</i>). Muutos tapahtunut vuonna 2017. (RBA 2020.)
EIT	<i>European Institute of Innovation & Technology</i>	EIT on vuonna 2008 perustettu, EU:n toimielin, jonka tarkoituksena on edistää unionin alueen innovatiivista toimintaa. Toimielin tuo yhteen niin yrityksiä kuin koulutussektoreita ja sillä on tällä hetkellä yli 1 500 kumppania. (EIT 2020a)
EITI	<i>Extractive Industries Transparency Initiative</i>	EITI on kansainvälinen standardien tuottaja öljyn, kaasun sekä mineraalien hallintaan. Standardit ovat käytössä tällä hetkellä 53 maassa. (EITI 2020a.)
Enough Project	-	Vuonna 2007 perustettu, voittoa tavoittelematon yhteisö, jonka tarkoituksena on ratkaista Keski- sekä Itä-Afrikan konflikteja ja ihmisoikeusrikkomuksia. Järjestön nykyinen fokus on etenkin maanosan valtioiden korruption kitkemisessä sekä taloudellisen vakauden kehittämisessä rikollisen toiminnan osoittamisen myötä. (Enough Project 2020b.)
GeSI	<i>Global e-Sustainability Initiative</i>	GeSI on ICT-alan vastuullisuutta kehittävä järjestö (GeSI 2020).
HDI	<i>Human Development Index</i>	Inhimillisen kehityksen indeksi (HDI) on YK:n mittausjärjestelmä, jossa arviointikohteet koskevat eri maiden väestön elämänlaadun kriteerejä, esimerkiksi koulutustasoa, köyhyyttä ja elinikää (HDR 2020a).
IAC	<i>International Armed Conflict</i>	Kansainvälinen, aseellinen konflikti, jossa taistelevina osapuolina on vähintään kaksi valtiota (ICRD 2008, 1).
ILO	<i>International Labour Organi-</i>	Kansainvälinen työjärjestö perustettiin

	<i>zation</i>	vuonna 1919 tukemaan työntekoon liittyviä oikeuksia ja turvarakenteita. Järjestöön työskentelee ajaakseen niin työntekijöiden, työnantajien kuin valtioiden etuja. (ILO 2020a.)
ISO	<i>International Organization for Standardization</i>	ISO on kansainvälinen kansalaisjärjestö, joka tuottaa erilaisia ohjeistuksia sekä standardeja yrityksille. Järjestön ohjeistuksia seurataan tällä hetkellä 164 eri jäsenmaassa ja sen toiminta on lähtöisin vuodelta 1946. (ISO 2020d.)
JEITA	<i>Japan Electronics and Information Technology Industries Association</i>	Japanilainen järjestö, johon kuuluu suurimmalta osin IT- sekä teknologia-alan yrityksiä. Järjestöllä on konfliktimineraalien hallintaan liittyvä toimialaryhmä: <i>Responsible Minerals Trade Working Group</i> . (Konica Minolta 2019.)
IPIS	<i>International Peace Information Service</i>	Itsenäinen tutkimusjärjestö Belgiassa, joka tuottaa analyysyjä, etenkin konfliktialueiden karttoja, humanitaarisen oikeuden parantamiseksi konfliktialueilla (IPIS 2020).
ITRI	<i>International Tin Research Institute (The International Tin Association)</i>	<i>The International Tin Association</i> on kansainvälinen tinan toimialan järjestö, joka tunnetaan myös aikaisemmasta lyhenteestään ITRI Ltd. Järjestö on ollut toiminnassa vuodesta 1932 alkaen ja edustaa tällä hetkellä lähes kahta kolmasosaa alan toimijoista. (ITRI 2020b.)
iTSCi	<i>ITRI Tin Supply Chain Initiative</i>	iTSCi on ITRI:n projekti, joka kehittää OECD:n ohjeistusten pohjalta konfliktimineraalien hallinnointia. Toiminta on tällä hetkellä keskittynyt Kongon demokraattisessa tasavaltaan, Ruandaan sekä Ugandaan. (iTSCi 2020b.)

KP	<i>The Kimberley Process</i>	Kimberley prosessi on konfliktitimanttien (<i>veritimanttien</i>) tuotannon ja myynnin kitkemiseen tähtäävä, kansainvälinen sopimus, johon myös EU kuuluu (Kimberley Process 2020).
LIC	<i>Low-income countries</i>	Alemman tulotason maat (Aubynn T. 2017, 1).
LSM	<i>Large scale miners</i>	Suuret kaivostoimintayritykset (OECD 2016, 35).
MSG	<i>Multi-stakeholder group</i>	EITI:n (moniosaiset) sidosryhmät tuovat yhteen valtiot, yritykset sekä kansalaisjärjestöt yhteisen dialogin alle toiminnan kehittämisen etenemiseksi (EITI 2020i).
MPI	<i>Global Multidimensional Poverty Index</i>	Moniulotteinen köyhyys on yksi inhimillisen kehityksen mittareista. Luku lasketaan kymmenen eri indikaattorin avulla, muun muassa perheiden sähkönsaannin, juomaveden laadun, lapsikuolleisuuden, koulutuksen ja talon rakennuslaadun mukaan. (HDR 2020b.)
NIAC	<i>Non-International Armed Conflict</i>	Ei-kansainvälinen aseellinen konflikti, jossa kahtena taistelevina osapuolina on valtio ja vähintään yksi aseellinen ryhmittymä tai vähintään kaksi aseellista ryhmää keskenään (ICRD 2008, 3).
NRGI	<i>Natural Resource Governance Institute</i>	NRGI on kansainvälinen, voittoa tavoittelematon yhteisö, jonka päätehtävänä on tukea valikoituja maita öljyn, mineraalien sekä kaasun varojen hallinnoinnissa (NRGI 2020).
OECD	<i>Organisation for Economic Co-operation and Development</i>	Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö eli OECD kattaa nykyisin 36 jäsenmaata. Järjestö on perustettu vuonna 1961 tukemaan kansainvälistä yhteistyötä, talouskasvua sekä muita

		kehityskohteita, kuten kansainvälistä standardisointia sekä sosiaalisia kysymyksiä. (OECD 2019, 1,4,9.)
OEM	<i>Original equipment manufacturers</i>	Tuotteiden alkuperäinen laitevalmistaja, joka on osa mineraalien tuotantoketjua downstream puolella (OECD 2016, 33).
RBA	<i>Responsible Business Alliance</i>	RBA on vuonna 2004 perustettu, vastuullista liiketoimintaa kehittävä järjestö, jonka toimialaa ovat etenkin elektroniikkaan, autoihin, leluihin sekä jälleenmyyntiin keskittyneet yritykset. (RBA 2020.)
RBI	<i>Resource-based industrialization</i>	Toimet, joiden avulla pyritään monipuolistamaan raaka-ainerikkaiden maiden tuotantorakennetta (Davis, G.A. 2009, 23).
Resurssien ki- rous	<i>The Resource Curse</i>	Termi, joka kuvastaa mineraaleja vieviä maita, joissa on nähtävissä normaalia suurempi BKT, mutta kokonaistalouden normaalia hitaampi kasvuvauhti (Aubynn T. 2017, 2-3; Davis, G.A. 2009, 13).
RMI	<i>Responsible Minerals Initiative</i>	Vuonna 2008 perustettu järjestö tarjoaa mineraalialan toimijoille tukea tuotantoketjujen due diligence prosesseihin muun muassa auditointien ja raporttien työstämistä varten. Järjestöön kuuluu tällä hetkellä 380 yritystä. (RMI 2020.)
SEC	<i>U.S. Securities and Exchange Commission</i>	Yhdysvaltain arvopaperi- ja pörssikomitean tärkeimpiin tehtäviin kuuluu sijoittajien suojaaminen, markkinoiden reiluuden, järjestyksen sekä tehokkuuden ylläpitäminen. (SEC 2020a).
SITC- tavaraluokitus	<i>Standard International Trade Classification</i>	YK:n julkaisema kansainvälisen kaupan luokitus (Tulli 2020a).
Tukes	<i>Turvallisuus- ja kemikaalivi-</i>	Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tu-

	<i>rasto</i>	kes tulee valvomaan Suomessa konfliktimineraalien maahantuontia vuodesta 2021 alkaen (Tukes 2020).
--	--------------	--

Liite 2. EU:n konfliktimineraalien kynnysarvot, CN-nimikkeet sekä Suomen Tullin vuosien 01/2019 sekä 01/2020 tuontiarvot

Tullin nimike	Vuosi	Tilastoarvo (euro)	Paljous (kg)	EU:n nimike	CN	EU:n kynnysarvo (kg)
26090000 (2002--.) Tinamalmit ja -rikasteet	2020/01 2019/01	- -	- -	Tinamalmit ja -rikasteet	2609 00 00	5 000 kg
26110000 (2002--.) Volframimalmit ja -rikasteet	2020/01 2019/01	- -	- -	Volframimalmit ja -rikasteet	2611 00 00	250 000 kg
26159000 (2010--.) Niobium-, tantaali- ja vanadiinimalmit ja -rikasteet	2020/01 2019/01	- -	- -	Tantaali- tai niobiummalmit ja -rikasteet	ex 2615 90 00	sovelletaan 1 artiklan 4 kohtaa ja 18 artiklaa **)
				Kultamalmit ja -rikasteet	ex 2616 90 00	sovelletaan 1 artiklan 4 kohtaa ja 18 artiklaa
28259040 (2002--.) Volframioksidit ja -hydroksidit	2020/01 2019/01	141 € 1 966 €	1 kg 7 kg	Volframioksidit ja -hydroksidit	2825 90 40	100 000 kg
				Tinaoksidit ja -hydroksidit	2825 90 85	sovelletaan 1 artiklan 4 kohtaa ja 18 artiklaa
28273910 (2002--.) Tinakloridi	2020/01 2019/01	794 € 279 €	10 kg 3 kg	Tinakloridit	2827 39 10	10 000 kg
28418000 (2002--.) Volframaatit	2020/01 2019/01	27 973 € 1 388 €	407 kg 3 kg	Volframaatit	2841 80 00	100 000 kg
				Tantalaatit	ex 2841 90 85	sovelletaan 1 artiklan 4 kohtaa ja 18 artiklaa
28499030 (2002--.) Volframikarbidit - -	2020/01 2019/01	- 1 830 €	- 25 kg	Volframin karbidit	2849 90 30	10 000 kg
				Tantaalin karbidit	ex 2849 90 50	sovelletaan 1 artiklan 4 kohtaa ja 18 artiklaa
7108 (2002--.) Kulta, m.l. platinoitu kulta - -	2020/01 2019/01	1 777 404 € 2 308 593 €	50 kg 76 kg	Kulta *)	ex 7108	100 kg
72028000 (2002--.) Ferrovolfraami ja ferropiivolfraami	2020/01 2019/01	- 280 €	- 2 kg	Ferrovolfraami ja ferropiivolfraami	7202 80 00	25 000 kg
				Tina, muokkaamaton	8001	100 000 kg
80030000 (2002--.) Tinatangot, -profiilit ja -lanka - -	2020/01 2019/01	38 545 € 104 668 €	1 748 kg 4 897 kg	Tinatangot, -profiilit ja -lanka	8003 00 00	1 400 kg
800700 (2002--.) Tinatavarat, muualle kuulumattomat	2020/01 2019/01	24 335 € 51 998 €	740 kg 9 214 kg	Muut tinatavarat	8007 00	2 100 kg
81011000 (2002--.) Volframijauhe	2020/01 2019/01	97 349 € 3 424 €	2 007 kg 30 kg	Volframijauheet	8101 10 00	2 500 kg
81019400 (2002--.) Muokkaamaton volfraami - -	2020/01 2019/01	3 244 € 2 705 €	40 kg 21 kg	Muokkaamaton volfraami, myös ainoastaan sintratut tangot	8101 94 00	500 kg
810195 (2002--2006) Tangot- -	2020/01 2019/01	- -	- -			
81019600 (2002--.) Volframilanka	2020/01 2019/01	21 530 € 52 118 €	92 kg 162 kg	Volframilanka	8101 96 00	250 kg
810199 (2002--.) Volframitavarat, muualle kuulumattomat	2020/01 2019/01	26 917 € 131 139 €	540 kg 4 841 kg	Volfraami, tangot (muut kuin ainoastaan sintratut),	8101 99	350 kg

				profiilit, levyt, nauhat ja folio, muut		
81032000 (2002--.) Muokkaama- ton tantaali - -	2020/01 2019/01	- -	- -	Muokkaamaton tantaali, myös aino- astan sintratut tangot, jauheet	8103 20 00	2 500 kg
810390 (2002--.) Tantaalitavarat, muualle kuulumattomat	2020/01 2019/01	17 656 € 62 056 €	6 kg 95 kg	Tantaali, tangot (muut kuin ainoas- taan sintratut), profiilit, lanka, levyt, nauhat ja folio, muut	8103 90	150 kg

*) "Muokkaamattomana, puolivalmisteena tai jauheena, jossa kultapitoisuus on vähintään 99,5 prosenttia jalostusvaiheen jälkeen."

**) "Komissio antaa viimeistään 1 päivänä huhtikuuta 2020, mikäli mahdollista, mutta viimeistään 1 päivänä heinäkuuta 2020 18 ja 19 artiklan mukaisesti delegoidun säädöksen, jolla muutetaan liitettä I siten, että vahvistetaan tantaali- tai niobiummalmien ja -rikasteiden, kultamalmien ja -rikasteiden, tinaoksidien ja -hydroksidien, tantalaaattien ja tantaalikarbidien kynnysarvot." (EU 2017/821)

Lähteet: EU 2017/821, Uljas 2020

**Liite 3. Konfliktimaiden vertailutaulukko (HDI-indeksi, riskiarviot, hallinnollinen va-
kaus, yms.)**

<i>Valtio</i>	HDI - sijoi- tus (2019)	HDI, (2019)	Asukasluku (miljoonaa, 2018)	BKT (miljardia \$, 2018)	BKT:n kasvuen- nuste (% 2022)	Eliniän- odote (2019)	Keskimää- räinen koulutus (vuosia, 2019)	Moniulot- teinen köyhyys (%, 2019)	Työllisyys- aste (%, yli 15- v., 2019)	Lapsityövoi- ma (% 5-17 - v., 2019)	Internetin käyttäjät (%, 2019)	Resurssien hallinnointi -indeksi (2017) **)	Riskiluo- kitus (AA-D, 2020)
<i>Kongon tasa- valta</i>	138	0.608	5,244	11,264	2,4 %	64,3	11,6	24,3 %	62,1 %	14,1 %	8,70 %	39	D4
<i>Sambia</i>	143	0.591	17,351	26,72	4,0 %	63,5	12,1	53,2 %	69,8 %	23,0 %	14,30 %	50	D4
<i>Angola</i>	149	0.574	30,809	105,751	-	60,8	11,8	51,1 %	72,0 %	18,7 %	14,30 %	35	D4
<i>Ruan- da</i>	157	0.536	12,301	9,509	8,0 %	68,7	11,2	54,4 %	83,1 %	19,0 %	21,80 %	-	B2
<i>Tansa- nia</i>	159	0.528	56,318	58,001	6,2 %	65,0	8,0	55,4 %	81,6 %	24,3 %	25,00 %	49	C3
<i>Ugan- da</i>	159	0.528	42,723	27,461	6,0 %	63,0	11,2	55,1 %	69,8 %	18,1 %	23,70 %	44	C3
<i>Kongon demo- kraatti- nen. tasa- valta</i>	179	0.459	84,068	47,228	3,6 %	60,4	9,7	74,0 %	61,0 %	26,7 %	8,60 %	25	D4
<i>Burundi</i>	185	0.423	11,175	3,037	2,2 %	61,2	11,3	74,3 %	77,8 %	30,9 %	2,70 %	-	D4
<i>Etelä- Sudan</i>	186	0.413	10,975	11,998 *)	-	57,6	5,0	91,9 %	63,8 %	-	8,00 %	32	D4
<i>Keski- Afrikan tasa- valta</i>	188	0.381	4,666	2,22	-	52,8	7,6	79,4 %	67,4 %	30,5 %	4,30 %	-	D4

*) 2015

**) Hallinnointi-indeksi:

Good – 75-100

Satisfactory – 60-74

Weak – 45-59

Poor – 30-44

Failing – 0-29

Taulukon lähteet: Euler Hermes 2020a; NRGi 2019;

The World Bank 2020b, 2020d, 2020f, 2020h, 2020i, 2020l, 2020m, 2020n, 2020p;

United Nations Development Programme 2020a, 2020b, 2020c, 2020d, 2020e, 2020f, 2020g, 2020h, 2020i, 2020j, 2020k.